

รายงานผลการศึกษา

เรื่อง

การศึกษาการสร้างควมมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ
กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจร ตำบลสลักได
อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

โดย

รักธิณา สัตย์ชาพงษ์ ¹

จิตชนก แก้วทองคง ¹

นงนุช พรรคฐิน ²

¹ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์

² สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสุรินทร์ กรมปศุสัตว์

คำนำ

การศึกษาเรื่อง การสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจร ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรไทยที่เผชิญกับปัญหาราคาค่าตกต่ำและภาวะขาดทุนจากต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้นภายใต้ความเปลี่ยนแปลงของระบบการตลาดและเงื่อนไขการค้าระหว่างประเทศ จากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงบทบาทของวิสาหกิจชุมชนในฐานะกลไกสำคัญในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพของการผลิตโคเนื้อ งานศึกษานี้มุ่งหวังจะค้นหาปัจจัยและแนวทางที่ช่วยสร้างความมั่นคงและยั่งยืนในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร โดยเฉพาะกรณีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจร ซึ่งเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการที่มีประสิทธิภาพ และสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนานโยบายและการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อของประเทศให้มีความยั่งยืน และเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ที่สนใจในวงการปศุสัตว์ต่อไป

รักษิณา สัตย์ชาพงษ์

ธันวาคม 2567

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณที่ปรึกษาในการให้คำแนะนำ ความรู้ และข้อเสนอแนะอันมีคุณค่าอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการศึกษาเรื่องการสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ วิทยาลัยศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจร ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นแนวทางที่สำคัญในการดำเนินงานจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบพระคุณประธาน กรรมการ สมาชิก และเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจร ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ข้อมูลและความร่วมมือในการศึกษาในครั้งนี้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณครอบครัว เพื่อน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้กำลังใจ และสนับสนุนตลอดระยะเวลาการศึกษา หากมีข้อผิดพลาดประการใดในเอกสารฉบับนี้ ข้าพเจ้าพร้อมน้อมรับคำแนะนำเพื่อการปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

รักธิณา สัตย์ชาพงษ์

ธันวาคม 2567

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ โดยใช้กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจร ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ศึกษาครอบคลุมด้านสภาพการผลิต ห่วงโซ่อุปทาน การตลาด รวมถึงการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก และภายในที่ส่งผลต่ออาชีพเลี้ยงโคเนื้อ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีการจัดการอย่างเป็นระบบ แบ่งกลุ่มการผลิตเป็น ต้นน้ำ – ปลายน้ำ ใช้แนวคิด “ตลาดนำการผลิต” มีตลาดรองรับแน่นอนและสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ จุดแข็งของกลุ่ม ได้แก่ โครงสร้างบริหารที่ชัดเจน ผู้นำมีวิสัยทัศน์ ความร่วมมือภายในกลุ่มดี และมีการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต ส่วนจุดอ่อนคือเงินทุนหมุนเวียนจำกัดและสมาชิกบางรายขาดประสบการณ์ โอกาสสำคัญคือการสนับสนุนจากภาครัฐและการขยายตลาด ส่วนอุปสรรคหลักคือ ราคาวัตถุดิบสูง โรคระบาด และการเลี้ยงแบบดั้งเดิมที่ขัดขวางการพัฒนา ข้อเสนอแนะในการพัฒนาอาชีพเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ การใช้ระบบตลาดนำการผลิต ส่งเสริมการรวมกลุ่ม จัดการระบบการผลิตครบวงจร พัฒนาอาหารสัตว์ ดูแลสุขภาพสัตว์อย่างเป็นระบบ สร้างแบรนด์สินค้า และใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับอาชีพให้มั่นคงและยั่งยืน

คำสำคัญ : ความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ตลาดนำการผลิต กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจร

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทคัดย่อ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.4 นิยามศัพท์	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรม	6
2.1 แนวคิด ทฤษฎี และความรู้ทางวิชาการหรือแนวคิด ที่ใช้ในการดำเนินการศึกษา	6
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	30
2.3 กรอบแนวคิดในการศึกษา	34
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการศึกษา	35
3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และการเลือกตัวอย่าง	35
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล	36
3.3 ขอบเขตพื้นที่การศึกษา	36
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	37
3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	38
บทที่ 4 ผลการศึกษา และวิจารณ์ผล	
4.1 สภาพพื้นฐานการผลิต ห่วงโซ่อุปทานการผลิต และการตลาดโคเนื้อ ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสมาชิก/เครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	39

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.2 ปัจจัย (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค) เกี่ยวกับการผลิตและการตลาดโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสีกได อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์	49
4.3 ปัจจัยสำคัญด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่ส่งผลต่ออาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสีกได อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์	52
4.4 ข้อเสนอแนะในการวางแผนการผลิตและการตลาดโคเนื้อเพื่อสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้กับเกษตรกรของประเทศไทย	58
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	63
5.1 สรุปผลการศึกษา	63
5.2 ข้อเสนอแนะ	67
เอกสารอ้างอิง	69
ภาคผนวก	72
ข้อบังคับของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ	73
ภาพการสัมภาษณ์เชิงลึก	74
ภาพโคขุนในแต่ละระยะ	75

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงโปรแกรมการฉีดวัคซีนป้องกันโรคในโคเนื้อ	20
ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลการได้รับการรับรองมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับ การเลี้ยงโคขุนของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ	42
ตารางที่ 3 แสดงสูตรอาหารสำหรับใช้เลี้ยงโคขุนกลุ่มโคขุนคอกกลาง ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ	43
ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลด้านประสิทธิภาพการผลิตโคขุนกลุ่มโคขุนคอกกลาง ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ	46
ตารางที่ 5 แสดงข้อมูลผลประกอบการย้อนหลัง 3 ปี ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ	48

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แสดงค่า Standard Grading and Indicators	21
ภาพที่ 2 แสดงระดับคะแนน BMS ของญี่ปุ่น	22
ภาพที่ 3 กรอบแนวความคิดในการศึกษา	34
ภาพที่ 4 แสดงเกรดไขมันแทรกที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา	45
ภาพที่ 5 แสดงห่วงโซ่อุปทานการผลิตโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	45

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

จากสถานการณ์ราคาโคเนื้อในประเทศไทยตกต่ำตั้งแต่ปลายปี 2565 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเกิดจากปัจจัยประกอบที่หลากหลาย ได้แก่ ตลาดเนื้อโคในประเทศถูกกดดันจากเนื้อโคราคากูที่นำเข้าซึ่งเป็นผลมาจากการเปิดเขตการค้าเสรี (FTA) กับประเทศออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ สภาวะเศรษฐกิจตกต่ำจากสถานการณ์โควิดระบาดตั้งแต่ช่วงปลายปี 2563 ส่งผลให้โรงฆ่าทั่วประเทศรับซื้อโคเนื้อเข้าเชือดน้อยลง ตลาดรับซื้อโคเนื้อมีชีวิตของประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเป็น 2 ประเทศหลักที่ไทยส่งออกโคเนื้อไปจำหน่ายรับซื้อโคเนื้อจากไทยในปริมาณที่ลดลง ซึ่งมีสาเหตุที่แตกต่างกัน คือ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมีการบังคับใช้มาตรการควบคุมการนำเข้าโคเนื้อจากประเทศไทย เนื่องจากมีการตรวจพบการใช้สารเร่งเนื้อแดงในฟาร์มโคขุนบางฟาร์ม ทำให้ประเทศไทยส่งออกโคเนื้อไปยังสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้น้อยลง และตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2564 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวไม่อนุญาตให้นำเข้าโค - กระบือระยะสั้น โดยอนุญาตให้นำเข้าได้เฉพาะพ่อแม่พันธุ์ และโค - กระบือ อายุไม่เกิน 6 เดือน เพื่อนำมาปรับปรุงพันธุ์เท่านั้น ส่งผลให้ประเทศไทยไม่สามารถส่งออกโค - กระบือไปยังประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนและสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามผ่านทางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ ยกเว้นหากมีความต้องการของแขวง ซึ่งแขวงสามารถใช้อำนาจในการอนุญาตให้มีการนำเข้าได้ ส่งผลให้ปริมาณโคเนื้อที่จำหน่ายไปยังสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีปริมาณลดลง ประกอบกับสภาวะเศรษฐกิจของโลกชะลอตัว ส่งผลให้ประชาชนลดค่าใช้จ่าย คุณภาพและความน่าเชื่อถือของโคเนื้อไทยยังไม่สามารถแข่งขันกับประเทศผู้ผลิตโคเนื้อรายใหญ่ เช่น ออสเตรเลียได้ ผู้บริโภคจึงเลือกซื้อโคเนื้อจากแหล่งจำหน่ายที่มีราคาถูกกว่า และมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับมากกว่า โดยจากข้อมูลของกรมปศุสัตว์ พบว่าช่วงก่อนเกิดโควิด - 19 ประเทศไทยส่งออกโคเนื้อปีละกว่า 200,000 ตัว เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2567 คาดว่าจะสามารถส่งออกโคเนื้อได้ประมาณ 120,000 ตัว และจากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร อ้างโดยกรมปศุสัตว์ (2567) พบว่า ราคาโคเนื้อที่เกษตรกรขายได้ ในช่วงปี 2562 - 2566 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.11 ต่อปี โดยในปี 2566 ราคาโคมีชีวิตที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยกิโลกรัมละ 81.09 บาท ลดลงจากกิโลกรัมละ 87.31 ในปี 2567 (ม.ค. - มิ.ย.) ราคาโคมีชีวิตที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยกิโลกรัมละ 75.71 บาท ลดลงจากช่วงเดียวกันของปีที่แล้วร้อยละ 9.44

จากสถานการณ์ราคาโคเนื้อตกต่ำดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าในภาพรวมสถานการณ์การผลิตและการตลาดโคเนื้อของประเทศไทยอยู่ในภาวะวิกฤต เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบภาวะขาดทุนจากการเลี้ยงโคเนื้อ เนื่องจากต้นทุนเพิ่มสูงขึ้น แต่จำหน่ายโคเนื้อได้ในราคาต่ำกว่าต้นทุน และด้วยระบบการซื้อขายโคเนื้อของประเทศไทยส่วนใหญ่จะผ่านพ่อค้าคนกลาง คือระบบนายฮ้อยที่จะรวบรวมโคจากกลุ่มเกษตรกร หรือเกษตรกรรายย่อยมาขายต่อที่ตลาดนัดปศุสัตว์ที่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีมากที่สุด รองลงมาคือ ภาคเหนือ ซึ่งการซื้อขายจะเป็นแบบเหมาตัว และส่วนหนึ่งจะพัฒนาไปสู่ระบบซื้อขายผ่านสหกรณ์ซึ่งจะมีการซื้อขายโดยการชั่งน้ำหนัก ซึ่งเกษตรกรจะไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบเหมือนการซื้อขายผ่านพ่อค้าคนกลาง โดยราคาจำหน่ายโคเนื้อที่เกษตรกรขายได้ กรณีเลี้ยงแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกจำหน่ายเกษตรกรมักจำหน่ายลูกโคเมื่ออายุ 18 – 24 เดือน ถ้าเป็นโคพันธุ์อเมริกันบราห์มัน โคลูกผสมพื้นเมือง หรือโคพื้นเมืองจะจำหน่ายได้ประมาณ 85 – 90 บาทต่อกิโลกรัม ทั้งเพศผู้และเพศเมีย ส่วนโคลูกผสมเลือดยุโรปและโคลูกผสมพันธุ์ทาจิมะหรือวากิว เพศผู้จะจำหน่ายได้ราคาสูงกว่าเพศเมียที่ 100 – 110 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนเพศเมียจะขายได้ต่ำกว่า คือ ประมาณ 85 -90 บาทต่อกิโลกรัม โดยราคาซื้อจะแตกต่างกันไปบ้างในแต่ละภูมิภาค และขึ้นกับสภาพของโคในวันที่จำหน่ายด้วย จึงส่งผลให้เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาจำหน่ายโคเนื้อเองได้ ประสบปัญหาภาวะขาดทุนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่ามีกลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อเพื่อจำหน่ายเนื้อโคในตลาดระดับสูงหรือตลาดเนื้อโคเกรดไขมันแทรก คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจร ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ยังมีรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้ออย่างต่อเนื่อง ไม่ได้รับผลกระทบหรืออาจได้รับผลกระทบแต่ยังสามารถมีรายรับสูงกว่ารายจ่าย มีตลาดรับซื้อผลผลิตที่ชัดเจน สามารถจำหน่ายโคเนื้อได้ในราคาประกันและมีแนวโน้มจำหน่ายได้ในราคาที่เพิ่มสูงขึ้นได้จากการยกระดับและพัฒนาคุณภาพของผลผลิต อีกทั้งยังสามารถขยายเครือข่ายการผลิตและการตลาดเพิ่มเติมได้ด้วย ซึ่งอาจมีความเป็นไปได้ว่ากลุ่มเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อดังกล่าว มีการดำเนินการที่เหมาะสมโดยการขับเคลื่อนกลุ่มด้วยปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญและส่งผลให้การประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อประสบความสำเร็จ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จัดตั้งขึ้นโดยการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคลูกผสมสายพันธุ์วากิว และขึ้นทะเบียนกลุ่มกับสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองสุรินทร์ เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2556 เลขทะเบียนวิสาหกิจชุมชน เลขที่ 4-32-01-06/1-0014 มีนางเคียงเดือน สงวนชื่อ ทำหน้าที่ประธานกลุ่ม ที่ทำการกลุ่มคือ เลขที่ 11 หมู่ 16 ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ มีเกษตรกรสมาชิกและเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจร ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แบ่งเป็น 2 ส่วนย่อย ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูก จำนวน 154 ราย และกลุ่มที่ 2 กลุ่มโคขุนคอกกลาง

จำนวน 15 ราย มีอาชีพเลี้ยงโคเนื้อลูกผสมวากิว และชาร์โรเลส์ เป็นหลัก กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ จำหน่ายโคขุนโดยการจำหน่ายซาก (แบบยกซาก) ให้กับผู้ซื้อซึ่งเป็นตลาดรับซื้อที่มีสัญญาซื้อขายชัดเจน

การเลี้ยงโคเนื้อให้ประสบความสำเร็จต้องมีการวางพื้นฐานการพัฒนาการผลิตและการตลาดที่ดีและเหมาะสม ทั้งนี้ กรมปศุสัตว์ได้กำหนดมาตรการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการผลิตโคเนื้อของไทยตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ โดยต้นน้ำ ดำเนินการส่งเสริมการรวมกลุ่ม/เครือข่าย สร้างความเข้มแข็งองค์กรเกษตรกรส่งเสริมปรับปรุงและกระจายโคเนื้อสายพันธุ์ดีสู่เกษตรกรเพื่อให้ตรงตามความต้องการของตลาด ส่งเสริมการลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการเลี้ยงโคเนื้อด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านอาหารโคเนื้อ ส่งเสริมการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ (NID, RFID)/ฐานข้อมูลโคเนื้อ ส่งเสริมการยกระดับฟาร์มโคเนื้อให้ได้รับมาตรฐาน (GAP/GFM) รับรองมาตรฐานคอกกักเพื่อการส่งออก (ตร.4) ตลอดจนปราบปรามการใช้สารเร่งเนื้อแดง/การลักลอบนำเข้าเนื้อโคและโคเนื้อผิดกฎหมาย ส่วนกลางน้ำ ดำเนินการรับรองโครงสร้างพื้นฐานในกระบวนการเชือดชำแหละ และแปรรูปเนื้อโค ส่งเสริม/พัฒนาโรงฆ่าสัตว์เข้าสู่มาตรฐานการปฏิบัติที่ดี (GMP) มาตรฐานส่งออก (GHP) และโรงเชือดชุมชน (พัฒนาโรงเชือดเดิม/ส่งเสริมการเพิ่มปริมาณให้เหมาะสม) และปลายน้ำดำเนินการส่งเสริมการสร้างตลาดขายเนื้อที่ปลอดภัยได้รับมาตรฐานประจำจังหวัด/อำเภอ และการแปรรูป (เชิงเนื้อชุมชน) ส่งเสริมการแปรรูป สร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างแบรนด์รณรงค์การบริโภคเนื้อโคด้วยวัฒนธรรมการบริโภคที่หลากหลาย ตลอดจนส่งเสริมและผลักดันการส่งออกโคเนื้อและเนื้อโคไปยังต่างประเทศ (กรมปศุสัตว์, 2566)

ดังนั้น เพื่อให้ทราบปัจจัย กระบวนการบริหารจัดการที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มเกษตรกรดังกล่าว จึงเห็นควรศึกษาการสร้าง ความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรหนึ่งในหลายกลุ่มที่มีความมั่นคงในอาชีพ เพื่อให้ทราบปัจจัย กระบวนการบริหารจัดการ ตลอดจนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อจะเป็นแนวทางในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อหาข้อสรุปนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการวางแผนการผลิตและการตลาดโคเนื้อเพื่อสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้กับเกษตรกรของประเทศไทยเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษา เรื่อง การสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์สำคัญในการวิจัย ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานการผลิต ห่วงโซ่อุปทานการผลิต และการตลาดโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสมาชิก/เครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
- 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัย (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค) เกี่ยวกับการผลิตและการตลาดโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
- 3) เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่ส่งผลต่ออาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
- 4) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการวางแผนการผลิตและการตลาดโคเนื้อเพื่อสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้กับเกษตรกรของประเทศไทย

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์หลักที่กำหนดไว้ คาดว่าจะมีประโยชน์กับผู้เกี่ยวข้องในการสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้กับเกษตรกรของประเทศไทย ดังนี้

- 1) ทำให้ทราบถึงข้อสรุปปัจจัย (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค) ที่ส่งผลต่อความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อและความเชื่อมโยงของห่วงโซ่อุปทานการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสมาชิก/เครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เพื่อนำไปใช้เป็นแบบอย่าง และเป็นกรอบแนวทางในการวางแผนการส่งเสริมการผลิตและการตลาด เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของประเทศไทย
- 2) นำข้อสรุปจากผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำแผนการพัฒนาเกษตรกรองค์กรเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อให้มีความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ โดยใช้กลยุทธ์เชิงรุกเพื่อเร่งกระบวนการผลิตให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และสร้างความมั่นคงในการผลิตโคเนื้อของประเทศไทย สามารถสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้นให้แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการในห่วงโซ่การผลิต ช่วยให้เศรษฐกิจชุมชนและท้องถิ่นเจริญเติบโต มีการสร้างงานในชุมชนมากขึ้น

1.4 นิยามศัพท์

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ หมายถึง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ หมายถึง ความสามารถของเกษตรกร องค์กรเกษตรกรหรือผู้ประกอบการในการดำรงและพัฒนาอาชีพเลี้ยงโคเนื้อให้มีรายได้ที่มั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

ห่วงโซ่อุปทานการผลิตโคเนื้อ หมายถึง กระบวนการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและจำหน่ายโคเนื้อ ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ โดยรวมถึงทุกขั้นตอนที่มีผลต่อคุณภาพและปริมาณของโคเนื้อ

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคเนื้อ (Good Agricultural Practice for Beef Cattle Farm : GAP) หมายถึง มาตรฐานสินค้าเกษตรที่กำหนดเกณฑ์การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคเนื้อ

มาตรฐานฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (Good Farming Management : GFM) หมายถึง ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่ยกระดับการเลี้ยง การจัดการให้มีความปลอดภัยทางชีวภาพ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องการสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้แนวคิด ทฤษฎี และความรู้ทางวิชาการหรือแนวคิดที่ใช้ในการดำเนินการ ประกอบด้วย

2.1 แนวคิด ทฤษฎีและความรู้ทางวิชาการหรือแนวคิดที่ใช้ในการดำเนินการศึกษา

2.1.1 ทฤษฎีความมั่นคงในอาชีพ

ศิริรัตน์ (2549) กล่าวว่า ความมั่นคงทางอาชีพ คือ การมีงานทำ มีรายได้ และผลตอบแทนที่เพียงพอแก่การยังชีพ มีหลักประกันในการดำเนินชีวิต รวมทั้งได้รับสวัสดิการอย่างสม่ำเสมอ การมีสภาพแวดล้อมของการทำงานที่ปลอดภัย ไม่มีความเสี่ยงในชีวิตและทรัพย์สิน การได้รับการยอมรับจากสังคม มีโอกาสก้าวหน้าในอาชีพ รวมถึงการมีอิสระเสรีภาพในการทำงาน

ปิยฉัตร (2550) ได้อธิบายความมั่นคงทางอาชีพ หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดความปลอดภัยว่าจะมีอาชีพที่แน่นอน มีงานทำที่ดี ได้รับรายได้ที่แท้จริงอย่างต่อเนื่อง และได้รับการคุ้มครองป้องกันว่าจะมีอาชีพที่แน่นอน ไม่ว่าจะเกิดมูลเหตุจากการประสบอุบัติเหตุ เกิดเจ็บป่วยก็ตาม รวมทั้งได้รับการปกครองอย่างเป็นธรรม มีโอกาสในความก้าวหน้าในการทำงาน และสามารถทำงานได้จนเกษียณอายุ เพื่อให้ตนเองและครอบครัวดำรงชีพอย่างปกติสุข มีหลักประกันในการดำเนินชีวิต รวมทั้งสวัสดิการอย่างสม่ำเสมอ มีสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยไม่มีความเสี่ยงในชีวิตและทรัพย์สิน และมีความสัมพันธ์อันดีภายในองค์กรระหว่างการปฏิบัติงานกับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน

2.1.2 ความสำคัญของความมั่นคงในการทำงาน

พรณิภา (2554) อธิบายว่า ความรู้สึกมั่นคงในการทำงานนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดพลังในการทำงานที่สูงขึ้น มีขวัญและกำลังใจ กระตุ้นให้เกิดความขยันหมั่นเพียร ก่อให้เกิดงานที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงยังทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน มีความภาคภูมิใจ และเชื่อมั่นในอาชีพของตน

ปิยฉัตร (2550) ได้อธิบายว่า ความสำคัญของความมั่นคงในการทำงาน เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการและมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งความมั่นคงในการทำงานยังเป็นเครื่องกระตุ้นให้มีความขยันหมั่นเพียร ทำงานอย่างมีความสุข และเป็นแรงจูงใจให้เกิดขวัญและกำลังใจ ก่อให้เกิดความจงรักภักดี ความสามัคคี สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบุคลากรภายในองค์กร ต่อนโยบายและ

วัตถุประสงค์ขององค์กร ให้เกิดพลังร่วมกันทำงาน ช่วยในการขจัดปัญหาและอุปสรรคในองค์กรได้ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในองค์กร ทำให้ผลของการทำงานบรรลุจุดมุ่งหมาย เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานให้ได้ ผลงานที่มีประสิทธิภาพและยังเป็นการเพิ่มศักยภาพให้องค์การด้วย แต่ถ้าหากองค์กรใดไม่มีความมั่นคงในการทำงาน ก็จะทำให้บุคลากรเกิดความไม่แน่ใจในสถานภาพของตนเอง ทำงานไม่มีความสุข หรือไม่มีอิสระแก่ตนเอง ขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน หวาดระแวงอยู่ตลอดเวลา ผลของการปฏิบัติงานก็จะไม่ดีตามไปด้วย

2.1.3 การผลิตและการตลาดโคเนื้อ

1) ระบบการผลิตโคเนื้อ

ระบบการผลิตโคเนื้อ หรือการเลี้ยงโคเนื้อ หมายถึง รูปแบบหรือวิธีการจัดการฟาร์มโคเนื้อ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของผู้เลี้ยง พื้นที่เลี้ยง และทรัพยากรที่มีอยู่ โดยทั่วไประบบการเลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทยมีหลากหลายระบบ วิโรจน์ (2564) กล่าวถึงระบบการผลิตโคเนื้อ ซึ่งเป็นรูปแบบการทำฟาร์มโคเนื้อสมัยใหม่ ซึ่งต้องมีการจัดการฟาร์มอย่างเป็นระบบและมีเป้าหมาย การเลี้ยงสมัยใหม่จะเป็นการใช้พื้นที่ให้มีประสิทธิภาพ ด้วยการจัดสร้างโรงเรือน แบ่งโซนเลี้ยงตามช่วงวัยของโคและมีการให้อาหารแบบสูตรรวม TMR รวมทั้งการจัดการมูลและของเสียที่เป็นระบบ โดยแบ่งออกเป็น 4 ระบบ ได้แก่

1.1) ระบบการทำฟาร์มพ่อแม่พันธุ์ ระบบนี้มุ่งเน้นเลี้ยงโคเนื้อสายพันธุ์แท้ที่มีเอกลักษณ์ตนเองที่ให้ผลผลิตดี เพื่อจำหน่ายลูกไปใช้ทำพันธุ์ต่อไป เช่น สายพันธุ์ทางประเทศอังกฤษและประเทศอเมริกา ได้แก่ แองกัส เฮียฟอร์ด เท็กซัสลองฮอร์น สายพันธุ์ประเทศฝรั่งเศส ได้แก่ ชาร์โรเลส์ ซิมเมนทอล ลิมุซีน สายพันธุ์ประเทศออสเตรเลีย ได้แก่ เดรทมาสเตอร์ เบลมอน เรดออสเตรเลียโลไลน์ เป็นต้น การทำฟาร์มใช้เงินลงทุนสูง และต้องเลี้ยงตามหลักวิชาการ เพราะโคพันธุ์มีมูลค่าสูง การซื้อขายมักต้องจองล่วงหน้า การจัดการผสมพันธุ์เพื่อให้ลูกทุกปีเป็นเรื่องสำคัญที่สุด

1.2) การทำฟาร์มเลี้ยงแม่ลูก ระบบนี้เป็นฟาร์มต้นน้ำของระบบโคขุน ฟาร์มจะเลี้ยงฝูงแม่พันธุ์เพื่อทำการผสมขยายพันธุ์ ผลิตโคสาว โครุ่นจำหน่ายเพื่อนำไปขุนต่อไปอีกชั้นหนึ่ง ลูกโคเมื่อหย่านมแล้วก็จะเลี้ยงแบบปล่อยแปลงเพื่อให้โครุ่นมีการเจริญเติบโตทางโครงสร้างและกล้ามเนื้อเป็นหลัก เหมาะกับผู้ที่ไม่มีพื้นที่ว่างปลูกหญ้า เป็นการเลี้ยงที่ใช้ต้นทุนต่ำ เลี้ยงรอเวลาจำหน่ายหรือร่วมกับการขุนขายด้วย

1.3) การทำฟาร์มโคขุน ระบบนี้เริ่มจากระยะหย่านมที่น้ำหนัก 150 – 200 กิโลกรัม เลี้ยงจนได้น้ำหนัก 300 – 350 กิโลกรัม จึงส่งขายทั่วไปและตามตลาดนัดโค การทำฟาร์มแบบนี้จะเลี้ยงโครุ่นแบบรวมฝูงอยู่แปลงหญ้าหรือในโรงเรือนได้ ให้กินเน้นหญ้าเสริมอาหารข้นหรืออาหาร TMR ไม่เน้นการเจริญเติบโตเร็ว แต่มุ่งให้โคมีการเจริญเติบโตทางด้านโครงสร้างกระดูกกาย

ส่วนสูง สะสมเนื้อแดงเป็นหลัก อัตราการเจริญเติบโตที่ 0.5 – 0.8 กิโลกรัม/วัน เลี้ยงรอตลาด การเลี้ยงใช้เวลาสั้น พร้อมส่งขายตลอดเวลา สำหรับผู้ที่ต้องการเนื้อแดง ตลาดกลางโคเป็นตลาดหลัก โคที่ส่งเข้าตลาดจะเป็นโคกลางน้ำอายุตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป ผู้ซื้อจะนำไปขุนขายต่อไป

1.4) การทำฟาร์มโคขุน ระบบนี้จะเป็นการเลี้ยงขุนอยู่ในโรงเรือนเพื่อลดการใช้พลังงานจากกิจกรรมโค การเลี้ยงในโรงเรือนจะจัดการจ่ายอาหารและควบคุมปริมาณกินได้ได้ง่ายกว่า สามารถใช้รถจ่ายอาหารได้ง่าย สามารถกำหนดอัตราการเจริญเติบโตได้ง่าย หากจ่ายอาหารระบบ TMR ผู้เลี้ยงจะหาโครุ่นที่ได้น้ำหนัก 300 – 350 กิโลกรัม ซื้อเข้าฟาร์มเพื่อมาเลี้ยงขุนเร่งการสะสมไขมันและเนื้อแดงให้มีน้ำหนักโตเต็มที่ส่งตลาดที่ 600 – 650 กิโลกรัมขึ้นไป อัตราการเจริญเติบโตที่ 1 – 1.5 กิโลกรัม/วัน ซึ่งมีทั้งการเลี้ยงขุนระยะสั้น 4 – 6 เดือน การเลี้ยงขุนระยะกลาง 8 – 12 เดือน หรือการขุนพรีเมียมที่เลี้ยงนานกว่า 1 ปีขึ้นไป ระยะเวลาเลี้ยงสั้นยาวยังขึ้นกับสายพันธุ์ที่เลือกมาเลี้ยงด้วย การจัดการด้านอาหารจะมีความสัมพันธ์กับทั้งขนาดโค คุณภาพซากและระยะเวลาที่ใช้ขุน การทำฟาร์มโคขุนแบบนี้จะเป็นฟาร์มโคสมัยใหม่

นอกจากนี้ วิทยา (2565) ยังได้กล่าวว่า วิธีการขุนโค แบ่งออกเป็น 2 วิธี ตามการให้อาหาร คือ การขุนด้วยอาหารหยาบอย่างเดียว และการขุนด้วยอาหารหยาบเสริมอาหารข้น การขุนด้วยอาหารหยาบเพียงอย่างเดียว โคจะต้องได้รับหญ้าสดที่มีคุณภาพดี อาจตัดให้กินหรือปล่อยเลี้ยงในทุ่งหญ้า การขุนวิธีนี้ไม่แตกต่างกับการเลี้ยงโคเนื้อทั่วไปมากนัก จะต้องใช้ระยะเวลานานในการเพิ่มน้ำหนักตัวตามต้องการ อีกทั้งยังได้เนื้อที่ไม่ค่อยมีคุณภาพดีเท่าที่ควร แต่ก็อาจเหมาะสมกับความต้องการของตลาดในท้องถิ่น ซึ่งไม่ต้องการบริโภคเนื้อที่มีคุณภาพสูงมากนัก และค่าใช้จ่ายในการขุนวิธีนี้ก็ยังคงต่ำอีกด้วย ส่วนการขุนด้วยอาหารหยาบเสริมอาหารข้น เป็นธุรกิจการขุนโคที่ต้องลงทุนสูง มุ่งให้ได้เนื้อโคขุนคุณภาพดี ส่งขายให้กับตลาดเนื้อระดับสูง แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ตามอายุและคุณภาพเนื้อที่ได้ คือ

1.4.1) การขุนลูกโคอ่อน ส่วนใหญ่นิยมใช้ลูกโคนมเพศผู้ เริ่มขุนตั้งแต่ลูกโค อายุได้ 1 สัปดาห์ หรือหลังจากได้รับนมแม่เหลืองตามกำหนดแล้ว อาหารที่ใช้คือหางนมผงเป็นหลัก ใช้เวลาขุนจนลูกโคมีอายุประมาณ 6 - 8 เดือน แล้วส่งโรงฆ่าสัตว์ โคจะมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วได้เนื้อที่มีคุณภาพดี ส่งตลาดเฉพาะหรือตลาดระดับสูง

1.4.2) การขุนโคหนุ่ม เริ่มขุนเมื่อโคมีอายุประมาณ 18 เดือน หรือน้ำหนักประมาณ 200 – 250 กิโลกรัม ใช้ระยะเวลาขุนประมาณ 4 - 6 เดือน ให้ได้น้ำหนัก 400 - 450 กิโลกรัม แล้วส่งโรงฆ่าสัตว์ ซึ่งเป็นการขุนเพื่อเพิ่มการสร้างกล้ามเนื้อ แต่ยังไม่มีการเกิดไขมันแทรกในกล้ามเนื้อ มีไขมันพอกหรือไขมันหุ้มซาก เป็นรูปแบบการขุนที่นิยมกันแพร่หลาย เพราะใช้เวลาไม่นาน แต่ได้ราคาดี ส่วนใหญ่นิยมใช้โคเนื้อลูกผสมที่ทดสอบแล้วว่ามีการเจริญเติบโตดี คุณภาพเนื้อที่ได้จะดีกว่าการขุนในรูปแบบอื่นมาก เลี้ยงส่งตลาดระดับกลางและตลาดระดับล่าง มีบ้างที่ส่งตลาดระดับสูง

1.4.3.) การขุนโคที่มีอายุมากหรือโคที่โตเต็มวัยแล้ว ส่วนใหญ่เป็นโคที่ปลดจากการใช้แรงงาน ซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่า 5 ปี เป็นการขุนเพื่อเพิ่มกล้ามเนื้อเพียงบางส่วน แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการเพิ่มไขมันหุ้มซากโดยไม่สนใจไขมันแทรกในเนื้อ ใช้เวลาในการขุนประมาณ 3 - 4 เดือน โคที่ได้จากการขุนประเภทนี้โดยทั่วไปนิยมเรียกกันว่าโคมัน ส่งตลาดทั่วไปหรือตลาดระดับล่างหรือตลาดลูกชิ้น

1.4.4) การขุนโคเนื้อคุณภาพ เน้นคุณภาพเนื้อมีไขมันแทรก เริ่มขุนเมื่อโคมีอายุน้อยประมาณ 18 เดือน หรือมีน้ำหนักประมาณ 200 - 250 กิโลกรัม ใช้ระยะเวลาขุนประมาณ 8 - 12 เดือน (เมื่อสิ้นสุดการขุนอายุโคไม่ควรเกิน 3 - 4 ปี) ให้ได้น้ำหนัก 700 กิโลกรัมขึ้นไป แล้วส่งโรงฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐานและมีกระบวนการชำแหละที่ถูกต้องเพื่อคุณภาพของซากที่ดี เป็นการขุนเพื่อเพิ่มการสร้างกล้ามเนื้อ มีการเกิดไขมันแทรกในกล้ามเนื้อ ส่วนใหญ่นิยมใช้โคเนื้อลูกผสมพันธุ์ยุโรปที่มีการเจริญเติบโตดี ลักษณะโครงสร้างดี มีการจัดการด้านอาหารดี ทำให้มีการลงทุนค่อนข้างสูง แต่ราคาขายก็ได้ราคาดี มีตลาดแน่นอน เพราะเกษตรกรต้องเป็นสมาชิกสหกรณ์กลุ่มผลิตเนื้อโคขุน คุณภาพเนื้อที่ได้จะดีกว่าการขุนในรูปแบบอื่นมาก เรียกว่า premium grade quality ส่งตลาดระดับสูง และมีบ้างที่ส่งตลาดระดับกลาง

2) พันธุ์โคเนื้อ

พันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยงในประเทศไทยมีหลากหลายสายพันธุ์ แต่สายพันธุ์โคเนื้อคุณภาพที่เหมาะสมสำหรับการผลิตเป็นเนื้อคุณภาพหรือเลี้ยงเป็นโคขุนซึ่งได้รับการยอมรับด้านการเจริญเติบโตและคุณภาพซาก สามารถเจริญเติบโตได้วันละ 700 - 900 กรัม ได้น้ำหนักส่งตลาดถึง 400 - 450 กิโลกรัม วิทยา (2565) กล่าวไว้ มีดังนี้

2.1) โคพันธุ์บราห์มัน (Brahman)

โคพันธุ์บราห์มันมีต้นกำเนิดในประเทศอินเดีย ถูกปรับปรุงพันธุ์ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา การเลี้ยงในประเทศไทยส่วนใหญ่นำเข้าจากสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย แล้วนำมาคัดเลือกปรับปรุงพันธุ์โดยกรมปศุสัตว์และฟาร์มเอกชนรายใหญ่ในประเทศ เป็นโคที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ ลำตัวกว้าง ยาว และลึก ได้สัดส่วน หลังตรง หนอกใหญ่ หูใหญ่ยาว จมูก ริมฝีปาก ขนดก กีบเท้าและหนังเป็นสีดำ เหนียงที่คอและหนังใต้ท้องหย่อนยาน โคนหางใหญ่ พู่หางสีดำ เพศผู้โตเต็มที่หนักประมาณ 800 - 1,200 กิโลกรัม เพศเมียหนักประมาณ 500 - 700 กิโลกรัม โคพันธุ์บราห์มันมีผิวหนังสีขาว เทา และแดง เป็นโคเนื้อที่เลี้ยงง่าย เจริญเติบโตได้เร็ว หากินเก่ง แต่ชอบเลือกกินหญ้าคุณภาพดี ทนทานต่อโรค แมลง และสภาพอากาศร้อนของประเทศไทยได้ดี เหมาะสำหรับใช้เป็นโคพื้นฐานผสมกับโคเมืองหนาวเพื่อผลิตลูกโคเนื้อคุณภาพดี นำมาเลี้ยงเป็นโคขุนได้

2.2) โคพันธุ์ชาร์โรเลส์ (Charolais)

โคพันธุ์ชาร์โรเลส์มีถิ่นกำเนิดในประเทศฝรั่งเศส เป็นโคที่มีขนาดใหญ่มาก รูปร่างเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขาสั้น ลำตัวกว้าง ยาว และลึก มีกล้ามเนื้อตลอดทั้งตัว นิยเชื่อง โคเพศผู้โตเต็มที่หนักประมาณ 1,100 - 1,450 กิโลกรัม โคเพศเมียหนักประมาณ 770 - 1,000 กิโลกรัม โคพันธุ์ชาร์โรเลส์มีผิวหนังสีขาวครีมทั้งตัว เจริญเติบโตได้เร็ว ซากมีขนาดใหญ่ เนื้อนุ่ม เนื้อสันมีไขมันแทรก (Marbling) เป็นที่ต้องการของตลาดเนื้อโคคุณภาพดี เหมาะสำหรับผสมกับแม่พันธุ์บราห์มันหรือลูกผสมบราห์มันเพื่อผลิตลูกโคเนื้อคุณภาพดี นำมาเลี้ยงเป็นโคขุนได้ เป็นโคที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลอย่างดี โดยเฉพาะโคที่มีสายเลือดสูงจะไม่ทนต่อสภาพอากาศร้อนของประเทศไทย และไม่เหมาะกับการใช้ผสมกับแม่โคที่มีขนาดเล็ก เพราะอาจทำให้คลอดลูกยาก

2.3) โคพันธุ์แองกัส (Angus)

โคพันธุ์แองกัสมีถิ่นกำเนิดในสกอตแลนด์ ประเทศอังกฤษ มีสีดำล้วน หัวเล็กและยาว (ปานกลาง) ลำตัวยาวและลึก มีรูปร่างเป็นสี่เหลี่ยม ไม่มีเขา เป็นโคที่ปราดเปรียว แข็งแรง เจริญเติบโตเร็ว และให้เนื้อมีคุณภาพดี สายพันธุ์ที่มีสีแดง เรียกว่า แองกัสแดง (Red Angus) ซึ่งสีแดงในโคพันธุ์นี้เป็นลักษณะด้อย (recessive) จากการคัดเลือกพันธุ์และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าโค Angus และ Red Angus จะมีบรรพบุรุษคล้ายกัน แต่ลักษณะการให้ผลผลิตแตกต่างกัน โคเพศผู้โตเต็มที่หนักประมาณ 900 - 1,000 กิโลกรัม โคเพศเมียหนักประมาณ 700 - 750 กิโลกรัม

2.4) โคพันธุ์ชอร์ตฮอร์น (Shorthorn)

โคพันธุ์ชอร์ตฮอร์นมีถิ่นกำเนิดในประเทศอังกฤษ จัดทะเบียนเป็นโคพันธุ์แท้เมื่อปี พ.ศ. 2382 โดยทั่วไปมีสีแดง แต่บางตัวมีสีขาวแซมปะปน หน้าสั้น ขนหยาบหยาบ จมูกกว้าง เขาโค้งลงล่าง คอสั้น รูปร่างเป็นสี่เหลี่ยม เขาของโคพันธุ์นี้มีลักษณะสั้นโค้งเข้าด้านใน อเมริกานำไปปรับปรุงจนไม่มีเขา เรียกว่า polled Shorthorn จัดเป็นโคพันธุ์หลักที่สำคัญพันธุ์หนึ่ง เมื่อโตเต็มที่โคเพศผู้หนักประมาณ 850 - 1,000 กิโลกรัม โคเพศเมียหนักประมาณ 600 - 750 กิโลกรัม

2.5) โคพันธุ์ซิมเมนทอล (Simmental)

โคพันธุ์ซิมเมนทอลมีถิ่นกำเนิดเดิมอยู่ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ในประเทศเยอรมันเรียกโคพันธุ์นี้ว่า เฟล็คฟีห์ (Fleckvieh) เป็นโคกึ่งเนื้อกึ่งนม (dual purpose) เป็นโคพันธุ์เก่าแก่พันธุ์หนึ่งของยุโรป มีขนาดใหญ่ให้เนื้อดี ลักษณะสีแดงออกเหลือง มีต่างขาวตามลำตัวโดยเฉพาะใบหน้า ใต้ท้องและพู่หาง ลำตัวยาว สูงใหญ่ ไม่มีเขา โตเร็ว มีเนื้อมาก ซากมีไขมันน้อย เมื่อโตเต็มที่โคเพศผู้หนักประมาณ 900 - 1,300 กิโลกรัม โคเพศเมียหนักประมาณ 680 - 800 กิโลกรัม

2.6) โคพันธุ์เฮียร์ฟอร์ด (Hereford)

โคพันธุ์เฮียร์ฟอร์ดมีถิ่นกำเนิดในประเทศอังกฤษ ลักษณะเฉพาะตัวคือ หน้ามีสีขาว ลำตัวมีสีแดง ได้ทั้งตามขาและขนหางจะมีสีขาวด้วย รูปร่างหนา เตี้ยและสั้น เขาค่อนข้างสั้น บางสายพันธุ์ไม่มีเขา เรียกว่า polled Hereford เป็นโคเนื้อมาตรฐานพันธุ์หนึ่งที่ใช้เป็นพันธุ์ต้นตอในการพัฒนาโคพันธุ์ใหม่ๆ ในสภาพเขตอากาศหนาว เป็นโคที่กินหญ้าเก่ง ทนทานต่อการเปลี่ยนแปลงอากาศ โคเพศผู้โตเต็มที่หนักประมาณ 800 - 1,000 กิโลกรัม โคเพศเมียหนักประมาณ 550 - 850 กิโลกรัม

2.7) โคพันธุ์เดร้าท์มาสเตอร์ (Droughtmaster)

โคพันธุ์เดร้าท์มาสเตอร์เป็นโคลูกผสมที่มีระดับสายเลือดระหว่างพันธุ์บราห์มัน 50 - 62.5 เปอร์เซ็นต์ พันธุ์ซอร์ทฮอร์น 50 - 37.5 เปอร์เซ็นต์ และพันธุ์เฮียร์ฟอร์ดเล็กน้อย คัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ในประเทศออสเตรเลีย กรมปศุสัตว์เคยนำเข้ามาศึกษาทดลองเลี้ยง ปัจจุบันมีเลี้ยงในฟาร์มเอกชนบางแห่ง โคพันธุ์เดร้าท์มาสเตอร์มีผิวหนังสีแดง มีทั้งมีเขาและไม่มีเขา มีตะโหนกเล็กน้อย ตรงหัวไหล่ มีเหนียงหย่อนเล็กน้อย หัวใหญ่ หน้ายาวและกว้าง ลำตัวยาวและลึก แนวหลังตรง ทนทานต่อสภาพอากาศร้อนชื้นของประเทศไทย ทนโรคเห็บ มีการเจริญเติบโตเร็ว เปอร์เซ็นต์ซากและคุณภาพซากดี โคเพศผู้โตเต็มที่หนักประมาณ 800 - 900 กิโลกรัม โคเพศเมียหนักประมาณ 600 - 700 กิโลกรัม

2.8) โคพันธุ์แบรงกัส (Brangus)

โคพันธุ์แบรงกัส (Brangus) เป็นโคลูกผสมระหว่างพ่อโคพันธุ์บราห์มันสีเทา อ่อนกับแม่โคพันธุ์แองกัส เพื่อให้ได้ลูกโคสีดำ โดยเริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2475 โดยกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกาที่ฟาร์มทดลองปศุสัตว์ไอบีเรีย (Iberia Livestock Experimental Farm) รัฐหลุยเซียน่า ทำให้สายเลือดคงที่คือ บราห์มัน 37.5 เปอร์เซ็นต์ และแองกัส 62.5 เปอร์เซ็นต์ เมื่อโตเต็มที่โคเพศผู้หนักประมาณ 800 - 1,000 กิโลกรัม โคเพศเมียหนักประมาณ 550 - 650 กิโลกรัม

2.9) โคพันธุ์ชาร์เบรย์ (Charbray)

โคพันธุ์ชาร์เบรย์ (Charbray) เป็นโคลูกผสมระหว่างพ่อโคพันธุ์บราห์มันกับแม่โคพันธุ์ชาร์โรเลส์ ปรับปรุงพันธุ์ในรัฐเท็กซัส ในปี พ.ศ. 2473 ให้มีสายเลือดคงที่คือ บราห์มัน 37.5 เปอร์เซ็นต์ และชาร์โรเลส์ 62.5 เปอร์เซ็นต์ แต่จดทะเบียนไว้ว่า โคชาร์เบรย์ คือโคลูกผสมระหว่างบราห์มันกับชาร์โรเลส์ ที่มีสายเลือดบราห์มัน 50 - 62.5 เปอร์เซ็นต์ โคพันธุ์นี้มีสีขาวเงินถึงสีแดงอ่อน มีทั้งมีเขาและไม่มีเขา โคเพศผู้โตเต็มที่หนักประมาณ 1,350 กิโลกรัม โคเพศเมียหนักประมาณ 700 - 800 กิโลกรัม

2.10) โคพันธุ์ชิมบราห์ (Simbrah)

โคพันธุ์ชิมบราห์ (Simbrah) เป็นโคลูกผสมระหว่างโคพันธุ์ซิมเมนทอลกับพันธุ์บราห์มัน ในปี พ.ศ. 2503 มีสายเลือดคงที่คือ บราห์มัน 37.5 เปอร์เซ็นต์ และซิมเมนทอล 62.5 เปอร์เซ็นต์ การขึ้นทะเบียนพันธุ์ชิมบราห์ ดำเนินการโดยสมาคมอเมริกันซิมเมนทอล รับรองโคที่มีเปอร์เซ็นต์ชิมบราห์ว่า ต้องมีเลือดซิมเมนทอลอย่างน้อย 37.5 เปอร์เซ็นต์ บราห์มัน 25 เปอร์เซ็นต์ และสายเลือดอื่นๆ 37.5 เปอร์เซ็นต์ เมื่อโตเต็มที่โคเพศผู้หนักประมาณ 800 - 1,000 กิโลกรัม โคเพศเมียหนักประมาณ 550 - 650 กิโลกรัม

2.11) โคพันธุ์กำแพงแสน (Kampangsan)

โคพันธุ์กำแพงแสนเป็นโคลูกผสมที่มีระดับสายเลือดระหว่างพันธุ์ชาร์โรเลส์ 50 เปอร์เซ็นต์ พันธุ์บราห์มัน 25 เปอร์เซ็นต์ และพันธุ์พื้นเมือง 25 เปอร์เซ็นต์ คัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์โดยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน มีลักษณะขนสั้นเรียบเป็นมัน จมูกและปากกว้าง ลำตัวยาวและกว้าง หลังกว้าง ซี่โครงกาง ออกใหญ่ มีเนื้อมาก ขายาวพอควร ข้อเท้าสั้น แข็งแรง กีบเท้าขนาดพอเหมาะ โคเพศผู้โตเต็มที่หนักประมาณ 600 - 900 กิโลกรัม โคเพศเมียหนักประมาณ 400 - 600 กิโลกรัม

2.12) โคพันธุ์ตาก (Tak)

โคพันธุ์ตากเป็นโคลูกผสมที่มีระดับสายเลือดระหว่างชาร์โรเลส์ 62.5 เปอร์เซ็นต์ กับบราห์มัน 37.5 เปอร์เซ็นต์ คัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์โดยศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ตาก ให้เป็นโคเนื้อพันธุ์ใหม่ที่โตเร็ว เนื้อมุ่ม เพื่อทดแทนการนำเข้าพันธุ์โคและเนื้อโคคุณภาพดีจากต่างประเทศ เป็นโคขนาดกลาง อัตราการเจริญเติบโตระยะกินนม 700 - 800 กรัมต่อวัน อัตราการเจริญเติบโตของเพศผู้เมื่อทดสอบสมรรถภาพ 1,100 - 1,300 กรัมต่อวัน ซากโคพันธุ์ตากมีขนาดใหญ่ที่สนองความต้องการของตลาดเนื้อโคคุณภาพดีได้ เนื้อมุ่ม เนื้อมีไขมันแทรก (Marbling) เปอร์เซ็นต์ซากอ่อน 60 - 61 เปอร์เซ็นต์ โคเพศผู้โตเต็มที่หนักประมาณ 900 - 1,000 กิโลกรัม โคเพศเมียหนักประมาณ 600 - 700 กิโลกรัม โคพันธุ์ตากมีผิวหนังสีน้ำตาลอ่อนคล้ายสีทอง ผิวหนังยืดหยุ่น หน้าผากกว้าง หน้าสั้น ลำตัวขนาดใหญ่ โตเร็ว ข้อเท้าสั้นแข็งแรง เป็นโคเนื้อที่เลี้ยงง่าย หากินเก่ง ไม่เลือกกินหญ้า ทนทานต่อสภาพอากาศร้อนของประเทศไทย เหมาะที่จะนำมาผสมกับแม่โคพื้นเมือง แม่โคบราห์มัน และแม่โคลูกผสมบราห์มัน เพื่อนำลูกมาเลี้ยงเป็นโคขุนได้

2.13) โคพันธุ์กบินทร์บุรี (Kabinburi)

โคพันธุ์กบินทร์บุรีเป็นโคลูกผสมที่มีระดับสายเลือดระหว่างพันธุ์ซิมเมนทอล 50 เปอร์เซ็นต์ กับพันธุ์บราห์มัน 50 เปอร์เซ็นต์ คัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์โดยสถานีวิจัยและทดสอบพันธุ์สัตว์ปราชญ์บุรี ให้เป็นโคกึ่งเนื้อกึ่งนมพันธุ์ใหม่ที่โตเร็ว ลูกโคเพศผู้ใช้เป็นโคขุน ส่วนโคเพศเมียใช้รีดนมได้ โคพันธุ์กบินทร์บุรีเป็นโคขนาดกลาง น้ำหนักเมื่ออายุ 1 ปี (ปรับที่อายุ 400 วัน) 280 - 300

กิโลกรัม อัตราการเจริญเติบโตในระยะกินนม 750 - 800 กรัมต่อวัน อัตราการเจริญเติบโตของเพศผู้เมื่อทดสอบสมรรถภาพ 1,000 - 1,100 กรัมต่อวัน ซากโคมีขนาดใหญ่ที่สนองความต้องการของตลาด เนื้อโคคุณภาพดีได้ มีเปอร์เซ็นต์ซากอ่อน 52 - 62 เปอร์เซ็นต์ โคเพศผู้โตเต็มที่หนักประมาณ 800 - 900 กิโลกรัม โคเพศเมียหนักประมาณ 500 - 650 กิโลกรัม โคพันธุ์กบิรบุรีมีผิวหนังสีแดงเข้มคล้ายโคพันธุ์ซิมเมนทัล ศรีษะกว้างแข็งแรง หน้าผากหนา คออ่อนช้ำยาว มีเหนียงคอ ลำตัวลึกพอประมาณ ผิวหนังยืดหยุ่น เป็นโคเนื้อที่ต้องการการเอาใจใส่พอสมควร ไม่เหมาะกับการปล่อยเลี้ยงในป่าหรือปล่อยในทุ่ง ทนทานต่อสภาพอากาศร้อนของประเทศไทยได้ดีพอสมควร เนื้อมีสีแดงเข้ม อาจเป็นข้อดีของตลาดเนื้อโคคุณภาพดี เหมาะที่จะนำมาผสมกับแม่โคพื้นเมือง แม่โคบราห์มัน และแม่โคลูกผสมบราห์มัน เพื่อนำลูกมาเลี้ยงเป็นโคขุนได้

2.14) โควากิว (Wagyu)

โควากิว (Wagyu) หมายถึง “โคญี่ปุ่น” แบ่งออกเป็น 4 สายพันธุ์ ได้แก่

2.14.1) โคพันธุ์ Japanese Black เป็นสายพันธุ์ดั้งเดิมที่เลี้ยงกันอยู่ทั่วไปในภูมิภาค Kinki (Kansai) และภูมิภาค Chugoku ซึ่งมีไขมันแทรกอยู่ทั่วทั้งตัว รสชาติดีเยี่ยม ให้รสสัมผัส มีความนุ่มละมุนคล้ายกับครีม กว่า 90 เปอร์เซ็นต์ของโควากิวในญี่ปุ่นมาจากโคสายพันธุ์นี้ และสายพันธุ์ที่ให้เนื้อคุณภาพสูงที่สุดคือ โคทาจิมา (Tajima-gyu) สายพันธุ์ Japanese Black มีการตอบสนองต่อการถ่ายทอดพันธุกรรม การมีไขมันแทรกเนื้อสูง โคทาจิมาแท้ต้องเกิดและเติบโตในจังหวัดเฮียวโงะ เป็นวัวตอนหรือว้าวบริสุทธิ ต้องได้รับการเลี้ยงด้วยพืชและหญ้าจากภายในจังหวัดเท่านั้น ต้องได้รับการประมวลผลในโรงฆ่าสัตว์ที่ได้รับอนุมัติภายในจังหวัด ต้องมีอัตราส่วนไขมันแทรกเนื้อ (BMS) ระดับ 6 หรือสูงกว่า ต้องมีคะแนนคุณภาพเนื้อสัตว์ A - 4 หรือ A - 5 (เกรดสูงสุด) น้ำหนักซากของสัตว์ต้องไม่น้อยกว่า 470 กิโลกรัมหรือน้อยกว่า จะต้องกำหนดหมายเลข ID 10 หลักเพื่อให้สามารถตรวจสอบความถูกต้องย้อนกลับแหล่งที่มาของโคแต่ละตัวได้ เมื่อโตเต็มที่โคเพศผู้หนักประมาณ 800 - 1,000 กิโลกรัม โคเพศเมียหนักประมาณ 500 - 650 กิโลกรัม

2.14.2) โคพันธุ์ Japanese Brown เป็นสายพันธุ์ดั้งเดิมของจังหวัดคุมาโมโตะและจังหวัดโคจิทางใต้ของญี่ปุ่น ให้เนื้อที่มีไขมันสูงสุดเพียงแค่ 12 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น รสชาติดี ไขมันน้อย และให้รสสัมผัสพอเหมาะ

2.14.3) โคพันธุ์ Japanese Shorthorn โคสายพันธุ์นี้นิยมเลี้ยงกันมากในแถบโทโฮกุ จัดว่าเป็นโคที่ให้เนื้อไขมัน (แต่ก็มีลายหินอ่อน) มีปริมาณไขมันต่ำ รสนุ่ม กินง่าย และอร่อย ในเนื้อจะมีระดับกรด Inosinic และ Glutamic สูง ซึ่งเป็นตัวช่วยทำให้ได้เนื้อรสชาติดี

2.14.4) โคพันธุ์ Japanese Polled เป็นโคที่ผ่านการผสมข้ามสายพันธุ์ระหว่าง Japanese Black กับ Aberdeen Angus จากสกอตแลนด์ ทำให้ได้เนื้อที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีระดับกรดอะมิโนสูงมาก เวลาเคี้ยวจะคายความหวานออกมา ช่วยดึงรสเนื้อแท้ๆ ให้ซึมออกมาได้อย่างโดดเด่นชัดเจน

3) อาหารและการจัดการให้อาหาร

การเลี้ยงโคเนื้อให้ได้คุณภาพดีนั้น ต้องให้ความสำคัญกับ โภชนาการอาหารที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยของโคเนื้อ เพื่อให้สามารถเจริญเติบโตเร็ว มีสุขภาพแข็งแรง ให้ผลผลิตได้เต็มศักยภาพ สุวิช (2558) กล่าวว่า อาหารสัตว์หรือวัตถุดิบอาหารสัตว์ (Feedstuffs) หมายถึง สารใดๆ ก็ตามที่ทำให้โภชนะเกิดประโยชน์แก่สัตว์ที่กินเข้าไป โดยวัตถุดิบอาหารสัตว์อาจได้มาจากแหล่งธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ ฯลฯ หรืออาจได้จากการสังเคราะห์ทางเคมี เช่น กรดอะมิโน แร่ธาตุ วิตามิน ต่างๆ หรือทางชีววิทยา เช่น โปรตีนจากพืชหรือสัตว์เซลล์เดียว การจำแนกวัตถุดิบอาหารสัตว์ และการจัดการให้อาหารโคเนื้อ มีข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1) ประเภทของวัตถุดิบอาหารสัตว์

3.1.1) อาหารหยาบ (Roughages) หมายถึง วัตถุดิบที่มีโภชนะต่อหน่วยน้ำหนักต่ำ มีเยื่อใยสูงกว่า 18 เปอร์เซ็นต์ แบ่งออกเป็น 3 พวก คือ 1) อาหารหยาบสด (Green Roughages หรือ Green Forages) หมายถึง อาหารหยาบที่อยู่ในสภาพสด มีความชื้นสูง 70 - 85 เปอร์เซ็นต์ ได้แก่ พืชที่ตัดสดมาให้โคกิน (Soilage) และพืชอาหารสัตว์ในทุ่งที่สัตว์เข้าไปแทะเล็ม (Pasture) 2) อาหารหยาบแห้ง (Dry Roughages หรือ Dry Forages) อยู่ในรูปที่มีความชื้นไม่เกิน 15 เปอร์เซ็นต์ เพื่อจุดประสงค์ในการเก็บรักษาไว้ใช้ในยามขาดแคลนอาหาร โดยนำเอาอาหารหยาบสดมาระเหยความชื้นออกด้วยการตากแดด 2 - 3 แดด หรือการอบด้วยความร้อนให้เหลือความชื้นไม่เกิน 15 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งอยู่ในสภาพที่เชื้อราและเมือกราเจริญได้ยาก จึงสามารถเก็บได้นานขึ้น และ 3) อาหารหยาบหมัก (Ensilage Roughages หรือ Ensilage Forages) อยู่ในรูปที่มีความชื้น 70 - 75 เปอร์เซ็นต์ ระดับ pH ประมาณ 4.2 ในหลุมหมักที่มีสภาพไร้ออกซิเจนเพื่อจุดประสงค์ในการเก็บรักษาไว้ใช้ในยามขาดแคลนอาหาร และสามารถเก็บรักษาไว้ได้นานนับปีถ้าไม่เปิดหลุมหมัก โดยการนำอาหารหยาบสดที่เก็บเกี่ยวในระยะคุณค่าทางอาหารสูงและมีปริมาณของคาร์โบไฮเดรตมากพอ ความชื้น 70 - 75 เปอร์เซ็นต์ นำมาสับเป็นท่อนเล็ก ๆ บรรจุอัดแน่นลงหลุมหมักหรือบ่อหมัก (Silo) ปิดปากหลุมหมักให้สนิทแน่น ป้องกันไม่ให้อากาศเล็ดลอดเข้าไป ประมาณ 21 วัน ขบวนการหมักก็จะเสร็จสมบูรณ์

3.1.2) อาหารข้น (Concentrate) หมายถึง วัตถุดิบที่มีความเข้มข้นของโภชนะต่อหน่วยน้ำหนักสูง มีเยื่อใยต่ำกว่า 18 เปอร์เซ็นต์ แบ่งออกเป็น 2 พวก ได้แก่ 1) อาหารหลักหรืออาหารพลังงาน (Basal Feed หรือ Energy Feed) คือ วัตถุดิบอาหารสัตว์ที่ให้พลังงานสูงหรือมีคาร์โบไฮเดรตมาก มีโปรตีนต่ำกว่า 20 เปอร์เซ็นต์ ที่เรียกว่า “อาหารหลัก” เพราะ

วัตถุดิบที่ใช้ในปริมาณมากถึง 50 – 80 เปอร์เซ็นต์ ในการประกอบสูตรอาหาร เช่น ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ปลายข้าว รำละเอียด เป็นต้น พืชหัว เช่น มันสำปะหลัง (มันเส้น) มันเทศ ไขมันโค – กระบือ (Tallow) ไขมันสุกร (Lard) กากน้ำตาล เศษเหลือจากอุตสาหกรรมอาหาร เช่น เปลือกสับปะรด เป็นต้น และ 2) อาหารเสริม (Supplements) คือ วัตถุดิบที่เสริมลงไปในการประกอบสูตรอาหารสัตว์ เพื่อให้มีโภชนาการครบสมบูรณ์ตามความต้องการของสัตว์

3.2) การจัดการให้อาหารโคเนื้อ แบ่งตามประเภทและอายุของโคเนื้อ ได้ดังนี้

3.2.1) การให้อาหารพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์โคเนื้อ การให้อาหารในสภาพปกติจะจัดการให้อาหาร โดยในฤดูฝนพ่อแม่พันธุ์โคแต่ละตัว ควรให้หญ้าสด 10 เปอร์เซ็นต์ ของน้ำหนักตัว ถ้าเป็นหญ้าสด 30 – 40 กิโลกรัมต่อวัน หรือหญ้าแห้ง 12 กิโลกรัมต่อวัน เสริมอาหารชั้นโปรตีน 14 - 16 เปอร์เซ็นต์ 0.5 – 1 กิโลกรัมต่อวัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพร่างกาย แต่หากพ่อแม่พันธุ์โคสมบูรณ์ดีก็ไม่ต้องเสริมอาหารชั้นโปรตีน ในฤดูแล้ง ให้หญ้าหมัก 30 กิโลกรัมต่อวัน เสริมอาหารชั้น 2 กิโลกรัมต่อวัน หรือถ้าใช้ฟางข้าวเป็นอาหารหลัก และเสริมรำหยาบ 2 กิโลกรัมต่อวัน และอาหารชั้น 1.5 กิโลกรัมต่อวัน นอกจากนี้ ควรฉีดวิตามิน เอดีอี (AD3E) ให้ตัวละ 1 - 2 ซีซี. เนื่องจากในฤดูแล้ง โคจะขาดแคลนพืชอาหารสัตว์หรือหญ้าสด ซึ่งจะส่งผลต่อความสมบูรณ์พันธุ์ของพ่อแม่พันธุ์ สำหรับน้ำสะอาดต้องมีให้โคกินอย่างน้อย 30 - 40 ลิตรต่อวัน

3.2.2) การให้อาหารและการจัดการลูกโคเนื้อแรกเกิดถึงหย่านม ควรมีการเสริมอาหารชั้นโปรตีน 16 - 18 เปอร์เซ็นต์ ให้กิน 0.5 – 1 กิโลกรัมต่อวัน โดยวางที่ให้อาหารชั้นในที่มียุสดูดกัน ไม่ให้แม่โคเข้าไปกินได้ แต่ลูกโคสามารถลอดเข้าไปกินอาหารชั้นได้ จะทำให้ลูกโคได้รับอาหารพอเพียงแก่ความต้องการของร่างกาย เนื่องจากเมื่อลูกโคอายุมากขึ้นจะต้องการโภชนาการมากขึ้น และปริมาณน้ำนมจากแม่จะเริ่มลดน้อยลง

3.2.3) การให้อาหารและการจัดการโคเนื้อรุ่น เมื่อโคอายุครบ 1 ปี ทำการคัดเลือก โดยเฉพาะโคเพศเมียเพื่อเป็นโคทดแทนประมาณ 16 – 25 เปอร์เซ็นต์ทุกปี โดยปกติควรคัดแม่โคที่มีอายุมากกว่า 10 ปี ออกจากฝูงปีละ 10 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากแม่โคอายุมากเหล่านี้จะเริ่มให้ลูกห่างขึ้น น้ำนมน้อย การเจริญเติบโตของลูกโคเมื่อหย่านมจะต่ำลง ส่วนเพศผู้คัดเลือกไว้เป็นพ่อพันธุ์ ส่วนที่เหลือควรจำหน่ายออกจากฝูง สำหรับการให้อาหารและน้ำควรให้อาหารชั้นโปรตีน 15 เปอร์เซ็นต์ วันละ 1 - 2 กิโลกรัม ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสภาพร่างกาย หากโคมีสภาพร่างกายสมบูรณ์ก็ไม่ต้องเสริมอาหารชั้น ควรเน้นให้อาหารหยาบเป็นหลัก ซึ่งแต่ละวันควรให้หญ้าสด 20 – 30 กิโลกรัม หรือหญ้าแห้ง 4 - 6 กิโลกรัม มีน้ำสะอาดให้กินวันละ 20 – 30 ลิตรต่อตัว และมีอาหารแร่ธาตุไว้ให้เลียกินตลอดเวลา

3.2.4) การให้อาหารและการจัดการโคขุน การจัดการให้อาหารโคขุน ต้องให้ความสำคัญกับโคทุกช่วงอายุเพื่อเตรียมความพร้อมของร่างกายโคให้สามารถให้ผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิทยา (2565) รายงานข้อมูลว่า ความต้องการโภชนะของโคขุน ซึ่งเป็นสัตว์ที่กำลังเจริญเติบโต มีความต้องการอาหารมากเมื่อเทียบกับน้ำหนักตัว ดังนั้นจึงสามารถเจริญเติบโตได้เมื่อได้รับอาหารสัตว์ที่มีพลังงานระดับกลางในปริมาณสูง โดยต้องมีโปรตีนที่ย่อยสลายได้เพียงพอต่อกิจกรรมของจุลินทรีย์ในกระเพาะรูเมน ดังนั้นต้องให้ความสำคัญในทุกช่วงอายุโค ดังนี้

ก. โคช่วงก่อนหย่านม ต้องมีการให้กินนมในช่วงเล็กอย่างเพียงพอ และมีการฝึกให้กินอาหารลูกโคในปริมาณตามความต้องการเพื่อการเจริญเติบโตของลูกโค รวมทั้งให้ลูกโคฝึกกินอาหารหยาบ หรือปล่อยแทะเล็มในแปลงหญ้าอย่างน้อย 4 สัปดาห์ก่อนหย่านม อาหารลูกโคต้องมีความน่ากินสูง ไม่เป็นฝุ่น มีเยื่อใยที่่อยง่ายในระดับสูง มีแร่ธาตุและวิตามินที่จำเป็นครบถ้วนเพื่อเพิ่มภูมิคุ้มกันให้ร่างกาย อาหารที่ให้ต้องมีโปรตีนหยาบ 14 – 16 เปอร์เซ็นต์ มีพลังงานที่ใช้ประโยชน์ได้ 11 – 12 MJ/kg.DM มีผนังเซลล์ (NDF) > 35 เปอร์เซ็นต์ โคช่วงนี้ควรมีการเจริญเติบโตวันละ 0.8 - 1.3 กิโลกรัม

ข. โคช่วงเจริญเติบโต ต้องควบคุมการเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยให้โคกินได้ 2.3 เปอร์เซ็นต์น้ำหนักตัว ให้โคมีอัตราการเจริญเติบโตวันละ 0.7 – 1.3 กิโลกรัม อาหารที่ให้ต้องมีวัตถุดิบ 30 – 60 เปอร์เซ็นต์ มีโปรตีนหยาบ 15 – 16 เปอร์เซ็นต์ มีพลังงานที่ใช้ประโยชน์ได้ 10.5 – 11.4 MJ/kg. DM มีผนังเซลล์ (NDF) > 40 เปอร์เซ็นต์ มีไขมัน <3 เปอร์เซ็นต์ มีแป้งและน้ำตาล <20 เปอร์เซ็นต์ มีแคลเซียม 0.8 เปอร์เซ็นต์ อาหารของโคช่วงเจริญเติบโต ควรมีเยื่อใยที่เป็นโครงสร้าง เช่น ฟาง และเยื่อใยที่่อยง่าย เช่น น้ำตาลอยู่ในระดับสูง มีโปรตีนสูง มีแร่ธาตุและวิตามินสูง และมีพลังงานปานกลาง ไม่แนะนำให้ใช้แป้งในปริมาณสูงในช่วงเวลานี้ เนื่องจากอาจนำไปสู่การสะสมไขมันที่ไม่ต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโคขนาดเล็กถึงกลาง เพื่อหลีกเลี่ยงการอ้วนในขณะที่โคมีน้ำหนักน้อย

ค. โคช่วงขุน มีน้ำหนักมากกว่าช่วงเจริญเติบโต ทำให้เกิดอาการลดความอยากกินอาหารลง ควรให้อาหารที่มีวัตถุดิบ 30 – 60 เปอร์เซ็นต์ มีโปรตีนหยาบ 12 – 15 เปอร์เซ็นต์ มีพลังงานที่ใช้ประโยชน์ได้ > 12.2 MJ/kg. DM มีผนังเซลล์ (NDF) > 25 เปอร์เซ็นต์ มีเส้นใยขนาดยาว 6 - 8 เปอร์เซ็นต์ มีไขมัน < 6 เปอร์เซ็นต์ มีแป้งและน้ำตาล 33 เปอร์เซ็นต์ มีแคลเซียม 0.6 เปอร์เซ็นต์ อาหารสำหรับช่วงโคขุน ต้องให้อาหารธัญพืชที่มีพลังงานสูง ระดับแป้งสูง สามารถส่งเสริมการเพิ่มของน้ำหนักตัวได้อย่างรวดเร็ว และเพิ่มการเปลี่ยนอาหารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ สิ่งสำคัญในการขุนโคช่วงนี้คือ ประสิทธิภาพในการเปลี่ยนอาหาร (FCR) ที่ได้จากการคงปริมาณการกินอาหารระดับสูง รวมทั้งการเพิ่มน้ำหนักตัวอย่างรวดเร็ว และจำเป็นต้องให้อาหารที่มีปริมาณของเส้นใยโครงสร้างที่เพียงพอ (0.5 - 1.5 กิโลกรัมฟางต่อตัวต่อวัน) เพราะสัตว์ที่ใช้เวลานานในการเคี้ยวเอื้องเป็นสิ่งบ่งชี้ว่าการใช้อาหารอย่างมีประสิทธิภาพและสุขภาพกระเพาะรูเมนที่ดี

4) การดูแลสุขภาพโคเนื้อ

4.1) โรคที่สำคัญในโคเนื้อ กรมปศุสัตว์ (2564) กล่าวถึงโรคที่สำคัญในโคเนื้อ ประกอบด้วย

4.1.1) โรคพยาธิ (Parasitic disease) เกิดจากสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กที่มีการดำรงชีพโดยอาศัยอยู่ในร่างกายหรือบริเวณผิวหนังโค ทำให้โคตัวนั้นมีอาการผิดปกติ โรคพยาธิส่วนมากมักไม่ก่อให้เกิดอันตรายถึงตาย เมื่อเทียบกับโรคที่เกิดจากไวรัส หรือแบคทีเรีย แต่มักจะเกิดเป็นโรคเรื้อรัง ซึ่งส่งผลให้สัตว์เติบโตช้าลง มีภูมิคุ้มกันต่ำ ทำให้เกิดโรคแทรกซ้อนอื่นได้ง่าย พยาธิบางชนิดอาจทำให้แท้งลูกได้ หรืออาจรุนแรงถึงขั้นทำให้โคตาย โรคพยาธิแบ่งได้ 3 กลุ่ม คือ 1) พยาธิภายใน เช่น พยาธิใบไม้ พยาธิตัวกลม พยาธิตัวตืด 2) พยาธิภายนอก เช่น เห็บ หมัด ไร แมลง และ 3) โปรโตซัว และ ริคเคตเซีย

4.1.2) โรคปากและเท้าเปื่อย (Foot and mouth disease) เกิดจากเชื้อไวรัสที่พบในประเทศไทยมี 3 ชนิด คือ โอ เอ และเอเซียวัน มีการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว สัตว์ที่ป่วยด้วยโรคนี้ จะมีการซึม มีไข้ เบื่ออาหาร มีเม็ดตุ่มพองเกิดขึ้นที่ริมฝีปาก เหงือก และลิ้น น้ำลายไหลยืด กินอาหารไม่ได้ และเกิดเม็ดตุ่มระหว่างซอกกีบ ไรกีบ ทำให้เจ็บขา เดินกะเผลก สัตว์จะผอมและอัตราการตายสูงในลูกสัตว์ ถ้าไม่มีโรคแทรกซ้อนแล้วแผลจะหายเองภายใน 1 - 2 สัปดาห์ ป้องกันโรคโดยฉีดวัคซีนให้สัตว์ปีละ 2 ครั้ง ห่างกัน 6 เดือน เริ่มฉีดครั้งแรกเมื่ออายุ 6 เดือน และฉีดครั้งที่ 2 หลังจากครั้งแรก 1 เดือน จากนั้นฉีดซ้ำทุก 6 เดือน กรณีมีโรคระบาดเกิดขึ้น ให้ฉีดซ้ำทุกระยะ 4 เดือน

4.1.3) โรคคอบวม (Haemorrhagic septicemia) เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย มีอาการที่สำคัญ คือ หายใจหอบลึกมีเสียงดัง คอและหน้าจะบวมแข็ง อัตราการป่วยและตายสูง มีการระบาดมากช่วงต้นและปลายฤดูฝน สัตว์ที่เป็นโรคนี้แบบเฉียบพลัน อาจตายภายในไม่เกิน 24 ชั่วโมง ถ้าแบบเรื้อรังจะมีอาการเสียดท้อง ท้องอืด อุจจาระมีมูกเลือดปน สัตว์จะตายภายใน 2 - 3 วัน ควบคุมป้องกันโรคนี้ได้โดยเมื่อมีสัตว์ป่วยและตายเนื่องจากโรคนี้ ให้รีบแจ้งเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ในท้องที่โดยเร็ว พร้อมทั้งแยกสัตว์ป่วยออกจากฝูง หลีกเลี่ยงสภาวะที่จะทำให้สัตว์เครียด ทำวัคซีนป้องกันโรคให้สัตว์ที่มีอายุตั้งแต่ 4 เดือนขึ้นไป ปีละ 1 ครั้ง

4.1.4) โรคแท้งติดต่อ (Brucellosis) เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ทำให้เกิดการผสมติดยาก เป็นหมัน มักแท้งลูกในช่วงกลางและช่วงท้ายของการตั้งท้อง หรือลูกที่คลอดออกมาไม่แข็งแรง ติดต่อจากการผสมพันธุ์ การกินอาหารหรือน้ำที่มีเชื้อนี้ปนอยู่ การสัมผัสกับสิ่งขับออกทางช่องคลอดของตัวเมียที่เป็นโรค และการรีดนม ถ้าเป็นในพ่อพันธุ์ลูกอันธจะบวมอักเสบข้างใดข้างหนึ่ง ซึ่งสุดท้ายจะเป็นหมัน ป้องกันโดยตรวจโรคทุกๆ 6 เดือนในฝูงโคที่ยังไม่ปลดโรค และทุกปีในฝูงที่ปลดโรค เมื่อตรวจพบว่าเป็นโรคควรแยกออกจากฝูง คอกสัตว์ที่ป่วยด้วยโรคนี้ต้องใช้ยาฆ่าเชื้อทำความสะอาดแล้วพักคอกไว้อย่างน้อย 1 เดือน ก่อนนำสัตว์ใหม่เข้าคอก

4.1.5) โรคแบล็กเลก (Blackleg) เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ส่วนมากเกิดจากการกินอาหารที่มีเชื้อปะปนอยู่ เมื่อเชื้อเข้าสู่ร่างกายจะไปอยู่ตามบริเวณที่มีกล้ามเนื้อหนาๆ เช่น กล้ามเนื้อสะโพก ขา ไหล่ หน้าอก คอหรือลิ้น เป็นต้น พร้อมกับสร้างสารพิษออกมาทำลายกล้ามเนื้อรอบๆ โคที่เป็นโรคมักมีอาการซึม เดินขากะเผลกข้างเดียวหรือทั้งสองข้าง หยุดเคี้ยวเอื้อง หายใจเร็ว เกิดการบวมของกล้ามเนื้อบริเวณที่ติดเชื้อ เมื่อกดบริเวณที่บวมจะได้ยินเสียงดังกรอบแกรบ เพราะมีฟองอากาศแทรกอยู่ภายใน เมื่อพบการแสดงอาการดังกล่าวต้องแยกสัตว์ออกจากฝูงทันที พร้อมทั้งรีบแจ้งสัตวแพทย์ในพื้นที่ให้เข้ามาดูแล หากสัตว์ได้รับการรักษาไม่ทันจะตายอย่างเฉียบพลัน เมื่อสัตว์ตายจะต้องฝังหรือเผา และสัตว์ที่เหลือน้ำลายในฝูงต้องทำวัคซีนควบคู่กับการฉีด Penicillin จุดที่เกิดโรคไม่ควรนำสัตว์เข้าไปเลี้ยงในบริเวณนั้นอีกจนกว่าสัตว์จะมีภูมิคุ้มกัน คือ 21 วันหลังการทำวัคซีน

4.1.6) โรคลัมปี สกิน(Lumpy skin disease :LSD) เป็นโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัส ระบาดในโค - กระบือ มีแมลงดูดเลือดเป็นพาหะนำโรค สัตว์ป่วยจะมีไข้ ซึม เบื่ออาหาร กินได้น้อย เกิดตุ่มนูนตามผิวหนัง ขนาด 2 – 5 ซม. ต่อมาน้ำเหลืองใต้ผิวหนังบวม ลักษณะคล้ายฝี หากปล่อยทิ้งไว้จะกลายเป็นเนื้อตาย สะเก็ดแห้งแข็ง และแผลเป็น บางตัวขาบวม อาจพบตาหรือข้ออักเสบร่วมด้วย มีน้ำมูก มีน้ำตา รักษาให้หายได้ อัตราการตายน้อยกว่า 10% แต่ตายมากในลูกสัตว์ เนื้อโคที่หายจากโรคแล้ว สามารถบริโภคได้ ไม่ติดต่อกับสัตว์สุคนและไม่ติดต่อไปยังสัตว์อื่น หลังสัตว์ติดเชื้อมีภูมิคุ้มกันโรค ป้องกันการติดเชื้อมานานกว่า 150 วัน ดำเนินมาตรการควบคุมโรคโดยการสังเกตสภาพความผิดปกติของโค - กระบือ หากพบสัตว์ป่วย หรือมีอาการผิดปกติให้รีบแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ในพื้นที่ทันที เก็บกวาด - กำจัด - ทำความสะอาดคอกโรงเรือนเป็นประจำทุกวัน ปรับภูมิทัศน์ให้โปร่งโล่ง กำจัดแมลงให้แก่วัวเพื่อป้องกันและกำจัดแมลงที่เป็นพาหะนำโรค กักกันและแยกสัตว์ป่วยออกจากฝูงและห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์ออกนอกพื้นที่ ให้ยาตามอาการ รักษาสัตว์ที่ป่วยตามอาการ บำรุงร่างกายสัตว์ให้แข็งแรง และป้องกันการติดเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อน และบริหารจัดการวัคซีนตามแนวทางที่กรมปศุสัตว์กำหนด

4.2) หลักการสุขาภิบาลและการควบคุม ป้องกันโรค กรมปศุสัตว์ (2559) กล่าวถึง หลักการสุขาภิบาลและการควบคุม ป้องกันโรค ว่าในการเลี้ยงโคเนื้อในระดับฝูงใหญ่ๆ หรือรายย่อยก็ตาม เป็นการนำสัตว์เข้ามาเลี้ยงรวมกันเป็นจำนวนมาก อาจมีปัญหาในเรื่องของโรคติดต่อหรืออาการป่วยจากการจัดการเลี้ยงดูให้อาหาร ดังนั้นจึงควรมีมาตรการเพื่อควบคุมป้องกันโรคหลักปฏิบัติด้านการสุขาภิบาลและการควบคุมป้องกันโรค ดังนี้

4.2.1) มาตรการเพื่อควบคุมป้องกันโรค

ก. การจัดการด้านคอกพัก โรงเรือน ควรมีขนาดที่กว้างเพียงพอต่อจำนวนสัตว์ที่อยู่รวมกันอย่างสบาย ไม่แออัดเกินไป มีร่มเงา รางน้ำ รางอาหารที่เพียงพอที่สัตว์จะไม่แย่งกันใช้จนเกิดการบาดเจ็บ หรือความเครียด ซึ่งจะเป็นสาเหตุโน้มนำให้เกิดการเจ็บป่วยได้ง่าย มีของจับบังคับสัตว์เพื่อสะดวกในการฉีดยา ทำวัคซีน ผสมเทียม เจาะเลือดเพื่อตรวจโรค หรือทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อลดอันตรายกับตัวสัตว์และผู้ปฏิบัติงาน ถ้าสัตว์ฝูงใหญ่มากๆ อาจมีชองขนาดยาวเพื่อไล่ต้อนสัตว์เข้าทำงานได้พร้อมกันทีละหลายๆ ตัว

ข. การตรวจโรค ทำวัคซีน และถ่ายพยาธิเป็นประจำทุกปี โดยมีการกำหนดการปฏิบัติงานที่แน่นอนตามเวลาที่กำหนดเพื่อป้องกันโรคที่จะเข้ามาในฝูงสัตว์

ค. การนำสัตว์เข้าฝูง เมื่อจะมีการนำสัตว์เข้าฝูงใหม่ ควรมีการทำวัคซีน ถ่ายพยาธิให้ครบถ้วน และมีการกักโรคไว้เป็นระยะเวลาหนึ่งเพื่อเฝ้าดูอาการก่อนนำเข้ามารวมในฝูง ควรเลือกซื้อสัตว์ที่มาจากฟาร์ม หรือพื้นที่ปลอดโรค

ง. การควบคุมการเข้าออกในฟาร์ม ควรเข้มงวดในการเข้า – ออก บริเวณที่เลี้ยงสัตว์ทั้งบุคคลและยานพาหนะ มีการทำลายเชื้อก่อนการเข้าฟาร์ม เช่น การทำบ่อจุ่มน้ำยาฆ่าเชื้อ การสเปรย์ยาฆ่าเชื้อก่อนเข้าสู่บริเวณฟาร์ม หรือเขตเลี้ยงสัตว์

จ. การจำหน่ายสัตว์หรือซากสัตว์ เมื่อต้องการจำหน่ายสัตว์ หรือมีสัตว์ป่วยตายควรมีสถานที่เฉพาะ เพื่อทำลายพร้อมฆ่าเชื้อ หรือการคัดสัตว์เพื่อจำหน่ายควรนำออกมาในสถานที่เตรียมจำหน่ายโดยเฉพาะ ไม่ควรให้ผู้ซื้อเข้าไปเลือกในฝูงเนื่องจากจะนำโรคเข้าไปติดต่อกับฝูงสัตว์ได้

4.2.2) หลักปฏิบัติด้านการสุขาภิบาลและการควบคุมป้องกันโรค

ก. รักษาความสะอาดภายในคอกและโรงเรือน โดยทำลายเชื้อโรคด้วยการพ่นยาฆ่าเชื้ออย่างสม่ำเสมอและกำจัดมูลสัตว์ซึ่งเป็นสาเหตุในการแพร่กระจายของเชื้อ และพยาธิ วางตำแหน่งโรงเรือนให้เหมาะสม อากาศถ่ายเทได้สะดวก

ข. ดูแลเอาใจใส่ อาหารและน้ำให้สะอาดและมีคุณภาพพอเพียง

ค. วางโปรแกรมวัคซีนป้องกันโรค ตามระยะเวลาที่สัตว์แพทย์แนะนำ พร้อมทั้งจดบันทึกประวัติ การฉีควัคซีนและฉีดซ้ำตามกำหนด

ง. มีการดูแลสุขภาพสัตว์อย่างสม่ำเสมอ หมั่นสังเกตความผิดปกติต่างๆ เช่น ซึม กินน้อยลง เอาแต่นอน ขนหยอง ให้รีบแก้ไขก่อนที่จะเกิดปัญหารุนแรงขึ้น

จ. เมื่อพบสัตว์ที่มีอาการผิดปกติหรือสงสัยว่าเป็นโรคติดต่อให้แยกไว้ไม่ให้สัมผัสกับสัตว์ปกติ ทำความสะอาดโรงเรือนด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อและแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์เพื่อหาสาเหตุต่อไป

ฉ. มีการทำบันทึกประวัติสัตว์เพื่อให้ทราบถึงสภาวะสุขภาพสัตว์ และปัญหาที่อาจแฝงอยู่ในฟาร์ม เพื่อประโยชน์ในการควบคุมป้องกันโรค

ทั้งนี้ ผู้เลี้ยงโคต้องรู้จักการควบคุมป้องกันโรคที่สำคัญในการเลี้ยง โคระยะต่างๆ โปรแกรมการปฏิบัติ ด้านสุขภาพโค โดยสรุปตามตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงโปรแกรมการฉีดวัคซีนป้องกันโรคในโคเนื้อ

การปฏิบัติ	1 เดือน	3 – 8 เดือน	ทุก 6 เดือน	ทุกปี	แม่พันธุ์
1. ถ่ายพยาธิ	ฉีด/กรอก				
2. ฉีดวิตามิน AD3E					ปีละ 2 ครั้ง
3. ฉีดวัคซีน โรคแท้ง ติดต่อ		2 มล./ตัว ฉีพวหนึ่ง			
4. ฉีดวัคซีน โรคคอบวม				1 มล./ กล้ามเนื้อ	
5. ฉีดวัคซีน โรคปาก และเท้า เปื่อย			2 มล./ตัว ฉีพวหนึ่ง		
6. ฉีดวัคซีน โรคแอนแทรกซ์				1 มล./ตัว ฉีพวหนึ่ง (เฉพาะพื้นที่เสี่ยง)	
7. ทดสอบ วัณโรค				ทดสอบโรค บริเวณโคนหาง	
8. ตรวจโรค แท้งติดต่อ				เจาะเก็บเลือด	
9. ตรวจโรค พารา ที.บี.				เจาะเก็บเลือด	

ที่มา: คู่มือปฏิบัติการผลิตโคเนื้อเชิงการค้าสำหรับเกษตรกรรายย่อย กรมปศุสัตว์ (2559)

5) การเลี้ยงโคขุนผลิตเนื้อคุณภาพสูงสไตล์ญี่ปุ่น

วิทยา (2565) กล่าวว่า เนื้อวากิว คือเนื้อโคญี่ปุ่นคัดเกรด ประเทศญี่ปุ่นมีโคหลากหลายสายพันธุ์ แต่มีเพียง 4 สายพันธุ์เท่านั้น ที่ได้เป็นโคพันธุ์เนื้อพื้นเมืองของญี่ปุ่นแล้วได้เป็นวากิว คือพันธุ์ขนดำ (Japanese Black) พันธุ์ขนแดง (Japanese Brown) พันธุ์เขาสั้น (Japanese Shorthorn) และพันธุ์ไร้เขา (Japanese Polled) ซึ่งพันธุ์ขนดำ เป็นโคสายพันธุ์ที่ให้เนื้ออร่อย ติดตลาดทั้งใน และต่างประเทศจนกลายเป็นแบรนด์ดัง มีชื่อเรียกภาษาญี่ปุ่นว่า “คุโรเกะ” (Kuroge) คุโรเกะนั้นเป็นเพียงชื่อสายพันธุ์ รวมถึงสายพันธุ์อื่นๆ ที่มีอยู่กระจายกระจายทั่วญี่ปุ่น ขึ้นอยู่กับว่า โคไหนเกิดและเติบโตที่ไหน ชื่อแบรนด์มักจะตั้งตามชื่อเมืองนั้นๆด้วย เช่น เนื้อโกเบ มัตสึซากะ มียาซากิ ทาจิมะ นางาซากิ คาโกชิม่า ฯลฯ เหล่านี้ล้วนเป็นโควากิว โดยแต่ละท้องที่จะมีมาตรฐานการเลี้ยงดูที่แตกต่างกันไป แต่การจะได้รับการันตีว่าเป็นโควากิวชั้นเยี่ยมหรือไม่นั้นต้องผ่านการตรวจสอบจากสมาคมการจัดเกรดเนื้อแห่งประเทศญี่ปุ่น (Japan Meat Grading Association) ซึ่งเป็นด่านสำคัญสุดท้าย

5.1) การประเมินคุณภาพเนื้อโควากิว

การประเมินคุณภาพเนื้อวากิวจะใช้มาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศ หมายถึง แม้ว่าจะเป็นโควากิวแล้ว เนื้อยังต้องถูกจัดเกรดตามมาตรฐานที่ตั้งไว้ ลดหลั่นไปตามระดับ การวัดมาตรฐานของเนื้อวากิวมีหลักเกณฑ์ 2 แบบคือ

5.1.1) Yield Grade วัดอัตราส่วนของโครงสร้างเนื้อเทียบกับน้ำหนัก มี 3 ระดับ ตั้งแต่ A – C

5.1.2) Quality Grade วัดการแทรกตัวของไขมัน (ลายหินอ่อน) เป็นหลัก มี 5 ระดับ ตั้งแต่ 5 – 1

โดยรวมแล้วเนื้อวากิวคุณภาพจึงมี 15 ระดับ ดังแสดงในภาพที่ 1 เนื้อวากิวชั้นยอดระดับ A5 (Yield=A,Quality=5) เป็นเนื้อระดับที่มีราคาแพงที่สุด

Standard Grading and Indicators

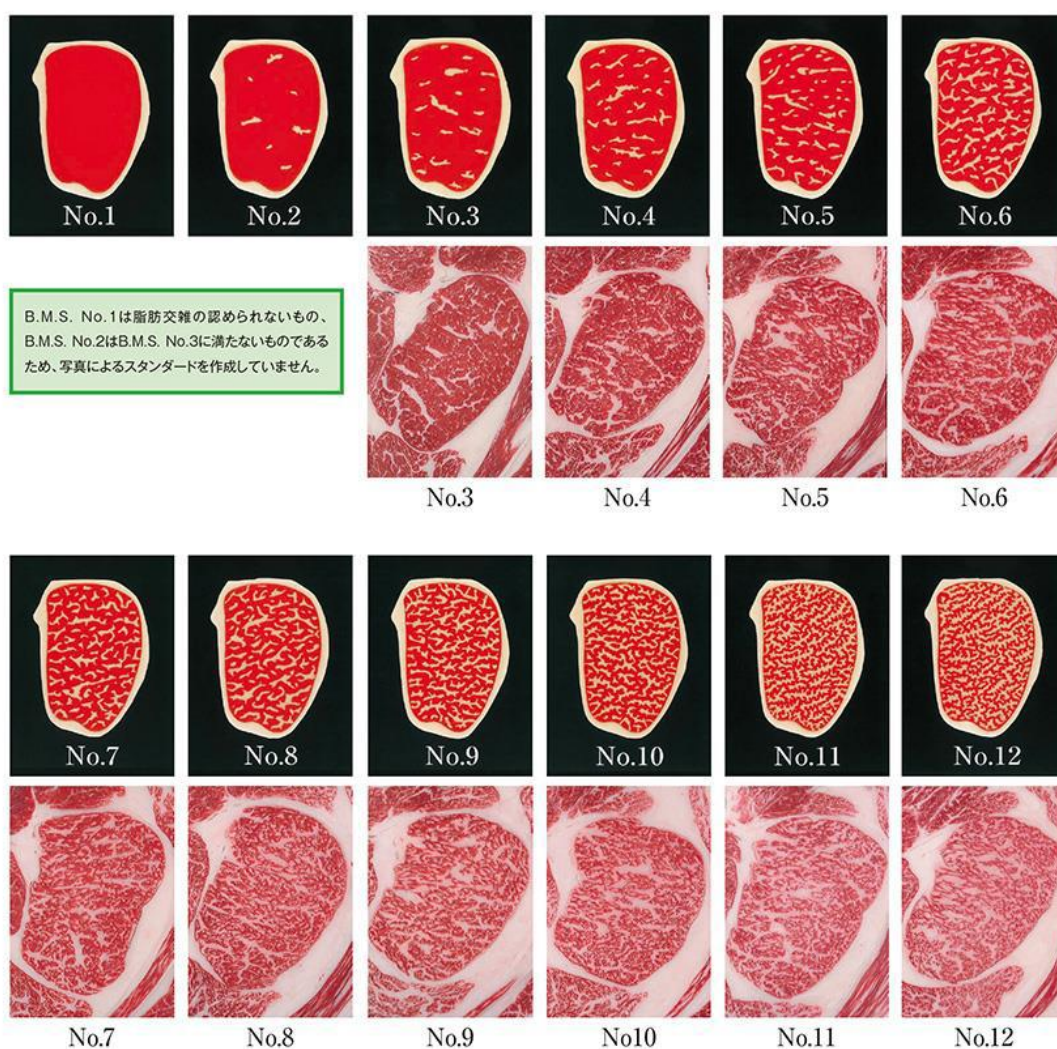
Yield Grade	Quality Grade				
	5	4	3	2	1
A	A 5	A 4	A 3	A 2	A 1
B	B 5	B 4	B 3	B 2	B 1
C	C 5	C 4	C 3	C 2	C 1

ภาพที่ 1 แสดงค่า Standard Grading and Indicators

ที่มา : สำนักพัฒนาอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2565)

5.2) การให้คะแนนไขมันแทรกเนื้อ (Marbling)

เนื้อโควากิว มีมาตรฐานการให้คะแนนซึ่งวัดไขมันในกล้ามเนื้อหรือที่เรียกว่า “Marbling” ลักษณะเป็นลายหินอ่อนโยงเป็นตาข่ายของไขมันสีขาวครีมที่เติมหน้าตัดเนื้อ ทำให้เนื้อนุ่ม มีความฉ่ำและความสมบูรณ์ คะแนนนี้เรียกว่า BMS หรือ Beef Marble Score ในระบบญี่ปุ่น คะแนน BMS เริ่มต้นที่ 3 ถึง 12 โดยที่คะแนน 3 เป็นขั้นต่ำพื้นฐานของ marbling ที่ควรมีและคะแนน 12 เป็นสเต็กที่เกือบขาวกับมี marbling มาก (คะแนน BMS ของ 1 และ 2 แทบไม่มี marbling จะไม่ได้พิจารณา) ดังแสดงในภาพที่ 2 คะแนน BMS ที่มากขึ้นหมายถึงเนื้อมีความนุ่มมาก ยิ่งคะแนน BMS สูงเท่าใดเนื้อโคจะมีราคาแพงขึ้นเท่านั้น

ภาพที่ 2 แสดงระดับคะแนน BMS ของญี่ปุ่น

ที่มา : สำนักพัฒนาอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2565)

5.3) เทคนิคการเลี้ยงโคควากิวของประเทศญี่ปุ่น

ในประเทศญี่ปุ่น การเลี้ยงโคแบบปล่อยแทะเล็มค่อนข้างหายาก พื้นที่เลี้ยงสัตว์มีเฉพาะบริเวณภูเขาและในพื้นที่ห่างไกลอื่นๆ ที่ไม่สามารถปลูกข้าวและพืชอื่นได้ โคญี่ปุ่นส่วนใหญ่เลี้ยงแบบกลุ่มเล็กๆ เพื่อลดความแปรปรวนในการปรับเปลี่ยนสูตรอาหารและควบคุมปริมาณการกินอาหารของโคได้ดี โคใช้ชีวิตอยู่ในโรงนาและเลี้ยงขังคอกในร่ม เพื่อลดความเครียดจากสภาพแวดล้อมภายนอกและลดการสูญเสีย โคแต่ละตัวจะสร้างเนื้อแดงแทรกด้วยไขมันอ่อนเหมือนดาข่ายหุ้มเนื้อ ต้องผ่านขั้นตอนการคัดเลือกและใช้เวลานาน ประเทศญี่ปุ่นมีฟาร์มตั้งต้นเรียกว่า “ฟาร์มขยายพันธุ์” ในฟาร์มขยายพันธุ์ แม่ลูกจะเลี้ยงไว้ที่คอกตลอดเวลา ให้อาหารพวกธัญพืช อาหารข้น และอาหารหยาบหลากหลายชนิด รวมถึงหญ้าตัดสด หญ้าหมัก ฟาง และผลพลอยได้จากการเกษตร ลูกโคควากิวทุกตัวล้วนเกิดในฟาร์มแบบนี้ ได้อยู่กับแม่ไม่นาน เกษตรกรรับไปเลี้ยงดูต่ออย่างใกล้ชิด ให้อาหาร ให้นม ทำความสะอาด พาเดินเล่น หรืออาจร้องเพลงให้ฟังด้วย ลูกโคเกือบทั้งหมดถูกเลี้ยงด้วยอาหารสูตรพิเศษตั้งแต่อายุประมาณ 2 - 3 เดือน ลูกโคเพศผู้จะถูกตอนโดยใช้ Burdizzo ในช่วงนี้ เมื่อลูกโคมีอายุครบ 4 เดือน แต่ละตัวต้องตรวจสุขภาพร่างกายและจดบันทึกอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งอายุครบ 6 เดือน จึงขึ้นทะเบียนที่มีการออกใบรับรองสายพันธุ์ ในใบรับรองมีข้อมูลพื้นฐานของลูกโค รวมถึงสายพันธุ์ของพ่อแม่ไปถึงรุ่นทวด ตรวจสอบย้อนกลับได้พร้อมทั้งประทับรอยก๊ิบที่ใบทะเบียนด้วย เกษตรกรเลี้ยงลูกโคไปจนอายุราว 8 - 10 เดือน มีน้ำหนักประมาณ 285 กิโลกรัม ในการเลี้ยงของเกษตรกรจะพาไปเดินเล่นพักผ่อนหย่อนใจท่ามกลางทุ่งหญ้า เอาใจใส่อย่างดี จนโคโตเป็นหนุ่มสาว ก่อนส่งไปยังตลาดประมูลให้เกษตรกรรุ่นที่สองซึ่งมาจาก “ฟาร์มขุน” รับช่วงเอาไปเลี้ยงขุนเป็นเวลานาน 18 ถึง 19 เดือน จนกระทั่งน้ำหนักอยู่ที่ประมาณ 630 กิโลกรัม โดยให้น้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นวันละไม่น้อยกว่า 0.6 กิโลกรัม โคได้รับอาหารสูตรพิเศษที่ควบคุมให้โคได้รับปริมาณกรดไขมันที่เป็นประโยชน์เพียงพอต่อการสะสมไขมันแทรกเนื้อระดับสูง โดยในช่วงครั้งแรกของช่วงการเจริญเติบโตและช่วงขุน อาหารอาจมีพลังงานค่อนข้างต่ำ และมีอาหารหยาบสูง จำกัดปริมาณอาหารข้นเพื่อป้องกันการสะสมไขมันส่วนเกิน ส่วนในระยะหลังของการขุนจะให้อาหารที่มีพลังงานสูง ผลที่ได้คือซากที่มีไขมันในระดับสูง (ไขมันใต้ผิวหนัง ไขมันแทรกเนื้อ ไขมันระหว่างกล้ามเนื้อ และไขมันในช่องท้อง) โคควากิวโดยเฉลี่ยมีไขมันประมาณ 35 - 40% ของซาก ซากส่วนใหญ่ต้องการการตัดแต่งเพื่อกำจัดไขมันส่วนเกินที่ด้านนอกของร่างกายและไขมันภายในบางส่วนในระหว่างการเลี้ยงขุนโคควากิวนั้น เกษตรกรมีการนวดโคด้วยน้ำมันโดยใช้แปรงที่ทำจากฟางข้าวเป็นประจำครั้งละประมาณ 20 นาที เพื่อปรับปรุงการกระจายและความนุ่มนวลของไขมันใต้ผิวหนัง มีการให้เบียร์วันละขวดและอาหารพิเศษอื่นๆ ในช่วงฤดูร้อน เพื่อกระตุ้นความอยากอาหารให้สัตว์กินได้มากขึ้น ในช่วงที่ให้อาหารพลังงานสูงแก่โคขุนขนาดใหญ่ มีการจำกัดการออกกำลังกายเพื่อป้องกันความเหนียวของกล้ามเนื้อ ผลที่ได้คือซากโคที่มีเนื้อแดงสีเชอร์รี่สด มีไขมันแทรกเป็นลายหินอ่อนสีขาวละเอียดเต็มพื้นที่ ซึ่งถือว่า

เป็นเนื้อโคเกรดเอ พอขุนจนน้ำหนักถึงเกณฑ์มาตรฐานแล้ว จะย้ายไปยังโรงประมุลก่อนกลายเป็นเนื้อโคพรีเมียมกระจายสู่ตลาดต่อไป ในการจัดการให้อาหารโควากิจของเกษตรกรญี่ปุ่น จะให้อาหารตามความต้องการโภชนะของโคแต่ละระยะ ด้วยอาหารสูตรพิเศษที่ใช้วัตถุดิบที่คัดสรรมาที่มีความน่ากินและเต็มไปด้วยกรดไขมันที่เป็นประโยชน์ เกษตรกรเลี้ยงขุนโคจนอายุ 30 เดือน ด้วยการเลี้ยงเป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อลดความเครียดของสัตว์

5.4) สูตรอาหารโคแต่ละระยะและการให้อาหาร

5.4.1) อาหารโคเล็ก (Starter) (ช่วงก่อนและหลังหย่านมใหม่ๆ อายุ 0 - 3 เดือน) มีโปรตีนหยาบ (CP) 22 เปอร์เซ็นต์ โภชนะที่ย่อยได้รวม (TDN) 78 เปอร์เซ็นต์ ลิกโนเซลลูโลส (ADF) 14 เปอร์เซ็นต์ ให้กินหญ้าแห้งเต็มที่ ภาพรวมกินให้ได้วันละ 0.5 - 2 กิโลกรัม การให้อาหารช่วงนี้ต้องเข้มงวดกับการปรับเพิ่มปริมาณอาหารให้เพียงพอกับการเจริญเติบโตที่เพิ่มขึ้น

5.4.2) อาหารโครุ่น (Grower) (ช่วงหลังหย่านมถึงอายุ 13 เดือน) มีโปรตีนหยาบ (CP) 16 เปอร์เซ็นต์ โภชนะที่ย่อยได้รวม (TDN) 76 - 78 เปอร์เซ็นต์ ลิกโนเซลลูโลส (ADF) 12 เปอร์เซ็นต์ ให้กินอาหารหยาบคุณภาพสูง (หญ้าแห้ง และอัลฟัลฟา) ภาพรวมกินให้ได้วันละ 2 - 6 กิโลกรัม (อาหารข้น : อาหารหยาบ ; 60 : 40) การให้อาหารช่วงนี้ต้องปรับเพิ่มปริมาณอาหารหยาบเพื่อการพัฒนาขนาดของกระเพาะรูเมนและการเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อ

5.4.3) อาหารโคขุน (Finisher) (ช่วงอายุ 14 - 30 เดือน) มีโปรตีนหยาบ (CP) 12 เปอร์เซ็นต์ โภชนะที่ย่อยได้รวม (TDN) 78 เปอร์เซ็นต์ ลิกโนเซลลูโลส (ADF) 12.5 เปอร์เซ็นต์ ให้กินอาหารหยาบที่ไม่มีวิตามินเอ (ฟางข้าว) กินอาหารที่มีธัญพืชปริมาณสูง (70+ เปอร์เซ็นต์) ภาพรวมกินให้ได้วันละ 7 - 10 กิโลกรัม (อาหารข้น: อาหารหยาบ; 80 : 20) การให้อาหารช่วงนี้จะต้องจำกัดปริมาณการให้วิตามินเอแก่โค และควบคุมการใช้ประโยชน์สูงสุดของอาหารเพื่อพัฒนาการสร้างไขมันแทรกเนื้อ (Marbling)

5.5) ตัวอย่างของวัตถุดิบอาหารที่ใช้ได้แก่

5.5.1) ธัญพืช ได้แก่ ข้าวบาร์เลย์ ใช้เป็นแหล่งอาหารเยื่อใยสูง ใช้แบบอบไอน้ำรีดแผ่น ทำให้มีการย่อยได้สูง ข้าวโพด ใช้เป็นแหล่งอาหารพลังงานที่มีไขมันดี ใช้แบบอบไอน้ำรีดแผ่นทำให้มีการย่อยได้สูงและแบบกระเทาะเปลือกออกซึ่งมีเยื่อใยสูง เป็นต้น

5.5.2) แหล่งอาหารโปรตีน ได้แก่ กากถั่วเหลือง เพราะมีไลซีนสูง และกากคาโนลา เป็นต้น

5.5.3) วัสดุเหลือใช้ต่างๆ ได้แก่ รำข้าวสาลี มีเยื่อใยสูง กากจากนมถั่วเหลือง มีโปรตีนสูง เปลือกถั่วและเปลือกข้าวบาร์เลย์ มีเยื่อใยสูง เป็นต้น

5.5.4) แร่ธาตุ ได้แก่ เกลือ ใช้ปรับสมดุลแร่ธาตุ หินปูนปน ใช้ปรับสมดุล P : Ca ระดับ 1 : 2 ป้องกันการเกิดนิ่วในไต

5.5.5) แหล่งอาหารหยาบ ได้แก่ หญ้าแห้ง พวกรำไย กล้วย เบอร์มิวดา ที่มีเยื่อใยอ่อนนุ่มและย่อยได้ง่าย ถั่วอัลฟัลฟาแห้ง มีโปรตีนสูงและอุดมด้วยวิตามินเอ ฟาง ข้าวแห้งหรือฟางข้าวสาลีแห้ง มีเยื่อใยสูงแต่ไม่มีวิตามินเอ (ใช้ในช่วงท้ายของการขุน)

5.6 จุดสำคัญของการจัดการให้อาหารโควากิว

5.6.1) หย่านมลูกโคให้เร็ว และเสริมอาหารเพื่อเพิ่มการเจริญเติบโต เพราะแม่โควากิวให้น้ำมน้อย

5.6.2) ให้อาหารเพื่อการพัฒนากล้ามเนื้อตั้งแต่เล็ก เพื่อสามารถประเมินผลผลิตโคเมื่อโตได้

5.6.3) การปรับสภาพกระเพาะรูเมนของลูกโคหลังหย่านม (อายุ 4 - 9 เดือน) มีความสำคัญมากเพื่อรองรับปริมาณอาหารที่เพิ่มขึ้นในช่วงขุน การเพิ่มปริมาณอาหารหยาบ จะช่วยเพิ่มขนาดของกระเพาะรูเมน และรักษาจำนวนประชากรจุลินทรีย์ในกระเพาะให้คงที่ได้ดี

5.6.4) การควบคุมปริมาณอาหารที่กินให้คงที่ได้ยาวนานที่สุด เป็นจุดสำคัญในการเพิ่มปริมาณไขมันแทรกเนื้อได้มากขึ้นด้วย รวมทั้งควบคุมปริมาณอาหารที่กิน เป็นตัวช่วยสำคัญในการลดปัญหาในระบบทางเดินอาหาร และปัญหาในการทำให้เนื้อมีคุณภาพต่ำด้วย

6) ระบบมาตรฐานที่เกี่ยวข้องด้านการผลิตโคเนื้อ และเนื้อโคภายในประเทศ

รูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อที่จะสามารถสร้างความเชื่อมั่นในด้านคุณภาพการผลิตให้กับคู่ค้าได้ ต้องมีระบบการเลี้ยงที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ซึ่งระบบมาตรฐานต้องเริ่มจากระดับฟาร์ม ซึ่งควรพัฒนาปรับปรุงฟาร์มให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน GFM หรือ GAP เป็นฟาร์มที่ได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์มปลอดสารเร่งเนื้อแดง หรือตรวจไม่พบสารเร่งเนื้อแดง ได้รับการรับรองเป็นฟาร์มปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย ฟาร์มปลอดโรคแท้งติดต่อ รายละเอียดโดยสังเขปของมาตรฐานต่างๆ มีดังนี้

6.1) มาตรฐานฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (Good Farming Management : GFM) หมายความว่า ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่ยกระดับการเลี้ยง การจัดการให้มีความปลอดภัยทางชีวภาพ ระบบการบันทึกข้อมูล การพัฒนาคุณภาพผลผลิต เพื่อให้ได้ปศุสัตว์และผลผลิตที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค (กรมปศุสัตว์, 2560)

6.2) การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคเนื้อ (Good Agricultural Practice for Beef Cattle Farm) คือ มาตรฐานสินค้าเกษตรที่กำหนดเกณฑ์การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคเนื้อ ตั้งแต่องค์ประกอบฟาร์ม อาหารสำหรับโคเนื้อ น้ำ การจัดการฟาร์ม สุขภาพสัตว์ สวัสดิภาพสัตว์ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และการบันทึกข้อมูล เพื่อผลิตโคที่มีสุขภาพดี และได้เนื้อโคและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่มีคุณภาพเหมาะสมในการนำไปใช้ผลิตเป็นอาหารที่ปลอดภัยต่อการบริโภค (มกอช., 2556)

6.3) ฟาร์มปลอดสารเร่งเนื้อแดง หมายถึง ฟาร์มหรือสถานที่เลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ฟาร์มสุกรขุน ฟาร์มโคขุนที่เจ้าของหรือผู้ดำเนินการได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการรับรองฟาร์มเลี้ยงสัตว์ปลอดสารเร่งเนื้อแดงหรือสารกลุ่มเบต้าอะโกนิสต์ และได้รับใบรับรอง (กรมปศุสัตว์, 2562)

6.4) ฟาร์มโคเนื้อปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย หมายถึง ฟาร์มที่มีการยกระดับฟาร์มให้ได้รับการรับรองให้เป็นฟาร์มปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย โดยดำเนินการตามหลักวิชาการและเงื่อนไขที่กำหนด (กรมปศุสัตว์, 2563)

6.5) ฟาร์มโคเนื้อปลอดโรคแท้งติดต่อ หมายถึง ฟาร์มที่มีการยกระดับฟาร์มให้ได้รับการรับรองให้เป็นฟาร์มปลอดโรคแท้งติดต่อ โดยดำเนินการตามหลักวิชาการและเงื่อนไขที่กำหนด (กรมปศุสัตว์, 2563)

7) การตลาดโคเนื้อและเนื้อโค

วิทยา (2565) กล่าวถึงตลาดโคมีชีวิตและตลาดเนื้อโคไว้ ดังนี้

7.1) ตลาดโคมีชีวิต แบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

7.1.1) ตลาดทั่วไป เป็นตลาดโคมีชีวิตของผู้เลี้ยงรายย่อยหรือฟาร์มขนาดเล็ก ผู้ซื้อจะเดินทางไปติดต่อซื้อและตกลงราคากันที่ฟาร์ม ผู้ซื้อส่วนใหญ่จะเป็นพ่อค้ารายย่อยหรือพ่อค้าชำแหละท้องถิ่น ซึ่งอาจจะรวบรวมซื้อแล้วขายต่อให้ผู้ชำแหละขายในท้องถิ่นหรือพ่อค้ารวบรวมท้องถิ่น ลักษณะซื้อขายเป็นแบบต่อรองราคา และทั้งหมดเป็นแบบขายเหมาเป็นตัวและเกือบทั้งหมดเป็นการซื้อขายไปชำแหละ

7.1.2) ตลาดนัดโค - กระบือ เป็นตลาดที่จัดตั้งโดยเอกชน ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่งที่มีปริมาณโค - กระบือเพียงพอ มีวัน - เวลาเปิดที่แน่นอนและเป็นประจำ ผู้ขายต้องนำโคไปยังตลาดนัด ซึ่งมีผู้ซื้อหลายราย การมีตลาดนัดเป็นผลดีต่อทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย กล่าวคือ ผู้ซื้อสามารถเลือกซื้อได้ตามต้องการ ส่วนผู้ขายสามารถเสนอขายให้กับผู้ซื้อโคหลายราย แต่จะเป็นผลเสียต่อผู้ขายอย่างมาก ถ้าผู้ซื้อตกลงร่วมกันไม่แย่งกันซื้อ เจ้าของตลาดนัดบางตลาดเก็บค่าบริการจากผู้ขายเฉพาะจำนวนโคที่ขายได้เท่านั้น บางตลาดเก็บค่าบริการจากโคทุกตัวที่นำเข้ามาตลาดและตัวที่ขายได้ต้องจ่ายมากกว่า อัตราและวิธีการเก็บค่าบริการขึ้นอยู่กับเจ้าของตลาด ซึ่งจะตีประกาศให้ทราบ การซื้อขายจะเป็นแบบต่อรองราคาและทั้งหมดเป็นแบบขายเหมาเป็นตัว ผู้ขายอาจเป็นเกษตรกรรายย่อยหรือพ่อค้าท้องถิ่นที่รวบรวมซื้อโคจากเกษตรกรรายย่อยแล้วมาขายในตลาดนัด อีกต่อหนึ่ง ผู้ซื้อจะเป็นพ่อค้าหลายประเภท อาจเป็นพ่อค้าขายปลีกเนื้อโค พ่อค้าขายส่งชำแหละ หรือพ่อค้าขายส่งโคมีชีวิต หรือเจ้าของโรงงานผลิตภัณฑ์เนื้อโค เป็นส่วนน้อยที่ผู้ซื้อเป็นเกษตรกรที่มาซื้อเพื่อไปเลี้ยงต่อและใช้งาน

7.1.3) ตลาดโคเนื้อคุณภาพสูง เป็นตลาดที่ทำการซื้อ - ขายโคขุน ลูกผสม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลูกผสมระหว่างโคพื้นเมืองหรือบราห์มันกับโคพันธุ์ทางยุโรป ได้แก่ Charolais Simmental Hereford ที่ได้ผ่านการเลี้ยงขุนด้วยอาหารพลังงานสูงเป็นเวลานานมากกว่า 3 เดือน ส่วนใหญ่มีตลาดแน่นอน ราคาการซื้อขายขึ้นอยู่กับคุณภาพของเนื้อโคหรือคุณภาพซาก

7.2) ตลาดเนื้อโค เราสามารถแบ่งตามคุณภาพเนื้อ ได้ดังนี้

7.2.1) ตลาดเนื้อคุณภาพสูง ตลาดประเภทนี้มีอยู่เฉพาะในเมืองใหญ่ๆ ที่มีชาวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยว หรือคนไทยที่รายได้สูง เนื้อประเภทนี้ใช้ประกอบอาหารในโรงแรมหรือภัตตาคารใหญ่ๆ และวางขายตามห้างสรรพสินค้าบางแห่ง เนื้อคุณภาพสูงแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ซึ่งมีข้อมูลในแต่ละระดับ ดังนี้

ก. ระดับ 1

- เป็นโคที่มีเลือดโคเนื้อตระกูลเมืองหนาว เช่น ลูกผสมชาร์โรเลส์ และลูกผสมลิมูซิน เป็นต้น

- เนื้อต้องมีไขมันแทรกในเนื้อระดับสูง

- อายุโคที่เข้ามาอายุน้อย (อายุไม่เกิน 3 ปี)

- น้ำหนักซากโคไม่ต่ำกว่า 200 กิโลกรัม หรือ น้ำหนักมีชีวิตไม่ต่ำกว่า

350 กิโลกรัม

- ซื้อขายกันด้วยน้ำหนักซาก

- เนื้อโคขุนที่นำเข้าและขุนในประเทศที่ได้มาตรฐาน ซึ่งขุนด้วยอาหารคุณภาพดี ได้เนื้อที่มีไขมันแทรก

ข. ระดับ 2

- เป็นโคไม่จากัดพันธุ์ แต่ส่วนใหญ่ใช้โคลูกผสมบราห์มันและลูกโคนมเพศผู้ (โคในระดับ 1 จะนำมาขายในตลาดระดับ 2 ก็ได้)

- เนื้อต้องมีไขมันแทรกในเนื้อพอควร

- อายุโคที่เข้ามาไม่เกิน 3 ปี

- น้ำหนักซากเช่นเดียวกับระดับ 1

- วางขายตลาดซูเปอร์มาร์เก็ต ห้างสรรพสินค้า และนำมาประกอบอาหารในร้านอาหาร ภัตตาคารและโรงแรมระดับชั้นนำทั่วไป เนื่องมีการตัดแต่งเป็นชิ้นย่อยและบอกชื่อชิ้นส่วนและติดราคาชัดเจน

7.2.2) ตลาดทั่วไป ตลาดประเภทนี้มีอยู่ทั่วไป แบ่งย่อยออกเป็น 2 ระดับ ซึ่งมีข้อมูลในแต่ละระดับ ดังนี้

ก. โคมัน

- ไม่จำกัดพันธุ์และอายุโค ส่วนใหญ่ใช้โคงานอายุมากที่มาจากพม่านำมาขุนเพียง 3 - 4 เดือน

- ไม่สนใจเรื่องไขมันแทรก แต่ต้องการไขมันหุ้มซากหนาๆ และชอบไขมันเป็นสีเหลือง

- ซื้อขายกันด้วยน้ำหนักซาก น้ำหนักซากโคไม่ต่ำกว่า 170 กิโลกรัม หรือเทียบน้ำหนักมีชีวิต ประมาณ 300 กิโลกรัม

- ส่วนใหญ่เป็นเนื้อที่เหนียว สีแดงเข้ม การใช้เป็นอาหารจะนำไปหั่นเป็นชิ้นบางๆ ต้องต้มเคี่ยวนานๆ เช่น แกงเผ็ด แกงคั่ว และเนื้อตุ๋น หรือ ลาบ ความเหนียวของเนื้อจึงไม่เป็นปัญหาในการปรุง

- เนื้อโคคุณภาพสูงสามารถนำมาขายในตลาดวัวมันได้

- ส่วนใหญ่เป็นโคที่ปลดจากการทำงานในไร่มาแล้ว

- ตลาดเนื้อทั่วไปน่าจะมีประมาณ 35 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนโคที่

เข้ามาในแต่ละปี

ข. ตลาดโคลูกชิ้น

- เป็นโคไม่จำกัดพันธุ์ และอายุโค ถึงแม้จะเป็นโคผสมหรือโคไม่ขุน

ก็ใช้ได้

- ไม่สนใจเรื่องไขมันแทรกและไขมันหุ้มซาก

- ไม่จำกัดน้ำหนักซาก ต้องการเนื้อแดงล้วนๆ ไม่มีไขมันเพราะจะทำให้

โคได้ลูกชิ้นที่เกาะตัวกันแน่น เมื่อรับประทานจะมีความรู้สึกที่เนื้อแน่นกรอบและรสชาติดี

- ปกติผู้เลี้ยงโคขุนจะไม่นำโคมาขายให้แก่ตลาดนี้ นอกจากกรณี

พิเศษ เช่น โคขาดก โคที่ขุนไม่ขึ้น หรือโคที่ท้องขึ้นตายอย่างกะทันหัน เป็นต้น

- จำนวนโคในตลาดนี้ไม่ต่ำกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ ของปริมาณโคทั้งหมด

ที่เข้ามา

2.1.4 แนวคิด SWOT Analysis

1) ความหมายของ SWOT Analysis

Wikipedia ได้ให้ความหมายของคำว่า SWOT Analysis หมายถึง การวิเคราะห์ สวอต (อังกฤษ : SWOT Analysis) หรือในชื่อไทยชื่ออื่น เช่น การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและ ศักยภาพ หรือ การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์สำหรับองค์กร หรือโครงการซึ่งช่วยให้ผู้บริหารกำหนดจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน โอกาสและ อุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนผลกระทบที่มีศักยภาพจากปัจจัยเหล่านี้ต่อการทำงานของ องค์กร (การวิเคราะห์สวอต, 2567)

2) ความสำคัญของ SWOT Analysis

เป็นการวิเคราะห์สภาพองค์กร หรือหน่วยงานในปัจจุบัน เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน หรือสิ่งที่อาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต SWOT เป็นตัวย่อที่มีความหมายดังนี้

Strengths - จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ

Weaknesses - จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ

Opportunities - โอกาสที่จะดำเนินการได้

Threats - อุปสรรค ข้อจำกัด หรือปัจจัยที่คุกคามการดำเนินงานขององค์กร

หลักการสำคัญของ SWOT ก็คือการวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ 2 ด้าน คือ สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก ดังนั้นการวิเคราะห์ SWOT จึงเรียกได้ว่าเป็นการ วิเคราะห์สภาพการณ์ (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง (รู้เรา) รู้จักสภาพแวดล้อม (รู้เขา) ชัดเจน และวิเคราะห์โอกาส - อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ทั้งภายนอก และภายในองค์กร ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารขององค์กรทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่ เกิดขึ้นภายนอก องค์กร ทั้งสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้วและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งผลกระทบของการ เปลี่ยนแปลงเหล่านี้ที่มีต่อองค์กรธุรกิจ และความสามารถด้านต่างๆ ที่องค์กรมีอยู่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ การกำหนดแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการ ขององค์กรที่เหมาะสมต่อไป

3) ประโยชน์ของการวิเคราะห์ SWOT Analysis

วิเคราะห์ SWOT เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมต่างๆ ทั้งภายนอกและภายใน องค์กร ซึ่งปัจจัยเหล่านี้แต่ละอย่างจะช่วยให้เข้าใจได้ว่ามีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์กร อย่างไร จุดแข็งขององค์กรจะเป็นความสามารถภายในที่ถูกใช้ประโยชน์เพื่อการบรรลุเป้าหมาย ในขณะที่จุดอ่อนขององค์กรจะเป็นคุณลักษณะภายในที่อาจจะทำลายผลการดำเนินงาน โอกาสทาง สภาพแวดล้อมจะเป็นสถานการณ์ที่ให้โอกาสเพื่อการบรรลุเป้าหมายองค์กร ในทางกลับกันอุปสรรค

ทางสภาพแวดล้อมจะเป็นสถานการณ์ที่ขัดขวางการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ผลจากการวิเคราะห์ SWOT นี้จะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ การกำหนดกลยุทธ์เพื่อให้องค์กรเกิดการพัฒนาไปในทางที่เหมาะสม

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศกร และจุฑารัตน์ (2558) รายงานว่าความต้องการเนื้อโคที่มีคุณลักษณะสมบัติแตกต่างกันในตลาดแต่ละระดับ ส่งผลให้การผลิตโคเนื้อเพื่อส่งเข้าสู่ตลาดแต่ละระดับนั้นแตกต่างกัน โดยตลาดระดับบนใช้โคเนื้อขุนลูกผสมระหว่างโคเลือดยุโรปกับโคพื้นเมือง เน้นไขมันแทรก ในกล้ามเนื้อสูง เลี้ยงขุนแบบประณีตใช้เวลานาน (8 -12 เดือน) ผลผลิตส่วนใหญ่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ (อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงถึง ร้อยละ 10) สำหรับตลาดระดับกลางเป็นโคลูกผสม บราห์มันเลือดสูง หรือเป็นโคลูกผสมคละสายพันธุ์ ขุนแบบประณีตแต่ใช้ระยะเวลาขุนสั้น (3 - 4 เดือน) หรือมาจากโคเนื้อขุนลูกผสมเหมือนตลาดระดับบนที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานไขมันแทรก (ตกเกรด) ซึ่งผลผลิตส่วนใหญ่ยังแข่งขันเข้าสู่ตลาด Modern Trade ไม่ได้ เนื่องจากมาตรฐานการผลิต มาตรฐานโรงฆ่า กระบวนการฆ่า และตัดแต่งยังไม่ได้มาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหาร (Food Safety) ส่วนตลาดระดับล่างใช้โคเนื้อพื้นเมืองทั่วไป โคแก่ปลดระวาง โคนำเข้าจากประเทศเมียนมา เลี้ยงแบบปล่อยไล่ทุ่ง/พื้นที่สาธารณะ ไม่เน้นการเลี้ยงแบบประณีต ไม่เน้นการผลิตเชิงธุรกิจ ผลผลิตส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีคุณภาพ ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ ขาดมาตรฐานการผลิตที่ถูกต้องตลอดห่วงโซ่อุปทาน มีทั้งที่ผ่านโรงฆ่าที่ได้และไม่ได้เกณฑ์มาตรฐานใบอนุญาตตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ และมีปัญหาด้านการแข่งขันกับเนื้อเถื่อนสูง

โชค (2561) ศึกษาโครงการการจัดการกระบวนการผลิตโคเนื้อเชิงระบบเพื่อมุ่งเป้าสู่การตลาดในเขตภาคเหนือและขยายโอกาสสู่ระดับอาเซียน ของสหกรณ์โคขุนดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า กระบวนการจัดการผลิตเชิงระบบให้ครอบคลุมตลอดห่วงโซ่อุปทานของการผลิตโคขุนคุณภาพมีความสำคัญ เนื่องจากถ้าขาดห่วงโซ่ใดห่วงโซ่หนึ่งแล้ว อาจจะทำให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นไม่มากพอที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนในอาชีพการเลี้ยงโค จากการวิเคราะห์พบว่า แม้ว่าชุดโครงการฯ จะสามารถส่งเสริมให้เกษตรกรจัดการการเลี้ยงต้นน้ำให้มีประสิทธิภาพ โดยการลดต้นทุนการเลี้ยงโคลงได้ แต่ถ้าไม่มีสหกรณ์และโรงเชือดในพื้นที่ (การขาดห่วงโซ่อุปทาน) โคขุนที่ผลิตได้ทั้งหมดก็ต้องถูกส่งไปขายในสหกรณ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อให้ได้ราคาที่สูง แต่ก็มีความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกร คือ การสูญเสียน้ำหนักโค หรือความเสี่ยงที่โคจะตายระหว่างการเดินทาง อีกทั้งยังมีค่าขนส่งที่สูง ซึ่งอาจจะทำให้ผลตอบแทนโดยรวมไม่คุ้มค่าให้เกษตรกรประกอบอาชีพเลี้ยงโคได้อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการจัดการการเลี้ยงเพื่อลดต้นทุนการผลิต รวมถึงมีการจัดตั้งสหกรณ์และโรงเชือดขึ้นมาในพื้นที่ แต่ขาดการเชื่อมโยงการผลิตโค จะทำให้เกิด

ปัญหาขาดสมดุลในการผลิต เนื่องจากโค 1 ตัว ใช้เวลาเลี้ยงไม่ต่ำกว่า 3 ปี จึงจะขายได้ เกษตรกรจึงไม่นิยมเลี้ยงโคตลอดทั้งช่วงชีวิต แต่จะแยกกันผลิตโคพ่อแม่พันธุ์ ลูกโค โครุ่น และโคขุน ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความต้องการของผู้เลี้ยงแต่ละกลุ่มที่ไม่สอดคล้องกัน เช่น อาจจะขาดแคลนลูกโค หรือโครุ่นสำหรับนำไปเลี้ยงขุน ทำให้ไม่สามารถวางแผนการผลิตและขยายการผลิตได้ยาก รวมถึงอาจจะทำให้การใช้ประโยชน์จากโรงเชือดไม่คุ้มค่า ดังนั้น การจัดการเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานของการผลิตในการผลิตต้นน้ำโดยผ่านการดำเนินงานของสหกรณ์โคขุนดอกคำใต้ จะทำให้เกิดสมดุลในการผลิตมากขึ้น ทำให้มีผลผลิตส่งเข้าโรงเชือดอย่างต่อเนื่องและมีผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาด โดยสหกรณ์ฯ จะทำหน้าที่เป็นตัวกลางให้กลุ่มผู้เลี้ยงโคแต่ละกลุ่มมาพบกัน และยังเป็นผู้รวบรวมโคจากผู้ผลิตแต่ละกลุ่ม และขายให้เกษตรกรไปเลี้ยงต่อตามความต้องการ นอกจากนี้ ยังรับซื้อโคในราคายุติธรรมด้วยระบบการชั่งที่มีมาตรฐาน ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่แน่นอน ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนในอาชีพการเลี้ยงโคในอนาคต นอกจากผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจแล้ว ชุดโครงการฯ ยังได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการผลิตโคเนื้อคุณภาพ ชุดโครงการฯ นี้ จึงเป็นอีกตัวอย่างของการวิจัยที่อาศัยความร่วมมือกันของหลายฝ่ายที่มีเป้าหมายร่วมกันในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับเกษตรกรรายย่อยผู้เลี้ยงโค จะพบว่า โครงการฯ ทำงานประสานกับหลายหน่วยงานทั้งกลุ่มนักวิจัยของมหาวิทยาลัยพะเยา นักวิจัยศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์พะเยา กรมปศุสัตว์ และ กลุ่มเกษตรกร โดยเน้นกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย อีกทั้งยังมีภาคส่วนต่างๆ เข้ามาร่วมสร้างผลลัพธ์ให้เกิดขึ้นกับกลุ่มเกษตรกร คือกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 ที่สนับสนุนเงินทุนเพื่อจัดตั้งโรงเชือดมาตรฐาน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ที่เป็นแหล่งทุนสำคัญที่สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำให้กับกลุ่มเกษตรกร เครือข่ายความร่วมมือเหล่านี้ ต่างมีบทบาทสำคัญที่เข้ามาเติมเต็มและผลักดันให้เกิดการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและเกิดผลประโยชน์อย่างยั่งยืน

ภูษณิศ และสุพัฒน์ (2563) ศึกษาสภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อจังหวัดนครปฐม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 45.58 ปี มีแรงงานในฟาร์มเฉลี่ย 1.51 คน มีประสบการณ์เลี้ยงโคเนื้อ 6.67 ปี เลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 31.65 ตัวต่อราย รูปแบบการเลี้ยงส่วนใหญ่ร้อยละ 96.15 เลี้ยงแบบปล่อยแทะเล็มและขังคอก พันธุ์โคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยงร้อยละ 87.12 คือโคลูกผสมโคเนื้อต่างประเทศกับพื้นเมือง ในการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อ เกษตรกรร้อยละ 87.00 ใช้วิธีผสมเทียม ด้านการตลาด พบว่า โคเนื้อที่จำหน่าย ส่วนใหญ่ร้อยละ 77.20 เป็นลูกโคหย่านม รองลงมาคือ โครุ่นพร้อมขุน ตันทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ พบว่า ราคาโคเนื้อที่จำหน่ายโดยชั่งน้ำหนักเฉลี่ย กิโลกรัมละ 98.00 บาท จำหน่ายโดยเหมาตัว ได้แก่ พ่อแม่พันธุ์ เฉลี่ยตัวละ 42,600.00 บาท โคขุนเฉลี่ยตัวละ 45,108.53 บาท และลูกโคเฉลี่ยตัวละ 19,064.10 บาท โคเนื้อที่จำหน่ายในรอบปีที่ผ่านมา (มกราคม - ธันวาคม 2562) เฉลี่ย 25.78 ตัวต่อราย แหล่งจำหน่ายโคเนื้อมากที่สุด คือ จำหน่ายที่หน้าฟาร์มให้

บุคคลทั่วไป ร้อยละ 58.61 รองลงมาคือ สหกรณ์โคเนื้อ ร้อยละ 22.25 และพ่อค้าคนกลาง ร้อยละ 18.18 มีต้นทุนการผลิตโคเนื้อในรอบปีที่ผ่านมา ได้แก่ ค่าพันธุ์สัตว์เฉลี่ย 589,561.86 บาท/ราย ค่าอาหารโคเนื้อเฉลี่ย 106,183.43 บาท/ราย และค่าใช้จ่ายอื่นๆ 24,778.95 บาท/ราย รวมต้นทุนการผลิตโคเนื้อเฉลี่ย 720,524.24 บาท/ราย รายได้จากการจำหน่ายโคเนื้อและผลพลอยได้จากการเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ โคพ่อแม่พันธุ์ เฉลี่ย 3.28 ตัวๆ ละ 47,275.50 บาท โคขุนเฉลี่ย 16.53 ตัวๆ ละ 45,108.53 บาท โคหย่านเฉลี่ย 5.97 ตัวๆ ละ 18,629.03 บาท มูลโคเฉลี่ย 16,910.45 บาท/ราย รวมรายได้จากการผลิตโคเนื้อในรอบปีที่ผ่านมาเฉลี่ย 1,028,796.17 บาท/ราย กำไรสุทธิเฉลี่ย 308,271.93 บาท/ราย กำไรสุทธิเฉลี่ยต่อตัว 11,957.79 บาท/ราย กำไรสุทธิเฉลี่ยต่อตัวต่อวัน 32.76 บาท

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 11 (2564) ศึกษาการผลิตและการตลาดโคเนื้อ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ผลการศึกษาด้านต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตโคเนื้อทาง เศรษฐศาสตร์ พบว่า ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 26,032.40 บาทต่อตัว แยกเป็นต้นทุนเงินสด 4,384.61 บาทต่อตัว และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 21,647.79 บาทต่อตัว ในขณะที่ราคาขายที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 34,093.13 บาทต่อตัว ส่งผลให้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 8,060.73 บาทต่อตัว เมื่อพิจารณาเฉพาะ ต้นทุนเงินสด 4,384.61 บาทต่อตัว หรือกิโลกรัมละ 14.31 บาท เกษตรกรได้รับผลตอบแทนสุทธิ 96.94 บาทต่อกิโลกรัม ด้านวิธีการตลาดโคเนื้อพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นรายย่อย ส่วนใหญ่เกษตรกรขายโคเนื้อให้กับผู้รวบรวมท้องที่ซึ่งเมื่อรับซื้อโคเนื้อจากเกษตรกรแล้วส่งไปขายต่อ ให้กับผู้รวบรวมท้องที่อื่นเพื่อนำไปขายในตลาดนัดโค - กระบือ พ่อค้าในตลาดนัดโค - กระบือ ขายส่ง โคเนื้อมีชีวิตให้พ่อค้าส่งนอกภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ร้อยละ 60 และส่วนที่เหลือร้อยละ 40 จะเป็นการบริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยพ่อค้าขายส่งเนื้อโคชำแหละซื้อส่ง โรงฆ่าสัตว์เพื่อแปรรูปเป็นเนื้อโค ชำแหละแล้วขายต่อไปยังพ่อค้าขายปลีกนำไปจำหน่ายที่ตลาดสดทั่วไปและขายให้โรงงานแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ส่งจำหน่ายไปยังครัวเรือน ซึ่งเป็น ผู้บริโภคลำดับสุดท้ายในวิธีการตลาด ส่วนด้านส่วนเลื่อมการตลาดโคเนื้อ พบว่าเกษตรกรมีต้นทุน การผลิตโคมีชีวิตเฉลี่ย 84.95 บาทต่อ กิโลกรัม ในขณะที่ราคาขายปลีกโคเนื้อชำแหละที่ผู้บริโภคจ่าย เท่ากับ 185.23 บาทต่อกิโลกรัม โดยส่วนเลื่อมการตลาดระหว่างเกษตรกรกับพ่อค้ารวบรวมท้องที่ เท่ากับ 6.91 บาทต่อกิโลกรัม ระหว่างพ่อค้ารวบรวมท้องที่กับพ่อค้ารวบรวมท้องที่เท่ากับ 9.84 บาทต่อกิโลกรัม ระหว่างพ่อค้ารวบรวมท้องที่กับพ่อค้าขายส่งเท่ากับ 12.77 บาทต่อกิโลกรัม และ ระหว่างพ่อค้าขายส่งกับพ่อค้าขายปลีกเท่ากับ 44.46 บาทต่อกิโลกรัม ดังนั้น ส่วนเลื่อมการตลาด รวมทั้งหมดตั้งแต่โคเนื้อมีชีวิตจนกระทั่งขายปลีกเป็นเนื้อโคชำแหละเท่ากับ 73.98 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 39.94 ของราคาของผู้บริโภคจ่าย โดยสามารถแยกเป็นต้นทุนการตลาดทั้งหมด 34.80 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 18.79 ของราคาของผู้บริโภคจ่าย และกำไรทั้งหมดของพ่อค้าคนกลาง เท่ากับ 39.18 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 21.15 ของราคาของผู้บริโภคจ่าย ข้อเสนอแนะ

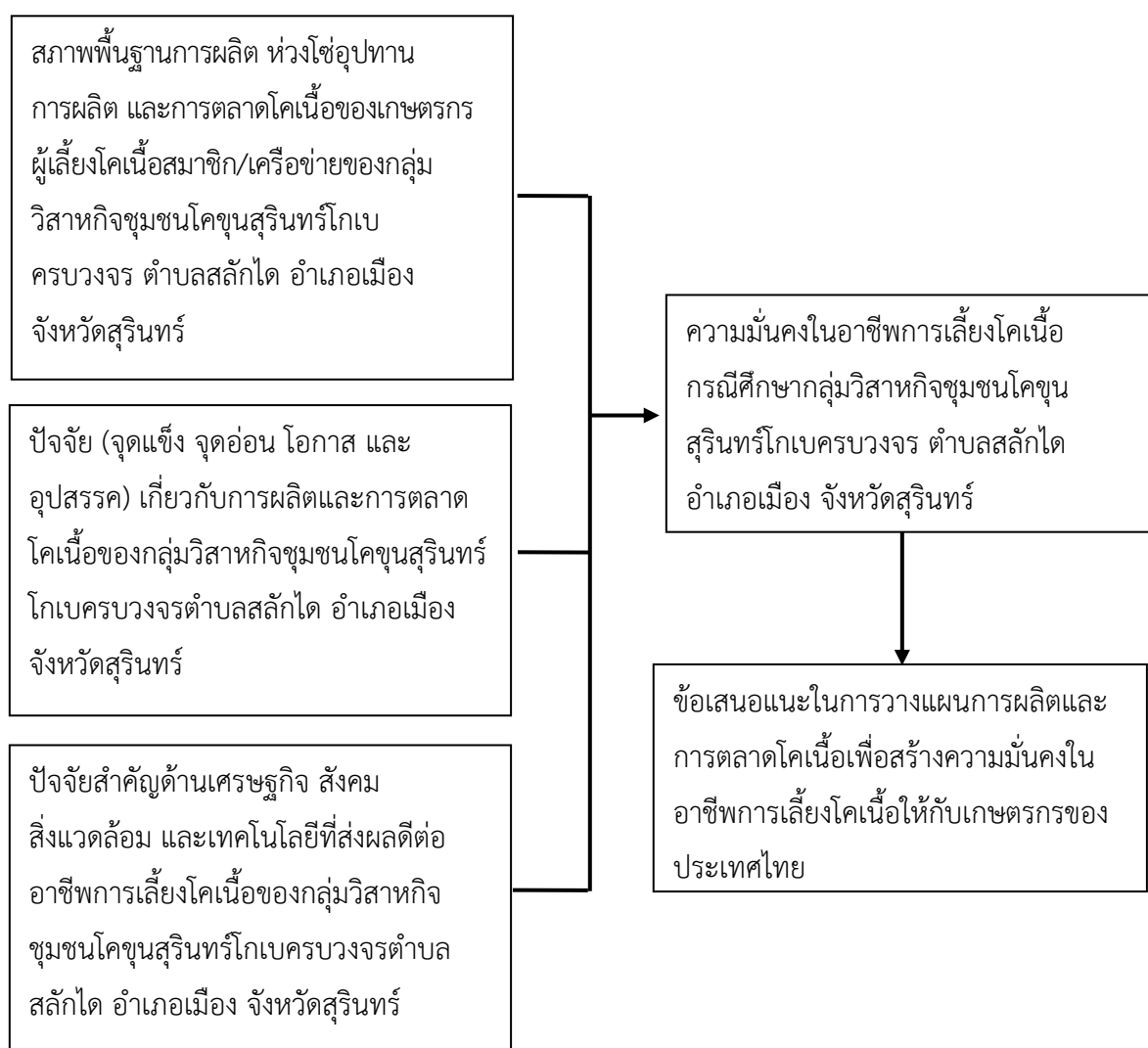
หน่วยงานระดับพื้นที่ควรมีการส่งเสริมการผลิตพืชน้ำโคเนื้อให้มากขึ้นเพื่อช่วยในการ ลดต้นทุนการผลิตและควรส่งเสริมการรวมกลุ่มในชุมชนเพื่อสร้างเครือข่ายและเพิ่มช่องทางการตลาดออนไลน์ ให้มากขึ้น

สุกัญญาและคณะ (2567) ศึกษาการผลิตและการตลาดโคเนื้อเพื่อยกระดับสู่การเกษตรมูลค่าสูง จากการสืบค้น งานวิจัย บทความ และนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการตลาดในอุตสาหกรรมโคเนื้อจะพบการบริหารจัดการและการไหลเวียนของระบบในรูปแบบของห่วงโซ่อุปทาน 3 ระดับคือ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ และมีระบบการบริหารโลจิสติกส์ภายใต้ 3 ประเด็นคือ การจัดส่งวัตถุดิบ การผลิต และการกระจายสินค้า โดยมุ่งเน้นให้เกิดประสิทธิภาพการไหลเวียนที่ไม่สะดุด จากการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบจากบทความวิชาการและบทความวิจัยซึ่งได้นำไปสู่การเสนอแนวทาง ในการผลิตและการตลาดโคเนื้อเพื่อยกระดับสู่เกษตรมูลค่าสูงได้ แนวทางเชิงกลยุทธ์ “4 Good” ประกอบด้วย 1) Good Connection Agricultural การเชื่อมต่อแบบการเกษตรแปลงใหญ่ 2) Good Quality and Value Added การยกระดับคุณภาพและการเพิ่มมูลค่า 3) Good Agri Tech Farming การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเกษตรและเพิ่มพูนองค์ความรู้ 4) Good Funding การเข้าถึง แหล่งเงินทุนที่ดี โดยคณะผู้เขียนคาดหวังว่าหากเกษตรกรโคเนื้อดำเนินการตามแนวทางเชิงกลยุทธ์ดังกล่าว แล้วจะสามารถช่วยให้กระบวนการผลิตและการตลาดมีการพัฒนาศักยภาพทำให้เกิดการสร้างมูลค่ากับผลผลิตให้เกิดการเกษตรมูลค่าสูงได้ในยุคปัจจุบัน

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 5 (2567) ศึกษาการผลิตและการตลาดโคขุนพันธุ์ลูกผสมวากิว จังหวัดสุรินทร์ พบว่าเกษตรกรผู้ผลิตโคขุนพันธุ์ลูกผสมวากิวจังหวัดสุรินทร์ มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 68,915.84 บาทต่อตัว โดยเป็นต้นทุนที่เป็นเงินสดเฉลี่ย 60,799.72 บาทต่อตัว และเป็นต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสดเฉลี่ย 8,166.12 บาทต่อตัว แบ่งเป็นต้นทุนผันแปรเฉลี่ย 68,061.05 บาทต่อตัว และต้นทุนคงที่เฉลี่ย 854.79 บาทต่อตัว ราคาจำหน่าย โคขุนเฉลี่ยตัวละ 101,249.40 บาท เมื่อนำรายได้หักด้วยต้นทุนการผลิตแล้ว เกษตรกรมีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 32,333.56 บาทต่อตัว หรือ 54.04 บาทต่อกิโลกรัม วิธีการตลาดโคขุนพันธุ์ลูกผสมวากิวจังหวัดสุรินทร์ เกษตรกรจำหน่ายโคขุน 3 ช่องทาง คือ 1) เกษตรกรจำหน่ายเอง คิดเป็นร้อยละ 37.35 โดยเกษตรกรนำโคขุนไปเชือดที่โรงฆ่าสัตว์ขององค์การบริหารส่วนตำบลสลักได และบ่มซากโคขุนจำนวน 7 วัน จากนั้นจำหน่ายให้กับผู้ค้าเนื้อโคขุนนอกจังหวัดในรูปแบบยกทั้งซาก และแปรรูปเป็นเนื้อโคชำแหละจำหน่ายให้กับกับผู้บริโภคโดยตรง 2) จำหน่ายให้กับวิสาหกิจชุมชนในจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 33.05 โดยเกษตรกรต้องนำโคขุนไปส่งมอบ ณ โรงฆ่าสัตว์ขององค์การบริหารส่วนตำบลสลักไดเพื่อเชือดและบ่มซากโคขุนจำนวน 7 วัน จากนั้นวิสาหกิจชุมชนจำหน่ายต่อให้กับผู้ค้าเนื้อโคขุนนอกจังหวัดในรูปแบบยกทั้งซาก และ 3) จำหน่ายให้กับสหกรณ์การเกษตรนอกจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 29.60 โดยเกษตรกรต้องนำ

โคขุนไปส่งมอบ ณ โรงฆ่าสัตว์ที่สหกรณ์การเกษตรกำหนด สำหรับส่วนเหลือจากการตลาด เกษตรกรจำหน่ายให้กับวิสาหกิจชุมชนและจำหน่ายให้กับผู้ค้าเนื้อโคขุนนอกจังหวัด ไม่มีส่วนเหลือจากการตลาดสำหรับกรณี เกษตรกรนำโคขุนไปเชือดที่โรงฆ่าสัตว์และชำแหละเนื้อโคขุนจำหน่าย มีกำไรเท่ากับ 113.28 บาทต่อกิโลกรัม โดยมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ 26.71 บาทต่อกิโลกรัม ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาความรู้ด้านการผลิตทั้งการดูแลให้อาหารและการใช้ยารักษาโรคในโคขุน และการทำมาตรฐานฟาร์ม รวมถึงการประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ให้กับผู้บริโภค เพื่อสร้างโอกาสในการแข่งขันและรายได้ให้กับเกษตรกรอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม เกษตรกรควรมีการคัดเลือกสายพันธุ์และระดับสายเลือดโคขุน เพื่อลดปัญหาระดับความเข้มข้นสายเลือดสูง ซึ่งส่งผลต่อขนาดและน้ำหนักโค

2.3 กรอบแนวความคิดในการศึกษา

ภาพที่ 3 กรอบแนวความคิดในการศึกษา

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษา เรื่องการสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการสังเกตการณ์ภาคสนามจากเกษตรกรสมาชิก/เครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา มีรายละเอียดระเบียบวิธีการศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่าง การเลือกตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูล ขอบเขตพื้นที่ทำการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และการเลือกตัวอย่าง

ดำเนินการศึกษาสภาพพื้นฐานการผลิต ห่วงโซ่อุปทานการผลิต และการตลาดโคเนื้อปัจจัย (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค) เกี่ยวกับการผลิตและการตลาดโคเนื้อ ตลอดจนปัจจัยสำคัญด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่ส่งผลต่ออาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตภาคสนาม ประชากรประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก คือ

3.1.1 เกษตรกรสมาชิกและเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แบ่งเป็น 2 ส่วนย่อย ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูก จำนวน 154 ราย

กลุ่มที่ 2 กลุ่มโคขุนคอกกลาง จำนวน 15 ราย

3.1.2 เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ และเจ้าหน้าที่จากกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ (กองทุน FTA)

เนื่องจากวิธีการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตภาคสนาม ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการเข้าใจประสบการณ์ ทักษะ และความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลอย่างลึกซึ้ง จึงเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยในส่วนของเกษตรกรสมาชิกและเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ศึกษา มีความพร้อมในด้านการลงทุน เป็นผู้นำหรือเป็นสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการผลิตในภาพรวม รวมถึงเป็นผู้ที่มีความภาคภูมิใจในอาชีพของตนเอง โดยมีจำนวนตัวอย่าง ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูก เลือกตัวอย่างจำนวน 10 ตัวอย่าง

กลุ่มที่ 2 กลุ่มโคขุนคอกกลาง เลือกตัวอย่าง จำนวน 4 ตัวอย่าง

ส่วนของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์คัดเลือกจากเจ้าหน้าที่ส่วนกลาง เขตปศุสัตว์ และในพื้นที่ จังหวัดสุรินทร์ เจ้าหน้าที่กองทุน FTA คัดเลือกจากเจ้าหน้าที่ที่ควบคุม กำกับ ดูแลโครงการที่กลุ่ม วิสาหกิจชุมชนฯ ขอรับการสนับสนุนเงินยืมปลอดดอกเบี้ยเพื่อนำมาเพิ่มขีดความสามารถในการผลิต โคเนื้อ โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลซึ่งมีบทบาทในการส่งเสริม พัฒนา และช่วยให้คำแนะนำหรือให้บริการ ในการยกระดับการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ จำนวน 4 ตัวอย่าง

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมในการศึกษารั้งนี้ ประกอบด้วย ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) มีรายละเอียด ดังนี้

3.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ใช้ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมโดยการ สัมภาษณ์เชิงลึกที่ใช้โครงสร้างคำถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) หรือคำถามปลายเปิดเพื่อให้ ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ซึ่งสามารถสอบถามคำถามเพิ่มเติมหรือปรับเปลี่ยน แนวทางการสัมภาษณ์ตามความเหมาะสม มีการดำเนินการสังเกตการณ์ภาคสนาม และเก็บข้อมูล จากเอกสาร (Document Analysis) ด้านการผลิต การตลาด รายงานการประชุมหรือเอกสาร ที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานที่สนับสนุน

3.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและ สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยจากหน่วยงานต่างๆ และภาคินิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งงานวิจัยจาก เว็บไซต์ต่างๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

3.3 ขอบเขตพื้นที่การศึกษา

การศึกษาเรื่อง การสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ กรณีศึกษากลุ่ม วิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผู้ศึกษาได้ทำการ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายสมาชิก/เครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจร ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ เพื่อให้เห็น ภาพรวมของการสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์ โกเบครบวงจร ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาโดยจัดทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ใช้โครงสร้างคำถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) หรือคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ซึ่งสามารถสอบถามคำถามเพิ่มเติมหรือปรับเปลี่ยนแนวทางการสัมภาษณ์ตามความเหมาะสม โดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบ่งออกเป็น 2 ฉบับ ประกอบด้วย

3.4.1 แบบสัมภาษณ์เกษตรกรสมาชิกและเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จัดทำโครงสร้างคำถาม จำนวน 3 ประเด็น ประกอบด้วย

1) สภาพพื้นฐานการผลิต ห่วงโซ่อุปทานการผลิต และการตลาดโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสมาชิก/เครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 4 หัวข้อสำคัญ คือ 1) สภาพพื้นฐานการผลิต 2) ห่วงโซ่อุปทานการผลิต 3) การตลาดโคเนื้อ และ 4) การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

2) ปัจจัย (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค) เกี่ยวกับการผลิตและการตลาดโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 4 หัวข้อสำคัญ คือ 1) คำถามเพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) 2) คำถามเพื่อวิเคราะห์จุดอ่อน (Weaknesses) 3) คำถามเพื่อวิเคราะห์โอกาส (Opportunities) และ 4) คำถามเพื่อวิเคราะห์อุปสรรค (Threats)

3) ปัจจัยสำคัญด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่ส่งผลต่ออาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 4 หัวข้อสำคัญ คือ 1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ 2) ปัจจัยด้านสังคม 3) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และ 4) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี

3.4.2 แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ จัดทำโครงสร้างคำถาม จำนวน 5 ประเด็น ประกอบด้วย

- 1) บทบาทของหน่วยงานปศุสัตว์
- 2) การพัฒนาศักยภาพเกษตรกรสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ
- 3) การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ
- 4) ความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ
- 5) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

นอกจากนี้ ยังมีการดำเนินการสังเกตการณ์ภาคสนาม และเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) ด้านการผลิต การตลาด รายงานการประชุมหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานที่สนับสนุน

3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการถอดความจากการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนด ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนตามคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์ อ่านข้อมูลและทำความเข้าใจเนื้อหา วิเคราะห์เนื้อหา จัดหมวดหมู่ ตีความหมาย วิเคราะห์ความเชื่อมโยง สรุปประเด็นสำคัญ นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งตีความในบริบทของงานวิจัย

บทที่ 4

ผลการศึกษา และวิจารณ์ผล

การศึกษา เรื่องการสร้างควมมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการสังเกตการณ์ภาคสนามจากเกษตรกรสมาชิก/เครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

4.1 สภาพพื้นฐานการผลิต ห่วงโซ่อุปทานการผลิต และการตลาดโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสมาชิก/เครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จัดตั้งขึ้นโดยการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคลูกผสมสายพันธุ์วากิว และขึ้นทะเบียนกลุ่มกับสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองสุรินทร์ เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2556 เลขทะเบียนวิสาหกิจชุมชน เลขที่ 4-32-01-06/1-0014 มีนางเคียงเดือน สงวนชื่อ ทำหน้าที่ประธานกลุ่ม ที่ทำการกลุ่มคือ เลขที่ 11 หมู่ 16 ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

โครงการสร้างการบริหารจัดการกลุ่ม ได้มีการวางโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่ม โดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามภารกิจ มีสมาชิกและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ที่เชื่อมโยงการผลิตและการตลาดร่วมกัน 2 ส่วนประกอบหลัก โดยใช้หลักการตลาดนำการผลิต ได้แก่

4.1.1 กลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูก เป็นกลุ่มเกษตรกร/วิสาหกิจชุมชนทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ จำนวน 154 ราย แม่โคเนื้อจำนวน 1,104 ตัว อยู่ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดใกล้เคียง มีหน้าที่ในการผลิตลูกโคต้นน้ำลูกผสมวากิวเพื่อจำหน่ายให้กับกลุ่มโคขุนคอกกลาง น้ำเชื้อที่ใช้ผสมพันธุ์กับแม่โคพื้นฐานต้องเป็นสายพันธุ์วากิวตามที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ กำหนด มีการดำเนินการขึ้นทะเบียนแม่พันธุ์ผ่าน Application ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ พัฒนาขึ้น แม่พันธุ์พื้นฐานที่ใช้ในการผลิตต้องเป็นสายพันธุ์ลูกผสมบราห์มัน ลูกผสมยุโรป ลูกผสมวากิว และแม่โคนม โดยตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2569 เป็นต้นไป กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ จะรับซื้อลูกโคต้นน้ำที่เกิดจากแม่พันธุ์ที่เป็นสายพันธุ์ลูกผสมวากิว และแม่โคนมเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับการผลิตโคเนื้อที่มีระดับเกรดไขมันแทรกที่สูงขึ้นในระดับที่เป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภค ส่วนพ่อพันธุ์กำหนดให้ใช้น้ำเชื้อพ่อโคพันธุ์วากิวที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ

คัดเลือกแล้วจากการจัดเก็บสถิติข้อมูลว่าสามารถถ่ายทอดความสามารถในการให้คะแนนเกรดไขมันแทรกที่ดี เพื่อให้เกษตรกรเลี้ยงโคต้นน้ำใช้ในการผสมพันธุ์ ซึ่งเกษตรกรบางส่วนสามารถผสมเทียมให้กับแม่โคของตนเองได้ บางส่วนใช้บริการผสมเทียมจากเจ้าหน้าที่ผสมเทียมของกรมปศุสัตว์

เกษตรกรกลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูก ส่วนใหญ่เริ่มเลี้ยงโคเนื่องจากพื้นฐานอาชีพของครอบครัวประกอบอาชีพเกษตรกรรม และได้รู้จักกับประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ และเห็นว่าอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพที่น่าสนใจ สามารถสร้างรายได้ที่ดี มีตลาดรับซื้อที่ชัดเจน จึงขอรับคำแนะนำก่อนเริ่มเลี้ยงโคเนื้อจากประธานและสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ โดยสิ่งที่ได้รับคำแนะนำคือเรื่องพันธุ์โคเนื้อ การปลูกพืชอาหารสัตว์ อาหารและการจัดการให้อาหาร การดูแลสุขภาพและการควบคุมป้องกันโรค เกษตรกรกลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูกต้องขึ้นทะเบียนฟาร์ม ขึ้นทะเบียนแม่พันธุ์ ขึ้นทะเบียนลูกเกิด เพื่อส่งจำหน่ายให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ โดยใช้น้ำเชื้อพ่อพันธุ์วากิวที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ กำหนด ต้องจัดทำแปลงพืชอาหารสัตว์หรือจัดหาอาหารหยาบ หรือเก็บถนอมพืชอาหารสัตว์ เพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของโคในฟาร์มตลอดทั้งปี เกษตรกรส่วนใหญ่มีรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อแบบกึ่งซังกึ่งปล่อย โดยในฤดูกาลทำนาจะเลี้ยงซังกอกและตัดหญ้ามาให้กิน และเมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วจะปล่อยโคแทะเล็มหญ้าในแปลงนา นอกจากหญ้าจะเป็นอาหารหยาบหลักแล้ว เกษตรกรยังสำรองฟางข้าวไว้สำหรับใช้เลี้ยงโคเนื้อในปริมาณที่เพียงพอตลอดทั้งปีอีกด้วย ในส่วนของอาหารข้น เกษตรกรมีการเลี้ยงเสริมด้วยอาหารข้นสำเร็จรูป ทั้งในระยะแม่โคอุ้มท้องใกล้คลอดและระยะให้นมลูก วันละ 1 กิโลกรัมต่อตัว และฝึกหัดให้ลูกโคกินอาหารข้นเพื่อสร้างความคุ้นชินในการกินอาหารข้นให้กับลูกโคสัปดาห์ละ 2 – 3 ครั้ง

ในส่วนของการพัฒนาฟาร์มให้เข้าสู่ระบบมาตรฐาน GFM หรือ GAP เนื่องจากเกษตรกรเลี้ยงแม่ผลิตลูกส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย และเมื่อเลี้ยงโคจนถึงระยะหย่านมคืออายุ 6 – 8 เดือน ต้องส่งไปเลี้ยงต่อยังฟาร์มเลี้ยงโคขุนคอกกลางซึ่งได้รับการรับรองมาตรฐาน GFM และ GAP อยู่แล้ว จึงยังไม่ได้พัฒนาฟาร์มให้ได้รับการรับรองมาตรฐานใดๆ ในระยะนี้ อย่างไรก็ตามกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ จะกำกับติดตามให้กลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูกพัฒนาฟาร์มให้ได้รับการรับรองมาตรฐานขั้นต่ำตามมาตรฐาน GFM การดำเนินการด้านสุขภาพสัตว์กลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูกมีการฉีดวัคซีนป้องกันโรค FMD ปีละ 2 ครั้ง ฉีดวัคซีนป้องกันโรค LSD ปีละ 1 ครั้ง ให้แก่โคครบทุกตัว และถ่ายพยาธิปีละ 2 ครั้ง ทั้งนี้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ จะรับซื้อลูกโคจากแม่โคที่ขึ้นทะเบียนกับวิสาหกิจชุมชนฯ เท่านั้น โดยกำหนดราคาซื้อ ดังนี้

1) กรณีแม่พันธุ์โคนม :

1.1) ลูกโควากิว F1 เพศผู้ อายุ 6 - 8 เดือน น้ำหนักไม่น้อยกว่า 120 กิโลกรัม ราคาตัวละ 17,000 บาท

1.2) ลูกโควากิว F1 เพศเมีย อายุ 6 - 8 เดือน น้ำหนักไม่น้อยกว่า 120 กิโลกรัม ราคาตัวละ 17,000 บาท

2) กรณีแม่พันธุ์โคลูกผสมบราห์มัน ยุโรป : ลูกโควากิว F1 เพศผู้ อายุ 6 - 8 เดือน น้ำหนักไม่น้อยกว่า 120 กิโลกรัม ราคาตัวละ 17,000 บาท

3) กรณีแม่พันธุ์โคลูกผสมวากิว

3.1) ลูกโควากิว F2 (ขึ้นไป) เพศผู้ อายุ 6 - 8 เดือน น้ำหนักไม่น้อยกว่า 120 กิโลกรัม ราคาตัวละ 25,000 บาท

3.2) ลูกโควากิว F2 (ขึ้นไป) เพศเมีย อายุ 6 - 8 เดือน น้ำหนักไม่น้อยกว่า 120 กิโลกรัม ราคาตัวละ 120 บาท

ทั้งนี้ กรณีที่ 2 จะหยุดรับซื้อตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2569 เป็นต้นไป เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีมติร่วมกันว่าต้องการพัฒนาระดับสายเลือดโควากิวให้เหมาะสมกับระยะเวลาการเลี้ยงขุน เพื่อให้มีการสร้างไขมันแทรกและมีความละเอียดของเซลเนื้อ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพเนื้อโคที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ผลิตเพื่อจำหน่ายให้เป็นไปตามความต้องการของตลาด ซึ่งจะสามารถสร้างผลตอบแทนเพิ่มสูงขึ้นให้กับเกษตรกรเลี้ยงโคต้นน้ำที่มีการพัฒนายกระดับสายพันธุ์โคเนื้อจำหน่ายให้กับกลุ่มโคขุนคอกกลาง

4.1.2 กลุ่มโคขุนคอกกลาง ปัจจุบันมีคอกขุนกลาง จำนวน 15 ราย มีผลผลิตโคขุนเพื่อส่งจำหน่ายไปยังตลาดรับซื้อเฉลี่ยเดือนละ 35 ตัว จากความต้องการ 50 ตัว กลุ่มโคขุนคอกกลางเลี้ยงโคในคอกขุนซึ่งสร้างขึ้นในพื้นที่ของตนเอง ขนาดโรงเรือนเพียงพอ เหมาะสมสำหรับจำนวนโคที่นำเข้าขุน ฟาร์มเลี้ยงโคขุนได้รับการรับรองมาตรฐาน GFM เป็นอย่างน้อย มีบางฟาร์มที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP เป็นฟาร์มปลอดโรคทั้งติดต่อกัน ฟาร์มปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย และฟาร์มปลอดสารเร่งเนื้อแดง รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลการได้รับการรับรองมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคขุนของสมาชิก
กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ

จำนวน คอกขุนกลาง (แห่ง)	มาตรฐาน					
	GFM		GAP		ฟาร์มปลอดโรค FMD	
	ได้รับการ รับรอง	ไม่ได้รับการ รับรอง	ได้รับการ รับรอง	ไม่ได้รับการ รับรอง	ได้รับการ รับรอง	ไม่ได้รับการ รับรอง
15	12 แห่ง	อยู่ระหว่าง ยื่นขอรับ การรับรอง 3 แห่ง	อยู่ระหว่าง ขอต่ออายุ 5 แห่ง	10 แห่ง	1 แห่ง	14 แห่ง

แหล่งน้ำที่ใช้เลี้ยงโคขุนส่วนใหญ่เป็นน้ำบาดาลซึ่งเพียงพอสำหรับการเลี้ยงตลอดทั้งปี อาจมีการขาดแคลนแหล่งน้ำสำหรับรดแปลงพืชอาหารสัตว์บ้างในช่วงฤดูแล้ง สายพันธุ์โคขุนที่เลี้ยงเป็นลูกผสมวากิว 50% ขึ้นไป เนื่องจากเป็นสายพันธุ์ที่ให้เกรดไขมันแทรกตรงกับความต้องการของตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีการขึ้นทะเบียนโคที่จะขุน โดยรับซื้อลูกโคหย่านมอายุ 6 - 8 เดือน จากกลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูก แล้วนำเข้าขุนนานจนโคมีอายุประมาณ 26 - 30 เดือน โคที่จะนำเข้าขุนต้องมีแหล่งที่มาที่มีพันธุ์ประวัติชัดเจน โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ทำหน้าที่ส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงแม่ผลิตลูกเพื่อผลิตโคต้นน้ำ อาหารข้นที่ใช้ในการขุน ผู้ขุนต้องทำการผลิตเองตามสูตรอาหารข้นที่กำหนดโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ซึ่งเป็นสูตรใกล้เคียงกับการเลี้ยงโคขุนวากิวในประเทศญี่ปุ่น อาหารหยাবที่ใช้เลี้ยงโคขุนร่วมกับอาหารข้น ได้แก่ หญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 หมัก/สด และฟางข้าว โดยกลุ่มโคขุนคอกกลางจะซื้อวัตถุดิบอาหารสัตว์จากแหล่งจำหน่ายในพื้นที่ซึ่งซื้อเป็นประจำ โดยซื้อสับดาห์ละ 1 - 2 ครั้ง เพื่อให้ได้วัตถุดิบที่มีความสดใหม่ มีความน่ากินสูง มีข้อควรปฏิบัติที่เคร่งครัดในเรื่องของอาหารเลี้ยงโคขุน คือ ต้องไม่เปลี่ยนสูตรอาหาร ไม่เปลี่ยนชนิดวัตถุดิบและแหล่งที่มาของวัตถุดิบ หากจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจะดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ จะร่วมกันติดตามตรวจสอบ ให้คำแนะนำในการจัดหาวัตถุดิบอาหารข้น และอาหารหยাবให้กับกลุ่มโคขุนคอกกลาง เพื่อควบคุมคุณภาพการขุนโคให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน รายละเอียดสูตรอาหารที่ใช้เลี้ยงโคขุนในปัจจุบัน ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงสูตรอาหารสำหรับใช้เลี้ยงโคขุนกลุ่มโคขุนคอกกลางของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ

ลำดับ ที่	รายการ	ราคาต่อ หน่วย (บาท/ก.ก.)	ปริมาณในสูตร อาหาร (ก.ก.)		ต้นทุน (บาท)	
			โคขุน	โคเล็ก	โคขุน	โคเล็ก
1	ปลายข้าว	13	30	0	390	-
2	ข้าวโพดบด	12	250	75	3,000	900
3	มันเส้น	10	250	50	2,500	500
4	รำอ่อน	10	50	30	500	300
5	ปาล์ม	8	30	40	240	320
6	กากถั่วเหลือง	18	70	70	1,260	1,260
7	ถั่วอบ	22	50	50	1,100	1,100
8	อาหารข้น 16 % โปรตีน	4.8	3	3	14	14
9	พรีมิกซ์	35	2	2	70	70
10	แร่ธาตุผง	25	2	2	50	50
11	เปลือกหอย	3	2	2	6	6
12	กากน้ำตาล	9	15	15	135	135
13	หญ้าสด (18 ก.ก.)	2	0	500	-	1,000
14	ฟาง (18.5 ก.ก.)	1.9	185	100	352	190
15	หญ้าแห้ง (20 ก.ก.)	6.75	20	20	135	135
รวม			959	959	9,751.90	5,980.40
ราคาเฉลี่ย บาท/ก.ก.)					10.17	6.24

หมายเหตุ : โคเล็ก หมายถึง โคที่มีอายุระหว่าง 6 – 12 เดือน

โคขุน หมายถึง โคที่มีอายุระหว่าง 13 เดือน - พร้อมแปรรูป

กลุ่มโคขุนคอกกลางต้องมีการดูแลสุขภาพสัตว์และความปลอดภัยด้านอาหาร โดยฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย โรคคัลมปี สกีน ตามโปรแกรมของกรมปศุสัตว์ ทำการถ่ายพยาธิ ก่อนนำเข้าขุน และทำซ้ำทุก 6 เดือน โดยต้องถ่ายพยาธิก่อนส่งโคขุนเข้าแปรรูปไม่น้อยกว่า 60 วัน หากมีโคเจ็บป่วยและต้องรักษาด้วยยาปฏิชีวนะ จะต้องมียะยะหยุดยาอย่างน้อย 45 วัน หรือตามคำแนะนำของสัตวแพทย์ก่อนส่งโคแปรรูป เพื่อเป็นการป้องกันการตกค้างของยา และต้องตรวจโรคประจำปี คือ โรควัณโรค และโรคแท้งติดต่อก่อนนำเข้าขุน และก่อนการนำส่งแปรรูป 1 เดือน ต้องตรวจโรควัณโรค โรคแท้งติดต่อ และตรวจหาสารเร่งเนื้อแดง

หลังจากที่กลุ่มโคขุนคอกกลางของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ดำเนินการเลี้ยงโคขุนได้ตามระยะเวลาที่กำหนดแล้ว จะนำเข้าฆ่าและบ่มนาน 7 วัน ณ โรงเชือดขององค์การบริหารส่วนตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีการตัดเกรดไขมันแทรกร่วมกันระหว่างคณะกรรมการให้คะแนนไขมันแทรกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ จำนวน 5 คน และตัวแทนของกลุ่มโคขุนคอกกลางจำนวน 2 คน แล้วจำหน่ายแบบยกซากให้กับตลาดรับซื้อ ซึ่งปัจจุบันมีตลาดรับซื้อหลักมีจำนวน 1 แห่ง คือ เดอะบุชเชอร์ กินเซโต้ะ จำกัด รับซื้อโคขุนแบบยกซากตามเกรดคุณภาพซาก ดังนี้

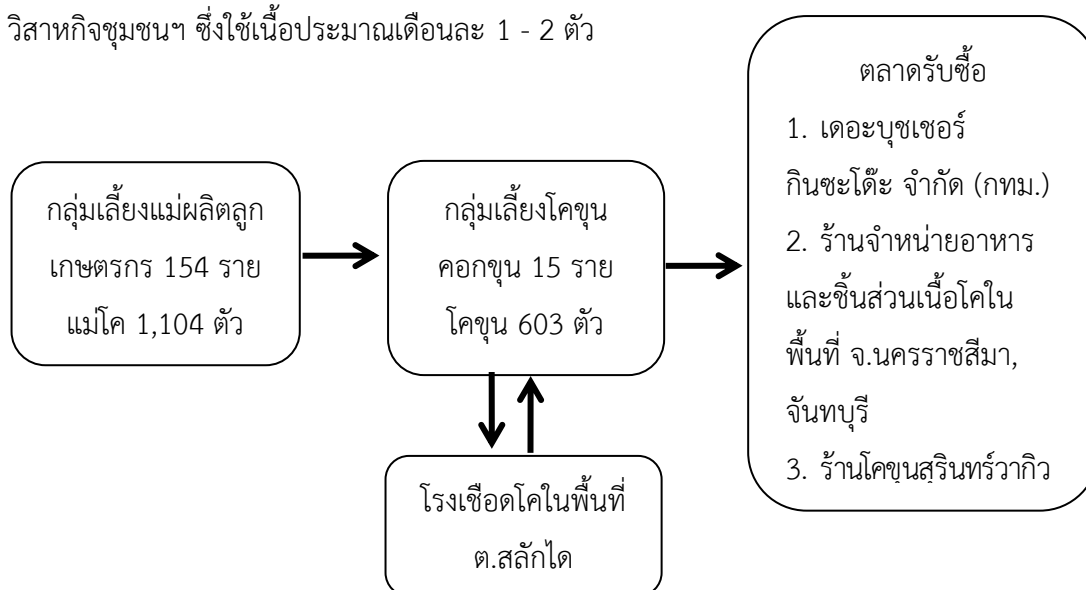
เกรด 2	รับซื้อ	255	บาท/ก.ก.
เกรด 2.5	รับซื้อ	280	บาท/ก.ก.
เกรด 3	รับซื้อ	305	บาท/ก.ก.
เกรด 3.5	รับซื้อ	330	บาท/ก.ก.
เกรด 4	รับซื้อ	355	บาท/ก.ก.
เกรด 4.5	รับซื้อ	380	บาท/ก.ก.
เกรด 5	รับซื้อ	405	บาท/ก.ก.
เกรด 5.5	รับซื้อ	430	บาท/ก.ก.
เกรด 6	รับซื้อ	455	บาท/ก.ก.

ภาพที่ 4 แสดงเกรดไขมันแทรกที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา

ที่มา : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ (2567)

นอกจากนี้ยังมีร้านจำหน่ายอาหารและชิ้นส่วนเนื้อโคในพื้นที่ จังหวัดนครราชสีมา และ จันทบุรี จำนวน 2 แห่ง รับซื้อในปริมาณไม่มาก กำหนดราคาซื้อสูงกว่าตลาดหลัก เกรดละ 10 บาท/กิโลกรัม ทั้งนี้ ค่าขนส่ง ค่าตัดแต่ง ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่นๆ ผู้รับซื้อจะเป็นผู้รับผิดชอบ อีกทั้งยังมีร้านโคขุนสุรินทร์วากิวในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์อีก 2 สาขาที่เป็นแหล่งรองรับเนื้อโคขุนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ซึ่งใช้เนื้อประมาณเดือนละ 1 - 2 ตัว

ภาพที่ 5 แสดงห่วงโซ่อุปทานการผลิตโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ

ในอนาคตกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ กำหนดแผนการขยายตลาดแบบค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ยังคงไว้ในเรื่องของคุณภาพของเนื้อ ให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีการจัดการการผลิต โดยมีการแบ่งหน้าที่กันทำตามความถนัด ด้านที่ไม่ถนัด เช่น การรักษาสัตว์ป่วยจะแจ้งสัตวแพทย์มาทำการรักษาสัตว์ คนทำอาหาร คนเลี้ยง ต้องเป็นคนเดียวกัน คนให้อาหารต้องสังเกตอาการของโคด้วย มีกระบวนการวางแผนการผลิตเพื่อรองรับตลาด โดยด้านปริมาณ จะใช้หลักการตลาดนำการผลิต ดำเนินการผลิตตามความต้องการของตลาด มีการหารือร่วมกันภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ/เครือข่าย ส่วนด้านคุณภาพ มีการประชุมหารือร่วมกันเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติให้ชัดเจน แบ่งหน้าที่ให้ชัดเจน กำหนดให้ทุกส่วนร่วมกัน ปฏิบัติให้ได้ตามหลักเกณฑ์ ตัวอย่างเช่น หากเกษตรกรกลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูกไม่สามารถผลิตลูกโคได้ ตรงตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ครั้งแรกจะดักเดือน ครั้งที่ 2 คือ ดัดเงิน และครั้งสุดท้ายหยุดรับซื้อ อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งข้อสังเกต ประชุมร่วมกัน วางแผนแก้ไขปัญหาร่วมกัน จากการศึกษาพบว่า ข้อมูลด้านประสิทธิภาพการผลิตโคขุนของสมาชิกกลุ่มโคขุนคอกกลางจำนวน 5 คอกกลางที่ขอรับการสนับสนุน เงินกู้ยืมจากกองทุน FTA ย้อนหลัง 3 ปี มีรายละเอียด ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลด้านประสิทธิภาพการผลิตโคขุนกลุ่มโคขุนคอกกลางของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ

รายการ	ก.ค. - ธ.ค.	ม.ค. - มิ.ย.	ก.ค. - ธ.ค.
	66	67	67
จำนวนโคเข้าขุน - นำเข้าเชือด (ตัว)	96	106	137
อายุโคเข้าขุนเฉลี่ย (เดือน)	7.19	7.06	6.00
น้ำหนักเข้าขุนเฉลี่ย (ก.ก.)	140.77	153.71	129.88
ระยะเวลาการขุนเฉลี่ย (วัน)	744.30	778.59	709.16
น้ำหนักเฉลี่ยโคเนื้อเข้าเชือดเฉลี่ย (ก.ก.)	539.40	543.57	523.30
น้ำหนักที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ย (ก.ก.)	398.63	389.86	393.42
อัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ย (ก.ก./วัน)	0.54	0.51	0.56
น้ำหนักซากอุ่น (ก.ก.)	332.52	335.36	320.37
เปอร์เซ็นต์ซาก (%)	61.64	61.64	61.19
น้ำหนักซากเย็น (ก.ก.)	329.06	332.68	321.07
เกรดไขมันแทรก	3.70	3.74	3.62
ราคาจำหน่าย (บาท/ซาก)	111,533.80	113,025.50	108,002.67

จากข้อมูลในตารางที่ 4 พบว่า ข้อมูลด้านปริมาณโคที่นำเข้าขุนและนำเข้าเชือด มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แสดงถึงการขยายตัวของการผลิตหรือความต้องการในตลาดที่สูงขึ้น ในด้านคุณลักษณะของโคก่อนนำเข้าเชือด แม้อายุและระยะเวลาการขุนจะลดลง แต่ยังสามารถรักษาน้ำหนักนำเข้าเชือดไว้ได้ในระดับใกล้เคียงเดิม ซึ่งแสดงถึงประสิทธิภาพที่ดีขึ้นในการเลี้ยงโคในช่วงหลัง โดยใช้เวลาน้อยลง ผลลัพธ์ด้านน้ำหนักและการเจริญเติบโต พบว่า อัตราการเจริญเติบโตในช่วงครึ่งปีหลังของปี 2567 มีค่าสูงสุด คือ 0.56 กก./วัน แม้ระยะเวลาขุนสั้นลง แสดงว่าโคมีการเจริญเติบโตดีขึ้นแม้จะใช้ระยะเวลาการเลี้ยงสั้นลง ซึ่งบ่งชี้ถึงความนิ่งของสูตรอาหารและวิธีการเลี้ยงที่มีประสิทธิภาพ ด้านคุณภาพซากและผลผลิต คุณภาพซากยังคงอยู่ในเกณฑ์ที่ดี แม้จะมีคุณภาพลดลงเล็กน้อยในส่วนของน้ำหนักซากและเกรดไขมัน แสดงถึงการรักษาคุณภาพแม้จะเลี้ยงขุนโคในเวลาสั้นลง ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ราคาจำหน่ายซากโคเพิ่มขึ้นในช่วงครึ่งปีแรกของปี 2567 แต่ลดลงในครึ่งหลังของปี 2567 ซึ่งสอดคล้องกับระยะเวลาการขุนที่เลี้ยงสั้นลง ส่งผลให้จำหน่ายได้ในราคาที่ลดต่ำลงสัมพันธ์กับน้ำหนักซากโคที่ลดลง

ส่วนเรื่องการสร้างจุดขายหรือคุณภาพที่แตกต่างอยู่ระหว่างการเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากกระทรวงการคลังเพื่อตรวจหาค่าสารอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายผู้บริโภค นอกจากนี้ยังอยู่ระหว่างการขอขึ้นทะเบียนสินค้าบางชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือ สินค้า GI เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้เนื้อโคในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ทั้งนี้ พบว่า กรณีที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ได้รับเงินกู้จากกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ (FTA) จะมีรูปแบบการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการวางแผนการชำระเงินคืน คือ มีข้อกำหนดร่วมกันอย่างชัดเจนว่าให้หักรายรับจากการจำหน่ายโคเนื้อเพื่อนำไปชำระคืนให้กับกองทุน โดยไม่ต้องรอให้ครบกำหนดระยะเวลาชำระเงินคืน ถือเป็นการวางแผนบริหารจัดการหนี้ที่ดี สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับกองทุนและหน่วยงานที่กำกับ ดูแลได้เป็นอย่างดี โดยจากการตรวจสอบข้อมูลผลประกอบการย้อนหลัง 3 ปี ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ พบว่า รายได้หลักมาจากการบริหารจัดการซากโคของสมาชิกกลุ่มโคขุนคอกกลางที่นำเข้าเชือดตัวละ 1,500 บาท ส่วนค่าใช้จ่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ จะใช้สำหรับการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การออกบูธแสดงสินค้า การจัดประชุมกรรมการ การจัดประชุมสมาชิก ค่าใช้จ่ายในการต้อนรับ รวมถึงการนำไปเป็นเงินทุนสำหรับการลงทุนร่วมกับสมาชิกผู้เลี้ยงโคขุนรายใหม่ที่ต้องการดำเนินกิจกรรมเลี้ยงขุนโคแต่ไม่มีเงินลงทุนเพียงพอ รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงข้อมูลผลประกอบการย้อนหลัง 3 ปี ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ

รายการ	2565	2566	2567
รายได้รวม	270,000	450,000	540,000
ค่าใช้จ่ายและค่าบริหารจัดการ	60,000	120,000	120,000
หักชำระหนี้เงินกู้สถาบันการเงิน และใช้เป็นทุนในการขยาย กิจการ	210,000	330,000	420,000

ความร่วมมือในเครือข่ายสมาชิกได้มีการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี จนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วยดีเสมอมาเช่นกัน ซึ่งหน่วยงานต่างๆ ให้การสนับสนุนตามบทบาทภารกิจของหน่วยงานนั้นๆ เช่น กรมปศุสัตว์ดำเนินการในเรื่องของการส่งเสริมให้มีการสร้างกลุ่ม สร้างเครือข่าย จัดกิจกรรมให้เกษตรกรได้รู้จักกัน แล้วมีการเชื่อมโยงการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างคนที่มีวิสัยทัศน์หรือแนวทางการดำเนินการเดียวกัน มีการจัดฝึกอบรมเพื่อให้สมาชิกและเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ สามารถดำเนินการผสมเทียมให้กับโคของตนเอง และเพื่อนสมาชิกได้ มีการให้การสนับสนุนวัคซีนตามโปรแกรมที่กำหนด ตรวจโรคประจำปี ดูแลสุขภาพสัตว์ การควบคุมการเคลื่อนย้าย การเข้าออกฟาร์ม ให้บริการผสมเทียม ตรวจรับรองมาตรฐาน GFM, GAP ฟาร์มปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย ฟาร์มปลอดโรคแท้งติดต่อ ฟาร์มปลอดสารเร่งเนื้อแดง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนเรื่องการให้บริการเชือดโคขุนในโรงฆ่าสัตว์ขององค์การบริหารส่วนตำบลสักได สนับสนุนพื้นที่ชั่วคราวในการเลี้ยงโคขุน อนุเคราะห์ให้ใช้สถานที่ในการจัดประชุมสัมมนา การจัดฝึกอบรมต่างๆ การสนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ กองทุนสงเคราะห์เกษตรกร กองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ให้การสนับสนุนเรื่องเงินยืมปลอดดอกเบี้ย และเงินกู้ เป็นต้น

ระบบโลจิสติกส์ในการขนส่งโคเนื้อไปยังตลาด มีการกำหนดผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการขนส่งอย่างชัดเจน การขนส่งลูกโคมายังฟาร์มขุนเป็นหน้าที่ของกลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูก ส่วนการขนส่งโคขุนเข้าเชือด กลุ่มโคขุนคอกขุนกลางเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการขนส่งให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ และการขนส่งซากโคไปจำหน่าย รับผิดชอบโดยตลาดรับซื้อ ทั้งนี้ การขนส่งโคขุนเข้าเชือดมีข้อได้เปรียบ สะดวก ประหยัดค่าใช้จ่าย ลดโอกาสการสูญเสียจากการขนส่ง เพราะฟาร์มเลี้ยงโคขุนของกลุ่มโคขุนคอกกลางที่อยู่ใกล้ที่สุดมีระยะทางห่างจากโรงฆ่าสัตว์ขององค์การบริหารส่วนตำบลสักไดเพียง 30 กิโลเมตร ซึ่งข้อได้เปรียบนี้ยังช่วยส่งเสริมให้โคขุนที่นำเข้าเชือดมีความเครียดน้อยส่งผลให้เนื้อโคมีคุณภาพดี

ข้อมูลด้านปัญหาและการจัดการแก้ไขปัญหาลดท้วงโഴ้การผลิต พบว่า มีปัญหาอยู่บ้างในเรื่องแปลงพืชอาหารสัตว์ให้ผลผลิตไม่ได้คุณภาพ ปริมาณผลผลิตต่ำ ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ร่วมกันแก้ไขปัญหาโดยการจัดซื้อพืชอาหารสัตว์จากแหล่งผลิตที่สามารถผลิตได้เพียงพอกับความ ต้องการทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ บางส่วนของกลุ่มโคขุนคอกกลางพบปัญหาช่วงเวลาการคลอดของลูกโคไม่สม่ำเสมอ มีปริมาณมาก – น้อยแตกต่างกันไปในแต่ละเดือน ซึ่งก็ร่วมกันแก้ไขปัญหาโดยการเชื่อมโยงผลผลิตในเครือข่ายเพื่อให้ได้ผลผลิตในภาพรวมไม่น้อยกว่าปริมาณที่ตลาดต้องการ และยังมีปัญหาเรื่องเครื่องในราคาถูก ถูกกดตรารับซื้อ ขณะนี้อยู่ระหว่างการบริหารจัดการขึ้นส่วน เรียนรู้เรื่องการแปรสภาพเครื่องในเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มแล้วจำหน่ายให้กับชุมชนในพื้นที่ อีกประเด็นที่เป็นปัญหาสำคัญเช่นกันคือ การขาดเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตโคขุน เนื่องจากปัจจุบันราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์เพิ่มสูงขึ้น จากการหารือร่วมกันมีความต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพิ่มเติมเพื่อเสริมสภาพคล่องให้กับกลุ่มโคขุนคอกกลาง ในเบื้องต้นร่วมกันแก้ไขปัญหาโดยการบริหารจัดการผลผลิตให้ได้ปริมาณและคุณภาพตามที่ตลาดต้องการภายใต้เงินทุนที่มีอยู่ในปัจจุบันลดระยะเวลาการขุนลง เพื่อให้สามารถจำหน่ายได้ในระยะเวลาที่เร็วขึ้น ซึ่งก็ทำให้ได้รับเงินหมุนเวียนกลับมาลงทุนได้เร็วขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จาก ระยะเวลาการขุนในช่วงครึ่งปีหลังของปี 2566 มีระยะเวลาการขุนเฉลี่ย 744.30 วัน ช่วงครึ่งปีแรกของปี 2567 มีระยะเวลาการขุนเฉลี่ย 778.59 วัน และลดลงเป็น 709.16 วัน ในช่วงครึ่งปีหลังของปี 2567

4.2 ปัจจัย (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค) เกี่ยวกับการผลิตและการตลาดโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักไถ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

4.2.1 จุดแข็ง

การผลิตและการตลาดโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีจุดแข็งที่สำคัญ ดังนี้

- 1) มีตลาดรับซื้อผลผลิตที่แน่นอน เป็นตลาดหลัก 1 แห่ง และมีตลาดรองหลายแห่ง เพื่อไว้สำหรับรองรับผลผลิตที่อาจมีคุณภาพไม่ตรงความต้องการของตลาดหลัก ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงราคาจำหน่ายสินค้าร่วมกัน
- 2) กลุ่มมีขนาดไม่ใหญ่จนเกินไป มีการกำหนดกฎ กติกา หลักเกณฑ์การปฏิบัติร่วมกัน สมาชิกส่วนใหญ่เคารพกฎ กติกา หลักเกณฑ์ที่กำหนด
- 3) มีการแบ่งหน้าที่กันทำงานอย่างชัดเจนตามความถนัดของแต่ละคน สมาชิกทุกคนกล้าแสดงความคิดเห็น พูดความจริง และร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- 4) ผู้นำและกรรมการมีความยุติธรรม ให้ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันภายในกลุ่ม มีอุดมการณ์ในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพตามศักยภาพเท่าที่ทำได้ ไม่เน้นการเพิ่มปริมาณแบบไม่มีคุณภาพ ผู้นำทำงานเชิงรุก เป็นบุคคลที่เสียสละ สามารถควบคุมกิจกรรมให้เป็นไป

ตามแผนได้ดี มองภาพรวม การช่วยกันทำงานของสมาชิกโดยให้ทำงานที่แต่ละบุคคลมีความชำนาญ หรือมีความถนัดเพื่อให้ผลการทำงานออกมาได้ดี สมาชิกของกลุ่มมีส่วนร่วมได้ทำงานร่วมกับสมาชิกคนอื่นตามความชำนาญหรือถนัดของตนเอง เห็นภาพรวมของกิจกรรม เข้าใจกลุ่ม

5) มีการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตและการตลาดที่ชัดเจน ตั้งแต่ต้นน้ำ - ปลายน้ำ สามารถตรวจสอบย้อนกลับแหล่งที่มาของสินค้าได้

6) มีความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนพร้อมรับฟังข้อชี้แนะ รับฟังความต้องการของแต่ละฝ่าย ร่วมกันตัดสินใจเพื่อให้เกิดผลกำไรร่วมกัน มีการกำหนดราคาซื้อขายร่วมกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย

7) มีการกำหนดคุณสมบัติของโคเนื้อเข้าขุน กำหนดสายเลือดพ่อพันธุ์ ในการผลิตลูกโคเข้าขุน ทำให้เนื้อโคที่ผลิตได้มีไขมันแทรกในระดับที่ตลาดต้องการ

8) สูตรอาหารที่ใช้ในการเลี้ยงในแต่ละช่วงอายุทำให้เกิดไขมันแทรก ไม่เปลี่ยนสูตรอาหาร ไม่เปลี่ยนชนิดวัตถุดิบและแหล่งที่มาของวัตถุดิบ หากจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจะดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไป

9) คนเลี้ยงโคขุนที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคขุนยาวนานกว่า 17 ปี

10) ฟางข้าวหอมมะลิในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ที่นำมาสร้างอัตลักษณ์ของเนื้อโคขุน

11) มีการตัดเกรดคุณภาพเนื้อตามระดับไขมันแทรกร่วมกันระหว่าง คณะกรรมการให้คะแนนไขมันแทรกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ จำนวน 5 คน และตัวแทนของกลุ่ม โคขุนคอกกลาง จำนวน 2 คน และผู้รับซื้อตามมาตรฐานของสมาคมตัดเกรดเนื้อวัวแห่งประเทศไทย

4.2.2 จุดอ่อน

การผลิตและการตลาดโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีจุดอ่อนที่เป็นปัจจัยภายใน ที่อาจส่งผลกระทบต่อด้านลบหรือก่อให้เกิดความเสียหายที่ต้องช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหาดังนี้

1) ขาดเงินทุนหมุนเวียน เนื่องจากวัตถุดิบอาหารสัตว์มีราคาเพิ่มสูงขึ้นกว่า 40% ส่งผลให้ขาดสภาพคล่องในการบริหารจัดการฟาร์มในบางช่วงของการผลิต

2) มีเพื่อนสมาชิกบางรายที่ไม่สามารถเลี้ยงโคขุนภายใต้แนวทางของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ยอมรับความจริงช้า ส่งผลให้เป้าหมายการผลิตอาจไม่เป็นไปตามที่ร่วมกันกำหนด

3) คนที่มีประสบการณ์และเงินทุนเพียงพอสำหรับเลี้ยงโคให้มามีปริมาณผลผลิตที่มีคุณภาพได้ตามความต้องการของตลาดยังมีน้อย

4.2.3 โอกาส

การผลิตและการตลาดโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีโอกาสที่สำคัญอยู่หลายด้านที่จะสามารถทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ เพิ่มศักยภาพและแข่งขันได้เพิ่มมากขึ้น ดังนี้

1) ตลาดในประเทศยังมีความต้องการผลผลิตในปริมาณมากกว่าที่สามารถผลิตได้ ดังนั้น ยังสามารถเพิ่มปริมาณการผลิตได้อีก

2) มีแหล่งเงินทุนจากกองทุนต่างๆ/ธ.ก.ส. ให้เกษตรกรยื่นกู้เพื่อนำมาเสริมสภาพคล่องในการประกอบกิจการเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งหากกองทุน FTA สามารถแก้ไขหลักเกณฑ์โดยให้กลุ่มเกษตรกรสามารถยื่นขอกู้เงินได้โดยตรงไปยังกองทุนฯ โดยไม่ต้องผ่านส่วนราชการจะสามารถสร้างโอกาสและขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกรได้มากขึ้น

3) ผู้บริโภคให้ความสำคัญและใส่ใจต่อการดูแลสุขภาพมากขึ้น ผลผลิตของกลุ่มเป็นสินค้าที่มีคุณภาพน่าจะเป็นที่ต้องการของกลุ่มผู้บริโภคที่รักสุขภาพ

4) เนื่องจากผลผลิตมีคุณภาพเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคสามารถเพิ่มแหล่งรับซื้อเพิ่มเติมเป็นแผนรองรับการเปลี่ยนแปลงกรณีตลาดหลักอาจมีปัญหาในการรับซื้อ

5) ได้รับโอกาสจากหน่วยงานภาครัฐในการผลักดันการดำเนินการต่างๆ ประกอบด้วย

5.1) ผลักดัน“เนื้อสุรินทร์”เข้าการรับรองสินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI)

5.2) ให้เข้าร่วมการจัดงานเทศกาล/มหกรรม "เนื้อสุรินทร์" เป็นประจำทุกปี

5.3) ยกระดับส่งเสริมการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อสุรินทร์สู่โคเนื้อคุณภาพสูง

5.4) ได้รับการส่งเสริมการขยายกลุ่มเครือข่ายกลุ่มโคเนื้อคุณภาพเพิ่มขึ้นเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของตลาด

5.5) ได้รับการส่งเสริมพัฒนารูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรให้ได้รับการรับรองมาตรฐานเพิ่มขึ้น

5.6) มีโรงเชือดโคมาตรฐานในพื้นที่ทำให้มีโอกาสในการนำโคเข้าเชือดได้สะดวก สามารถวางแผนบริหารจัดการผลผลิตและการจำหน่ายได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ประหยัดค่าใช้จ่าย ช่วยลดความสูญเสียหรือเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการขนส่งไปเชือดในพื้นที่ห่างไกล

5.7) ได้รับการยกระดับและจัดสร้างศูนย์กลางผลิตอาหารสัตว์ (Feed Center)

6) มีแหล่งจำหน่ายวัตถุดิบอาหารสัตว์ราคาต่ำกว่าท้องตลาดอยู่ในพื้นที่ ทำให้มีความได้เปรียบในเรื่องการเลือกซื้อวัตถุดิบที่มีความสดใหม่มาใช้ผสมอาหารชั้นเพื่อเลี้ยงโคขุนของตนเอง

4.2.4 อุปสรรค

การผลิตและการตลาดโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีอุปสรรคที่สำคัญอยู่หลายด้านที่อาจส่งผลให้การผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ไม่สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมายที่กำหนด มีดังนี้

- 1) ราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์ปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตโคเนื้อสูงขึ้น
- 2) ในบางช่วงเวลาเกิดโรคระบาดเกิดขึ้นในพื้นที่ ส่งผลให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมในการรักษา สุขภาพโคไม่แข็งแรง เจริญเติบโตช้า ต้องใช้ระยะเวลาเลี้ยงนานขึ้น ส่งผลจำหน่ายได้ช้าลง
- 3) สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลง อุณหภูมิสูงขึ้นในช่วงฤดูร้อน ส่งผลต่อการกินได้ โคเจริญเติบโตช้าลง ส่งผลต่อคุณภาพของเนื้อ
- 4) ค่านิยมในการเลี้ยงโคเนื้อแบบเดิม ๆ ของเกษตรกรต้นน้ำบางส่วน เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อต้นน้ำเพื่อนำเข้าขุน

4.3 ปัจจัยสำคัญด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่ส่งผลต่ออาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคลูกผสมสายพันธุ์วากิว มีการวางแผนโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่ม โดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามภารกิจ มีสมาชิกและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่เชื่อมโยงการผลิตและการตลาดร่วมกัน โดยใช้หลักการตลาดนำการผลิต ปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ยังสามารถดำเนินกิจกรรมการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าในสถานการณ์ปัจจุบันจะมีปัญหาเรื่องราคาโคเนื้อตกต่ำ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบ ประสพภาวะขาดทุน สะสมต่อเนื่องยาวนานตั้งแต่ปลายปี 2565 จนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยสำคัญด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่ส่งผลต่ออาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีดังนี้

4.3.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มี 2 ส่วนประกอบหลัก คือ กลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูก และกลุ่มโคขุนคอกกลาง ทั้ง 2 กลุ่ม ได้ร่วมกันกำหนดราคาซื้อขายลูกโคหย่านมที่นำเข้าขุนตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดทั้งในเรื่องสายพันธุ์ เพศ อายุ และน้ำหนัก มีการขึ้นทะเบียนและรับซื้อลูกโคทุกตัวที่เกิดจากแม่โคที่ขึ้นทะเบียนกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ดังนั้น โคทุกตัวที่เกิดขึ้นมา มีตลาดรองรับชัดเจน สามารถจำหน่ายได้แน่นอนหากคุณสมบัติเป็นไปตามที่ได้ร่วมกันกำหนด สามารถจำหน่ายได้ในราคาที่มีความพึงพอใจร่วมกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย อีกทั้งโคเนื้อลูกผสมวากิวสามารถให้ลูกได้เร็ว กลับสัดเร็ว ภายในระยะเวลา 1 ปี แม่โคสามารถให้ลูกโคได้ปีละ 1 ตัว เกษตรกรสามารถประมาณการรายรับรายจ่าย และผลกำไรที่เกิดขึ้นกับฟาร์มได้อย่างชัดเจน จึงสามารถสร้างความมั่นใจในเรื่องของรายได้ที่จะได้รับจากกิจกรรมการเลี้ยงแม่โคผลิตลูก

ในส่วนของการจำหน่ายโคขุนแปรรูปสภาพแบบยกซากระหว่างกลุ่มโคขุนคอกกลางกับบริษัทรับซื้อ ก็มีการกำหนดราคาซื้อขายร่วมกันตามเกรดคุณภาพซาก กลุ่มโคขุนคอกกลางสามารถจำหน่ายโคขุนได้ทุกตัว ถึงแม่โคขุนบางตัวตกเกรดไม่สามารถจำหน่ายในตลาดหลักได้ ก็จะมีตลาดที่ไม่ใช่ตลาดหลักรองรับผลผลิตดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในปัจจุบันราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์เพิ่มสูงขึ้น ราคาเชื้อเพลิงก็ปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตโคเนื้อที่สูงขึ้น แต่ก็ถือว่ายังมีกำไร และเพื่อเป็นการสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ได้ส่งเนื้อโคไปตรวจสอบเพื่อตรวจสอบหาสารอาหารที่ส่งผลดีต่อสุขภาพของผู้บริโภค ผู้ทำตลาดก็จะสามารถนำไปสร้างเรื่องราวของสินค้า (Storytelling) เพื่อจูงใจผู้บริโภคสร้างมูลค่าเพิ่มขึ้นได้อีกทางหนึ่ง

4.3.2 ด้านสังคม

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ได้รับโอกาสจากหน่วยงานภาครัฐ ในการผลักดันการดำเนินการต่างๆ ทั้งในเรื่องของการส่งเสริมให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนจากกองทุนต่างๆ/ ธ.ก.ส. สำหรับใช้ในการยกระดับและขยายกิจกรรมการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ การได้รับการผลักดันผลผลิต คือ “เนื้อสุรินทร์” เข้าขอรับการรับรองสินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) การได้รับโอกาสให้เข้าร่วมการจัดงานเทศกาล/มหกรรม “เนื้อสุรินทร์” เป็นประจำทุกปี การได้รับโอกาสให้ดำเนินการยกระดับการส่งเสริมการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อสุรินทร์สู่โคเนื้อคุณภาพสูง การส่งเสริมการขายกลุ่มเครือข่ายโคเนื้อคุณภาพ การพัฒนารูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน การยกระดับโรงฆ่าโค-กระบือ/โรงบ่มซาก/โรงตัดแต่งให้มีมาตรฐาน การจัดสร้างศูนย์กลางผลิตอาหารสัตว์ (Feed Center) ตลอดจนอื่นๆ ถือเป็นสิ่งที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ได้รับการสนับสนุนจากสังคม เป็นการสร้างโอกาสอย่างดียิ่งของหน่วยงานภาครัฐที่ได้เล็งเห็นถึงศักยภาพ ความสามารถและความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ เพราะกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ได้ใช้โอกาสที่ได้รับใน

การประชาสัมพันธ์โคเนื้อ/เนื้อโค สู้ผู้บริโภคและคู่ค้า ได้พบปะกันระหว่างสมาชิก/เครือข่าย ได้ใช้โอกาสในการแบ่งปันความรู้ร่วมกัน จนได้รับการรู้จักในวงกว้าง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ สามารถขับเคลื่อนการผลิตและการตลาดโคเนื้อได้ครบห่วงโซ่อุปทานการผลิตตั้งแต่ต้นน้ำ - ปลายน้ำ ซึ่งสามารถช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรองทางการตลาดได้เพราะสามารถส่งผลผลิตออกสู่ตลาดเพื่อจำหน่ายได้อย่างต่อเนื่องภายใต้การบริหารจัดการในรูปแบบเครือข่ายการผลิตและการตลาดที่มีความเข้มแข็ง นอกจากนี้หากมองในเรื่องของการสร้างคุณค่าต่อสังคม ฟาร์มเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่สามารถเป็นแหล่งบ่มเพาะความรู้ให้กับเด็ก เยาวชน หรือผู้ที่ต้องการเลี้ยงโคในพื้นที่ให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการเลี้ยงโคเนื้อจากการที่ได้มีโอกาสเข้าไปเรียนรู้ ศึกษาดูงาน และได้รับการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าของฟาร์มเลี้ยงโคเนื้อ จนบางรายสามารถนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่ได้รับไปประกอบอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวได้

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยทางวัฒนธรรมในพื้นที่บางพื้นที่ก็ส่งผลต่ออาชีพการเลี้ยงโคเนื้ออยู่บ้าง เนื่องจากในส่วนของสมาชิกกลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูกบางรายยังเลี้ยงโคเนื้อแบบดั้งเดิมด้วยความเคยชิน ค่อนข้างต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยนและยอมรับในการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบหลักเกณฑ์ที่ร่วมกันกำหนด ซึ่งส่งผลให้โคขุนจากโคต้นน้ำตัวดังกล่าวมีเกรดไขมันแทรกในระดับที่ลูกค้าหลักไม่ต้องการ ต้องนำไปจำหน่ายในตลาดที่ไม่ใช่ตลาดหลัก ผลตอบแทนที่ได้รับลดลง

4.3.3 ด้านสิ่งแวดล้อม

การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ หากสภาพอากาศเปลี่ยนแปลงบ่อย หรืออากาศร้อนโดยเฉพาะในช่วงฤดูร้อนจะส่งผลกระทบต่อภารกิจโคเนื้อ คือปริมาณการกินได้จะลดลง ทำให้โคเจริญเติบโตช้าลง ซึ่งน่าจะส่งผลให้ระดับเกรดไขมันแทรกลดลง แต่เกษตรกรก็แก้ไขปัญหาด้วยการปลูกต้นไม้รอบฟาร์ม เพื่อช่วยทำให้อุณหภูมิในพื้นที่ของฟาร์มลดลงและยังสามารถช่วยลดมลภาวะในเรื่องของกลิ่นของมูลโคได้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม เกษตรกรกลุ่มโคขุนคอกกลางจะมีปัญหาในเรื่องกลิ่นของมูลโคมากกว่ากลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูก เนื่องจากมีการใช้อาหารข้นจำนวนมากในการเลี้ยงขุน จึงต้องมีการจัดการมูลโคเป็นประจำสม่ำเสมอ ไม่ปล่อยปละละเลยให้มีการหมักหมม โดยจะนำมูลโคไปตากแดด บรรจุใส่ถุงเพื่อจำหน่ายให้กับเกษตรกรผู้ปลูกพืชในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งนอกจากจะเป็นการแก้ไขปัญหาด้านมลภาวะด้านกลิ่นและสุขอนามัยในฟาร์มและชุมชนรอบฟาร์มแล้ว ยังถือเป็นการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้อีกทางหนึ่งด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม มูลโคของกลุ่มโคขุนคอกกลางยังมีตกค้างอยู่ในฟาร์มอยู่บ้าง ไม่สามารถจำหน่ายได้ทั้งหมด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ จึงร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลสลักได และศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลสลักได จัดทำโครงการปุ๋ยมูลโคควากิวอัดเม็ด เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในการลดต้นทุนในการเกษตร เช่น การผลิตข้าว การปลูกพืชผัก ผลไม้

และอื่นๆ โดยต้องการปรับเปลี่ยนแนวทางการเกษตรในพื้นที่จากการพึ่งพาสารเคมีมาเป็นผลิตพืชผักปลอดภัยไร้สารเคมีและใช้วัสดุในท้องถิ่นมาเป็นองค์ประกอบในการผลิตปุ๋ยหมัก ซึ่งจะส่งผลให้การทำเกษตรในพื้นที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หลักการ คือ กลุ่มโคขุนคอกกลางบริจาคมูลโคในฟาร์มตามปริมาณที่กำหนดให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลสลักได ซึ่งมีเครื่องอัดเม็ดและบริหารจัดการจ้างแรงงานนักศึกษาฝึกงานและหรือคนงาน โดยจ่ายค่าจ้างในการดำเนินการกระสอบละ 10 บาท ปุ๋ยมูลโควัวอัดเม็ดที่ได้บรรจุถุงละ 25 กิโลกรัม กำหนดราคา กิโลกรัมละ 4 บาท รวมเป็นเงิน 100 บาท/ถุง แล้วให้สิทธิ์สมาชิกเลี้ยงแม่ผลิตลูกและกลุ่มโคขุนคอกกลางในการนำไปใช้กับฟืนาของตนเอง เมื่อเก็บเกี่ยวแล้วให้นำข้าวเปลือกซึ่งกำหนดมูลค่า กิโลกรัมละ 25 บาท มาจ่ายคืนมูลค่าปุ๋ย ซึ่งผลการดำเนินการในปีที่ผ่านมาพบว่าได้รับผลผลิตข้าวต่อไร่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้มีกำไรที่เพิ่มขึ้นจากการลดการใช้ปุ๋ยเคมี และผลผลิตข้าวที่ได้รับเพิ่มสูงขึ้น

4.3.4 ด้านเทคโนโลยี

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีการใช้เทคโนโลยีใหม่ในการผลิตและการตลาดโคเนื้อค่อนข้างน้อย ปัจจุบันมีเพียงการใช้ Application ทางโทรศัพท์มือถือ เพื่อขึ้นทะเบียนฟาร์มและขึ้นทะเบียนแม่พันธุ์ ซึ่ง Application ดังกล่าวเป็นฝีมือการสร้างและออกแบบโดยเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลสลักได และอีกเทคโนโลยีหนึ่งที่มีการใช้ 100% คือ การผสมเทียมโค ซึ่งเทคโนโลยีชีวภาพด้านปศุสัตว์ เพื่อให้สายพันธุ์ลูกเกิดโคเนื้อเป็นไปตามความต้องการของตลาด อย่างไรก็ตามกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ อยู่ระหว่างการเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดทำฟาร์มโคเนื้ออัจฉริยะที่มีการใช้เทคโนโลยีแม่นยำในการจัดการฟาร์มและสิ่งแวดล้อม การใช้พลังงานทดแทน ระบบปรับอากาศในฟาร์มที่จะสามารถช่วยลดอุณหภูมิในโรงเรือน ซึ่งจะสามารถช่วยในเรื่องของการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต รักษาสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันรองรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้

จากผลการศึกษาการสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ในส่วนของการศึกษาสภาพพื้นฐานการผลิต ห่วงโซ่อุปทานการผลิต และการตลาดโคเนื้อ การวิเคราะห์ปัจจัย (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค) เกี่ยวกับการผลิตและการตลาดโคเนื้อ รวมถึงการศึกษาปัจจัยสำคัญด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่ส่งผลต่ออาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ สามารถสรุปประเด็นสำคัญถึงความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ได้ดังนี้

1) ด้านความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีรายได้ที่มั่นคงจากการเลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งพิจารณาจากข้อมูลด้านปริมาณโคที่นำเข้ามาและนำเข้าเชือด มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แสดงถึงการขยายตัวของการผลิตหรือความต้องการในตลาดที่สูงขึ้น แสดงถึงความสามารถในการสร้างรายได้ที่เพียงพอและต่อเนื่อง มีความมั่นใจในอาชีพ มีความพร้อมในการลงทุน และมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ สอดคล้องกับแนวคิดของศิริรัตน์ (2549) และปิยฉัตร (2550) ที่กล่าวถึงความมั่นคงในอาชีพว่า ต้องมีรายได้ที่แน่นอน หลักประกันชีวิต และโอกาสก้าวหน้าในอาชีพ ซึ่งทั้งหมดปรากฏชัดเจนในผลการดำเนินงานของกลุ่ม ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีความมั่นคงในอาชีพ คือ การมีโรงฆ่าสัตว์ในพื้นที่ทำให้สามารถวางแผนบริหารจัดการผลผลิตและการจำหน่ายได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ประหยัดค่าใช้จ่าย ช่วยลดความสูญเสียหรือเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการขนส่งไปเชือดในพื้นที่ห่างไกล สอดคล้องกับ โชค (2561) ศึกษาโครงการการจัดการกระบวนการผลิตโคเนื้อเชิงระบบ เพื่อมุ่งเป้าสู่การตลาดในเขตภาคเหนือและขยายโอกาสสู่ระดับอาเซียน ของสหกรณ์โคขุนดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า กระบวนการจัดการผลิตเชิงระบบให้ครอบคลุมตลอดห่วงโซ่อุปทานของการผลิตโคขุนคุณภาพมีความสำคัญ เนื่องจากถ้าขาดห่วงโซ่ใดห่วงโซ่หนึ่งแล้ว อาจจะทำให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นไม่มากพอที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนในอาชีพการเลี้ยงโค ถ้าไม่มีสหกรณ์และโรงเชือดในพื้นที่ (การขาดห่วงโซ่อุปทาน) โคขุนที่ผลิตได้ทั้งหมดก็ต้องถูกส่งไปขายในสหกรณ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อให้ได้ราคาที่สูง แต่ก็มีความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกร คือ การสูญเสียน้ำหนักโค หรือความเสี่ยงที่โคจะตายระหว่างการเดินทาง อีกทั้งยังมีค่าขนส่งที่สูง ซึ่งอาจจะทำให้ผลตอบแทนโดยรวมไม่จูงใจให้เกษตรกรประกอบอาชีพเลี้ยงโคได้

2) ด้านประสิทธิภาพการผลิต พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ สามารถรักษาประสิทธิภาพการผลิตได้ดี แม้จะลดระยะเวลาการขุนโค แต่ยังคงได้ผลผลิตที่มีน้ำหนักและคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยมีการจัดการด้านอาหารและการคัดเลือกโคขุนที่เหมาะสม มีอัตราการเจริญเติบโตของโคขุนในช่วงครึ่งปีหลังของปี 2567 เฉลี่ย 0.56 กิโลกรัม ซึ่งใกล้เคียงกับอัตราการเจริญเติบโตของโควากิวที่เลี้ยงในประเทศญี่ปุ่นที่มีน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นวันละไม่น้อยกว่า 0.6 กิโลกรัม (วิทยา, 2565)

3) ด้านการตลาดและช่องทางการจำหน่าย พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายทั้งแบบขายโคเป็นตัว และแบบแปรรูปจำหน่ายเอง รวมถึงมีการจัดจำหน่ายผ่านกิจกรรมของกลุ่ม เช่น งานเทศกาลหรืองานออกร้าน ซึ่งช่วยเพิ่มรายได้และขยายตลาด สอดคล้องกับตรงกับแนวทางการส่งเสริมการผลิตและตลาดโคเนื้อ ที่เน้นความสำคัญของการขยายช่องทางการขาย และสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ซึ่งส่งเสริมความมั่นคงในอาชีพและศักยภาพการแข่งขัน ซึ่งสิ่งสำคัญที่ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ สามารถเพิ่มช่องทางการจำหน่ายได้เนื่องจากการพัฒนา

และยกระดับมาตรฐานการผลิตในฟาร์มเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรโดยเฉพาะในกลุ่มโคขุนคอกกลางที่มีฟาร์มได้รับการรับรองมาตรฐาน GFM , GAP ฟาร์มปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย มีการตรวจสอบการใช้สารเร่งเนื้อแดง ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมปศุสัตว์

4) ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยมีคณะกรรมการและสมาชิกที่เข้มแข็ง มีการวางแผนการผลิต การตลาด และการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดสรรผลกำไรและวางระบบสวัสดิการให้กับสมาชิก สอดคล้องกับหลักการของการรวมกลุ่มและความสัมพันธ์ในองค์การที่ดี (ปิยฉัตร, 2550) ซึ่งจะนำไปสู่ความสามัคคี ความเชื่อมั่นในองค์การ และการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

5) ด้านการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ อาจยังมีการใช้เทคโนโลยีไม่มากนัก แต่เริ่มมีการนำแอปพลิเคชันสำหรับขึ้นทะเบียนฟาร์ม การใช้บริการผสมเทียม และอยู่ระหว่างการพัฒนาการเลี้ยงการจัดการฟาร์มเพื่อนำไปสู่การทำฟาร์มเลี้ยงโคเนื้ออัจฉริยะ เพื่อยกระดับการจัดการให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้นในอนาคต ซึ่งจะสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนได้ในลำดับต่อไป

6) ด้านอุปสรรคและข้อจำกัด พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ยังเผชิญกับปัญหาต่างๆ เช่น ต้นทุนอาหารสัตว์ที่สูง สภาพอากาศที่ร้อนขึ้นอย่างต่อเนื่อง โรคระบาดในสัตว์ และข้อจำกัดด้านค่านิยมของเกษตรกรบางรายที่ยังไม่เปิดรับแนวทางใหม่ ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพโดยรวมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ อย่างไรก็ตาม ยังได้รับโอกาสในการพัฒนาด้านที่ต่างที่จำเป็น สำคัญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในเรื่องของการสนับสนุนเงินทุน การส่งเสริมด้านความรู้ ตลอดจนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

7) แนวทางการพัฒนาในอนาคต พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน โดยวางแผนขยายผลผลิต พัฒนาโคขุนคุณภาพสูง สร้างแบรนด์สินค้า และยกระดับฟาร์มเข้าสู่มาตรฐานฟาร์มอัจฉริยะ เพื่อบริการรับตลาดเนื้อโคระดับพรีเมียมในอนาคต ซึ่งจะเป็นการต่อยอดจากแนวทางการพัฒนาอาชีพอย่างมั่นคง ที่เน้นการใช้พันธุ์โคดี การจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการส่งเสริมให้เกิดกลุ่มเกษตรกรเข้มแข็ง

4.4 ข้อเสนอแนะในการวางแผนการผลิตและการตลาดโคเนื้อเพื่อสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้กับเกษตรกรของประเทศไทย

การศึกษาการสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจร ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการสังเกตการณ์ภาคสนามเกษตรกรสมาชิก/เครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจร ตำบลสลักได ผลจากการศึกษาใน 3 ส่วน คือ สภาพพื้นฐานการผลิต ห่วงโซ่อุปทานการผลิต และการตลาดโคเนื้อ ปัจจัย (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค) เกี่ยวกับการผลิตและการตลาดโคเนื้อ และปัจจัยสำคัญด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่ส่งผลต่ออาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจร ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ สามารถนำมาจัดทำเป็นข้อเสนอในการวางแผนการผลิตและการตลาดโคเนื้อเพื่อสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้กับเกษตรกรของประเทศไทย ด้วยการจัดกลุ่มข้อมูล เพื่อให้มองเห็นภาพรวมและความเชื่อมโยง แล้วนำมาจัดทำข้อเสนอแนวทางในการวางแผนการผลิตและการตลาดโคเนื้อเพื่อสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้กับเกษตรกรของประเทศไทย ได้ดังนี้

4.4.1 ด้านการวางแผนการผลิตโคเนื้อ

1) การวางแผนการผลิต เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของประเทศไทยต้องใช้ระบบตลาดนำการผลิต โดยผลิตโคเนื้อให้ได้ตามความต้องการของตลาด กำหนดเป้าหมายการผลิตให้ชัดเจนว่าจะผลิตโคเนื้อสายพันธุ์ เพศ อายุ น้ำหนัก สุขภาพ มาตรฐาน เป็นอย่างไร จำหน่ายให้กับใคร ใครคือลูกค้า เกษตรกรจะต้องมีความรู้ ความชำนาญ ทักษะ หรือประสบการณ์ด้านใดบ้าง ต้องใช้เงินลงทุนมากน้อยเพียงใด สามารถลงทุนได้ด้วยเงินทุนของตนเองหรือต้องกู้ยืม มีรายได้หรือผลกำไรเพียงพอกับการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันหรือไม่ มีปัจจัยใดที่จะก่อให้เกิดความเสี่ยงต่ออาชีพการเลี้ยงโคเนื้อหรือไม่ และอาจนำข้อมูลอื่นๆ มาพิจารณาร่วมด้วย เมื่อมีข้อมูลที่ชัดเจนแล้วจึงตัดสินใจดำเนินการผลิต ตัวอย่างเช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีตลาดหลักที่ชัดเจน ซึ่งตลาดดังกล่าวรับซื้อโคขุนคุณภาพ กำหนดราคาซื้อตามคุณภาพโดยใช้เกรดไขมันแทรกเป็นเกณฑ์ในการกำหนดราคา โดยมีการกำหนดชัดเจนว่าโคขุนที่เลี้ยงต้องเกิดจากโคเนื้อสายพันธุ์ เพศ อายุ น้ำหนัก สุขภาพ มาตรฐาน เป็นอย่างไร ซึ่งสมาชิก/เครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนฯ ก็ได้ศึกษาหาความรู้ ศึกษาดูงาน ฝึกฝนและปฏิบัติ จนสามารถดำเนินการผลิตโคเนื้อให้มีคุณลักษณะและคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด

2) การจัดองค์กร ตามข้อมูลจากการสำรวจครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ของกรมปศุสัตว์ พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ของประเทศไทยเป็นเกษตรกรรายย่อย หากมีการเลี้ยงโคเนื้อแบบรายเดี่ยว ไม่มีเครือข่ายการผลิตและการตลาดจะไม่สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้ ส่วนราชการจึงกำหนดแนวทางการส่งเสริมเกษตรกรให้รวมกลุ่มกันเพื่อสร้างเครือข่ายการผลิตและการตลาด อย่างไรก็ตามการดำเนินการในรูปแบบกลุ่ม/องค์กรจะประสบความสำเร็จได้ ต้องดำเนินการ ดังนี้

2.1) การจัดสรรทรัพยากร เช่น บุคลากร เงินทุน วัสดุ และเทคโนโลยีให้เหมาะสม พร้อมจัดโครงสร้างการทำงานและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน ซึ่งจะได้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีจุดแข็งเรื่องการแบ่งหน้าที่กันทำงานอย่างชัดเจนตามความถนัดของแต่ละคน ซึ่งสมาชิกทุกคนกล้าแสดงความคิดเห็น พูดความจริง และร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

2.2) มีการสั่งการ/การนำ ในการทำงานร่วมกันต้องมีบุคคลที่เป็นผู้นำ ซึ่งมีหน้าที่ในการชี้นำ จูงใจ และสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกทุกคนปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ รวมถึงต้องมีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การทำงานในรูปของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรต้องมีการประสานกลุ่ม กรรมการกลุ่ม ซึ่งหากประธานและกรรมการสามารถชี้นำ จูงใจ สร้างแรงจูงใจให้สมาชิกทุกคนในทีมให้ทำงานร่วมกันเป็นทีมได้ในแนวทางที่ถูกต้อง การดำเนินการใด ๆ ย่อมต้องประสบความสำเร็จ ซึ่งจะเห็นได้ว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีจุดแข็งด้านผู้นำและกรรมการมีความยุติธรรม ให้ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันภายในกลุ่ม มีอุดมการณ์ในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพตามศักยภาพเท่าที่ทำได้ ไม่เน้นการเพิ่มปริมาณแบบไม่มีคุณภาพ ผู้นำทำงานเชิงรุก เป็นบุคคลที่เสียสละ สามารถควบคุมกิจกรรมให้เป็นไปตามแผนได้ดี มองภาพรวมการช่วยกันทำงานของสมาชิกโดยให้ทำงานที่แต่ละบุคคลมีความชำนาญหรือมีความถนัด เพื่อให้ผลการทำงานออกมาได้ดี สมาชิกของกลุ่มมีส่วนร่วมได้ทำงานร่วมกับสมาชิกคนอื่นตามความชำนาญหรือถนัดของตนเอง เห็นภาพรวมของกิจกรรม เข้าใจกลุ่ม

2.3) การควบคุม ติดตาม และประเมินผล ในการทำงานใดก็ตามเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ ต้องมีการควบคุม ติดตามและประเมินผล เพื่อเป็นการควบคุม ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานว่าตรงตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือไม่ หากมีปัญหาจะได้นำข้อมูลมาใช้ประกอบการแก้ไขปัญหาให้ครอบคลุม ถูกต้องและเหมาะสม ดังนั้น เมื่อมีการดำเนินการผลิตและการตลาดร่วมกันในรูปของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรแล้ว จะต้องมีการกิจกรรมในการควบคุม กำกับ ติดตาม และประเมินผล ซึ่งจะเห็นได้ว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีการประชุมหารือร่วมกันเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติให้ชัดเจน แบ่งหน้าที่ให้ชัดเจน กำหนดให้ทุกส่วนร่วมกันปฏิบัติให้ได้ตามหลักเกณฑ์ ตัวอย่างเช่น หากเกษตรกรกลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูกไม่สามารถผลิตลูกโคได้ตรงตามหลักเกณฑ์

ที่กำหนด ครั้งแรก จะตกเดือน ครั้งที่ 2 คือ ตัดเงิน และครั้งสุดท้ายหยุดรับซื้อ อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ที่กำหนดสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งข้อสังเกต ประชุมร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหาร่วมกัน

3) การจัดระบบการผลิตต้นน้ำ - กลางน้ำ - ปลายน้ำ

เกษตรกร องค์กรเกษตรกรในประเทศไทยต้องกำหนดระบบการผลิตโคเนื้อ ให้มีการเชื่อมโยงประสานกันตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ซึ่งเป็นการบริหารจัดการห่วงโซ่ อุปทาน อย่างครบวงจร ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จของกระบวนการผลิตโดยรวม เนื่องจากแต่ละ ส่วนเชื่อมโยงกันเป็นห่วงโซ่ที่ส่งผลต่อต้นทุนการผลิต และประสิทธิภาพของการดำเนินงาน เกษตรกร/องค์กรเกษตรกรจะสามารถผลิตโคเนื้อได้ในปริมาณและคุณภาพตามที่ตลาดต้องการ มีความต่อเนื่องของสินค้า ส่งผลให้สามารถแข่งขันในตลาดได้อย่างยั่งยืน ดังนี้

3.1) กลุ่มต้นน้ำ หรือกลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูก ควรดำเนินการผลิตลูก โคที่มีคุณลักษณะและคุณภาพ ตรงตามความต้องการของกลุ่มกลางน้ำ สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ โดยกำหนดแนวทางการคัดเลือกแม่พันธุ์ พ่อพันธุ์ และใช้ระบบทะเบียนฟาร์ม ขึ้นทะเบียนพ่อ - แม่ พันธุ์ และทะเบียนลูกเกิด มีการจัดการด้านอาหารสัตว์ การดูแลสุขภาพ การควบคุมป้องกันโรค และยกระดับมาตรฐานการผลิตให้สามารถพัฒนาต่อยอดนำไปสู่การผลิตที่มีคุณภาพเพื่อให้สามารถ แข่งขันได้

3.2) กลุ่มกลางน้ำ หรือกลุ่มที่เลี้ยงโคเพื่อเพิ่มน้ำหนักให้เป็นไป ตามที่ตลาดต้องการ ควรเลือกซื้อโคเนื้อจากกลุ่มต้นน้ำ หรือกลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูกที่มีการขึ้นทะเบียน ฟาร์ม ขึ้นทะเบียนพ่อ - แม่พันธุ์ และทะเบียนลูกเกิด มีการจัดการด้านอาหารสัตว์ การดูแลสุขภาพ และการควบคุมป้องกันโรคและยกระดับมาตรฐานการผลิตให้ได้มาตรฐาน GFM, GAP และอื่นๆ เช่น ฟาร์มปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย ฟาร์มปลอดโรคแท้งติดต่อ ฟาร์มปลอดสารเร่งเนื้อแดง หรืออื่นๆ ตามที่ตลาดกำหนด เพื่อให้สามารถแข่งขันได้

3.3) กลุ่มปลายน้ำ หรือการทำระบบตลาด กลุ่ม/องค์กรเกษตรกร ต้องบริหารจัดการและวางแผนด้านการตลาดร่วมกันกับสมาชิกและผู้รับซื้อเพื่อให้สามารถกำหนด ราคาซื้อขายได้ด้วยตนเอง การเชื่อมโยงผลผลิตที่มีคุณลักษณะและคุณภาพได้มาตรฐานตามปริมาณ ที่ตลาดต้องการจะสามารถช่วยสร้างอำนาจในการต่อรองราคา ซึ่งการกำหนดราคาซื้อขายต้องเป็น ไปตามคุณภาพของโคเนื้อเพื่อให้เกิดความพึงพอใจร่วมกันทั้ง 2 ฝ่าย

4) การบริหารจัดการอาหารสัตว์

เกษตรกร/องค์กรเกษตรกร ต้องร่วมกันพัฒนาการผลิตพืชอาหารสัตว์ ในพื้นที่ให้มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอ แสวงหาความร่วมมือและขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้ง Feed Center ในระดับชุมชนเพื่อผลิตอาหารสัตว์คุณภาพดี ราคาประหยัด

บริหารจัดการการใช้ประโยชน์ร่วมกัน มีการบริหารจัดการวัตถุดิบอย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเพื่อลดต้นทุนและลดการพึ่งพาจากภายนอก ส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนเนื้อหรือเครื่องเขยปลูกพืชอาหารสัตว์หมุนเวียน เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หญ้าเนเปียร์ ฯลฯ

5) การดูแลสุขภาพสัตว์

วางโปรแกรมการฉีดวัคซีน ตรวจสอบสุขภาพ และถ่ายพยาธิเป็นประจำ ส่งเสริมฟาร์มปลอดโรค โดยร่วมมือกับกรมปศุสัตว์และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

4.4.2 การวางแผนการตลาดโคเนื้อ

1) การตลาดนำการผลิต

ผลิตโคเนื้อให้ตรงตามคุณลักษณะที่ตลาดต้องการ โดยเชื่อมโยงกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรให้มีระบบการผลิตที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อรักษาคุณภาพสินค้าให้ได้ตามปริมาณที่ตลาดต้องการ

2) การสร้างแบรนด์ และการเล่าเรื่อง (Storytelling)

การสร้างแบรนด์ และการเล่าเรื่อง (Storytelling) ถือเป็นหัวใจสำคัญของการทำตลาดในยุคปัจจุบัน เพราะช่วยสร้างความแตกต่าง ดึงดูดใจ และสร้างความผูกพันกับลูกค้าได้อย่างลึกซึ้ง เพราะจะสามารถสร้างการจดจำ สร้างอารมณ์ร่วมและความเชื่อมโยงกับความรู้สึกของผู้บริโภค สร้างคุณค่าและความน่าเชื่อถือ เพิ่มความได้เปรียบทางการแข่งขันจากความโดดเด่นที่แตกต่าง ซึ่งหากสามารถทำได้จะสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ได้ส่งเนื้อโคไปตรวจสอบเพื่อตรวจสอบหาสารอาหารที่ส่งผลดีต่อสุขภาพของผู้บริโภค ผู้ทำตลาดก็จะสามารถนำไปสร้างเรื่องราวของสินค้า (Storytelling) เพื่อจูงใจผู้บริโภค สร้างมูลค่าเพิ่มขึ้นได้อีกทางหนึ่ง เป็นต้น

3) การขยายตลาด/สร้างช่องทางการตลาด

เพื่อเป็นการบริหารจัดการความเสี่ยง ถึงแม้กลุ่ม/องค์กรเกษตรกรจะมีแหล่งรับซื้อโคเนื้อที่มีความชัดเจนแล้ว แต่ควรเพิ่มแหล่งรับซื้อผลผลิต เพื่อเป็นแผนสำรองกรณีเกิดเหตุไม่คาดคิดไม่สามารถส่งจำหน่ายโคเนื้อให้กับตลาดเดิมได้ หรืออาจสร้างช่องทางการตลาด โดยการพัฒนารูปแบบสินค้าหรือผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายในร้านจำหน่ายเนื้อโคชุมชน หรือส่งเสริมหรือดำเนินการแปรรูปเนื้อโคและเครื่องในเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น เนื้อแดดเดียว ไส้กรอกควากิว เป็นต้น

4.4.3 การจัดการด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี

กลุ่ม/องค์กรเกษตรกรต้องแสวงหาความร่วมมือ ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสร้างระบบเงินกู้หมุนเวียนปลอดดอกเบี้ย เพื่อช่วยลดความเสี่ยงด้านต้นทุน ดำเนินการพัฒนามูลโคอัดเมตเป็นปุ๋ยอินทรีย์สำหรับใช้เองและจำหน่าย เพื่อลดต้นทุน สร้างรายได้เสริม รวมทั้งเสริมสร้างการเรียนรู้แบบฟาร์มต้นแบบ เพื่อถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นใหม่ที่น่าสนใจประกอบอาชีพ การเลี้ยงโคเนื้อให้มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ จนสามารถเลี้ยงโคเนื้อให้เป็นอาชีพได้ และสิ่งที่สำคัญอีกประการคือ ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา เพื่อการพัฒนาฟาร์มด้วยการใช้นวัตกรรม IoT และพลังงานทดแทน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนการผลิต สามารถเลี้ยงโคเนื้อให้เป็นอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืน

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษา เรื่องการสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานการผลิต ห่วงโซ่อุปทานการผลิต และการตลาดโคเนื้อ วิเคราะห์ปัจจัย (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค) เกี่ยวกับการผลิตและการตลาดโคเนื้อ ศึกษาปัจจัยสำคัญด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่ส่งผลต่ออาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ และจัดทำข้อเสนอแนะในการวางแผนการผลิตและการตลาดโคเนื้อเพื่อสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้กับเกษตรกรของประเทศไทย ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการสังเกตการณ์ภาคสนามจากเกษตรกรสมาชิก/เครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ศึกษา มีความพร้อมในด้านการลงทุน เป็นผู้นำหรือเป็นสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการผลิตในภาพรวม รวมถึงเป็นผู้ที่มีความภาคภูมิใจในอาชีพของตนเอง และเจ้าหน้าที่กองทุน FTA และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ที่มีบทบาทในการส่งเสริมและสร้างโอกาสในการเพิ่มขีดความสามารถด้านการเลี้ยงโคเนื้อให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ วิเคราะห์ข้อมูลโดยดำเนินการถอดความจากการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนด ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนตามคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์ อ่านข้อมูลและทำความเข้าใจเนื้อหา วิเคราะห์เนื้อหา จัดหมวดหมู่ ตีความหมาย วิเคราะห์ความเชื่อมโยง สรุปประเด็นสำคัญ นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งตีความในบริบทของงานวิจัย ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

5.1.1 สภาพพื้นฐานการผลิต ห่วงโซ่อุปทานการผลิต และการตลาดโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสมาชิก/เครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจร ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ก่อตั้งเมื่อ 8 พฤษภาคม 2556 โดยมี นางเคียงเดือน สงวนชื่อ เป็นประธาน มีโครงสร้างบริหารจัดการชัดเจน แบ่งงานตามหน้าที่โดยใช้แนวคิด “ตลาดนำการผลิต” มีห่วงโซ่อุปทานการผลิต แบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ 1) กลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูก (ต้นน้ำ) สมาชิก จำนวน 154 ราย แม่โคจำนวน 1,104 ตัว

ใช้แม่พันธุ์ลูกผสมวากิว ลูกผสมบราห์มัน ลูกผสมยุโรป และโคนม ใช้น้ำเชื้อพ่อพันธุ์วากิวโดยการผสมเทียมกับแม่โคในฟาร์ม จำหน่ายลูกโคอายุ 6 – 8 เดือน ให้กลุ่มโคขุนคอกกลาง มีระบบการเลี้ยงแบบกึ่งชังกึ่งปล่อย มีการจัดทำพืชอาหารสัตว์ มีการกำหนดราคาจำหน่ายลูกโคเข้าขุนที่ชัดเจน เช่น ลูกโควากิว F1 อายุ 6 - 8 เดือน ราคาตัวละ 17,000 บาท ลูกวากิว F2 ขึ้นไป ราคาสูงถึง 25,000 บาท/120 บาทต่อกิโลกรัม 2) กลุ่มโคขุนคอกกลาง (กลางน้ำ) มีจำนวน 15 คอก สามารถจำหน่ายโคขุนอายุประมาณ 26 – 30 เดือน ได้เฉลี่ยเดือนละ 35 ตัว เน้นใช้อาหารชั้นสูตรเฉพาะและฟางข้าวในการขุน ฟาร์มได้รับการรับรองมาตรฐาน GFM และหรือ GAP มีการตัดเกรดไขมันแทรกก่อนจำหน่ายให้กับตลาด (ปลายน้ำ) ตลาดหลัก คือ เดอะบูชเชอร์ กินชะโต๊ะ จำกัด (กทม.) มีตลาดอื่นๆ เป็น ร้านจำหน่ายอาหารในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา จันทบุรี และสุรินทร์ กำหนดราคาซื้อตามเกรดไขมันแทรก ตั้งแต่ 255 – 455 บาท/กิโลกรัม

มีการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานการผลิตของฟาร์มให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน GFM และหรือ GAP มีโปรแกรมตรวจสอบดูแลสุขภาพสัตว์สม่ำเสมอ เพื่อให้มีคุณภาพตามที่ตลาดต้องการ ได้รับการสนับสนุนจากกรมปศุสัตว์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และกองทุนต่างๆ ด้านการฝึกอบรม การผสมเทียม ตรวจโรค เป็นต้น มีการกำหนดผู้รับผิดชอบการจ่ายค่าขนส่งอย่างชัดเจน ระยะทางขนส่งไกลที่สุด 30 กิโลเมตร ส่งผลช่วยลดความเครียดของโค ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข พบว่า ปริมาณอาหารสัตว์หลักไม่เพียงพอในบางช่วงเวลา แก้ไขโดยการซื้อจากผู้ผลิตรายอื่น การคลอดลูกโคของเกษตรกรสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ไม่สม่ำเสมอ แก้ไขโดยการเชื่อมโยงเครือข่ายช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม เครื่องในราคาตกต่ำ แก้ไขโดยการแปรรูปเพื่อจำหน่ายสร้างเพิ่มมูลค่า เงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอ แก้ไขโดยร่วมมือกันภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ เพื่อร่วมกันบริหารให้เกิดความสมดุล รวมถึงลดระยะเวลาการขุนเพื่อนำโคเข้าเชือดให้เร็วขึ้น ซึ่งจะทำให้มีเงินหมุนเวียนกลับมาในระบบได้เร็วขึ้น

5.1.2 ปัจจัย (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค) เกี่ยวกับการผลิตและการตลาดโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์

1) จุดแข็ง

- 1.1) มีตลาดรับซื้อหลักแน่นอน พร้อมตลาดรองรองรับผลผลิตอื่น
- 1.2) กลุ่มไม่ใหญ่เกินไป มีกฎ กติกา และความร่วมมือดี
- 1.3) แบ่งงานชัดเจน สมาชิกกล้าพูด แสดงความคิดเห็น และช่วยกันแก้ปัญหา
- 1.4) ผู้นำมีความยุติธรรม ทำงานเชิงรุก ควบคุมกิจกรรมได้ดี

- 1.5) เชื่อมโยงการผลิต การตลาดครบวงจร ตรวจสอบย้อนกลับได้
- 1.6) ความสัมพันธ์กับคู่ค้าดี มีการตกลงราคาร่วมกัน
- 1.7) กำหนดคุณสมบัติโคเข้าขุนและสายเลือดพ่อพันธุ์ชัดเจน
- 1.8) สูตรอาหารคงที่ ช่วยให้เกิดไขมันแทรก
- 1.9) มีผู้เลี้ยงประสบการณ์มากกว่า 17 ปี
- 1.10) ใช้ฟางข้าวหอมมะลิเป็นวัตถุดิบเฉพาะ
- 1.11) มีการตัดเกรดเนื้อโคตามมาตรฐานญี่ปุ่นร่วมกับกรรมการกลุ่ม

2) จุดอ่อน

- 2.1) ขาดเงินทุนหมุนเวียนเพราะต้นทุนอาหารสัตว์สูงขึ้น
- 2.2) สมาชิกบางรายไม่สามารถปฏิบัติตามแนวทางกลุ่มได้
- 2.3) คนที่มีทุนและประสบการณ์เพียงพอยังมีน้อย

3) โอกาส

- 3.1) ตลาดในประเทศยังมีความต้องการสูง สามารถขยายการผลิตได้
- 3.2) มีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนสนับสนุนจาก ธ.ก.ส. และกองทุน

ต่าง ๆ

3.3) ผู้บริโภคหันมาใส่ใจสุขภาพมากขึ้น สนับสนุนสินค้าคุณภาพ สามารถขยายตลาดรับซื้อเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงได้

3.4) ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น การผลักดันให้จดทะเบียนเป็นสินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) จัดงานเทศกาลเนื้อสุรินทร์ พัฒนาสายพันธุ์และมาตรฐานการเลี้ยง มีโรงเชือดโคมาตรฐานในพื้นที่

3.5) มีแหล่งวัตถุดิบอาหารสัตว์ต้นทุนต่ำในพื้นที่

4) อุปสรรค

- 4.1) ราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์สูงขึ้น
- 4.2) โรคระบาดทำให้ต้นทุนการดูแลสูงขึ้น และเลี้ยงนานขึ้น
- 4.3) สภาพอากาศร้อนส่งผลต่อการกินอาหารและการเจริญเติบโต
- 4.4) ค่านิยมการเลี้ยงโคเนื้อแบบเดิมขัดขวางการพัฒนา

5.1.3 ปัจจัยสำคัญด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่ส่งผลต่ออาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักไธ อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์

1) **ด้านเศรษฐกิจ** มีการแบ่งกลุ่มเป็น กลุ่มเลี้ยงแม่ผลิตลูก และกลุ่มโคขุนคอกกลาง มีระบบกำหนดราคาชัดเจน มีตลาดรองรับลูกโคที่เกิดจากแม่โคในกลุ่ม มีการซื้อขายตามคุณภาพ/เกรดไขมันแทรก ทำให้สามารถประมาณการรายรับในอนาคตได้ ราคาต้นทุนเพิ่มสูงขึ้นจากวัตถุดิบอาหารสัตว์และเชื้อเพลิง แต่ยังมีกำไร ซึ่งกลุ่มพยายามส่งเสริมการตรวจสอบคุณภาพเนื้อเพื่อสร้าง “Storytelling” เพิ่มมูลค่าสินค้า

2) **ด้านสังคม** ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ทั้งเงินทุน การรับรอง GI “เนื้อสุรินทร์” และการจัดงานเทศกาลต่างๆ เครือข่ายมีความเข้มแข็งทำให้สามารถดำเนินการผลิตและการตลาดได้ครบห่วงโซ่อุปทาน เป็นแหล่งเรียนรู้และสร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชน/เกษตรกรใหม่ แต่มีข้อจำกัด ฟาร์มเลี้ยงแม่ผลิตลูกบางฟาร์มยังยึดวิธีเลี้ยงแบบดั้งเดิม ส่งผลต่อคุณภาพโคขุน

3) **ด้านสิ่งแวดล้อม** สภาพอากาศร้อนส่งผลให้โคกินอาหารลดลงและเจ็บโตช้า แก้ไขโดยการปลูกต้นไม้เพื่อลดอุณหภูมิ มีปัญหาเรื่องกลิ่นมูลโค แก้ไขโดยการตากแห้งและจำหน่ายเป็นปุ๋ย รวมทั้งร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผลิต “ปุ๋ยมูลโควากิวอัดเม็ด” เพื่อลดต้นทุนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

4) **ด้านเทคโนโลยี** มีการใช้ Application สำหรับขึ้นทะเบียนฟาร์มและแม่พันธุ์ ใช้เทคโนโลยีการผสมเทียม 100% และอยู่ระหว่างการเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการทำ “ฟาร์มโคเนื้ออัจฉริยะ” ใช้เทคโนโลยีแม่นยำ พลังงานทดแทน และระบบปรับอากาศ เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

5.1.4 ข้อเสนอแนะในการวางแผนการผลิตและการตลาดโคเนื้อเพื่อสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้กับเกษตรกรของประเทศไทย

1) **การวางแผนการผลิตโคเนื้อ** ต้องใช้ “ระบบตลาดนำการผลิต” โดยผลิตโคเนื้อให้ตรงตามความต้องการของตลาด เช่น สายพันธุ์ เพศ น้ำหนัก คุณภาพสุขภาพ ฯลฯ ต้องมีการวางแผนการลงทุน ความรู้ ทักษะ และประเมินความเสี่ยงให้รอบด้าน

2) **การจัดองค์กร** ต้องส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรรายย่อยเพื่อสร้างเครือข่ายการผลิตและการตลาด จัดสรรทรัพยากรและแบ่งหน้าที่ให้ชัดเจน ต้องหาผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีความยุติธรรมเพื่อทำงานร่วมกัน ต้องมีการติดตาม ควบคุม และประเมินผล การดำเนินงาน

3) **การจัดระบบการผลิตครบวงจร** โดยกลุ่มต้นน้ำหรือกลุ่มแม่พันธุ์ผลิต ลูกโคคุณภาพ ใช้ระบบทะเบียนพ่อ - แม่พันธุ์ กลุ่มกลางน้ำต้องเลี้ยงโคให้ได้คุณภาพตามมาตรฐาน GAP, GFM เป็นต้น กลุ่มปลายน้ำต้องจัดการตลาดร่วมกันเพื่อกำหนดราคาขายตามคุณภาพ

4) **การบริหารจัดการอาหารสัตว์** ต้องมีการพัฒนาอาหารสัตว์ในพื้นที่ ตั้งศูนย์ Feed Center ลดต้นทุนและลดการพึ่งพาจากภายนอก

5) **การดูแลสุขภาพสัตว์** มีการส่งเสริมฟาร์มปลอดโรค ดูแลสุขภาพ และฉีดวัคซีนตามโปรแกรมอย่างสม่ำเสมอ

6) **การวางแผนการตลาดโคเนื้อ** เชื่อมโยงระบบผลิตให้ได้มาตรฐาน เดียวกัน สร้างแบรนด์และเรื่องราวของสินค้า (Storytelling) เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างจุดขาย รวมทั้ง ขยายตลาดและช่องทางการตลาด เช่น แปรรูปสินค้า และมีแผนสำรองด้านแหล่งรับซื้อผลผลิต

7) **การจัดการด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี** โดยการ สร้างระบบเงินกู้หมุนเวียนเพื่อเสริมสภาพคล่อง ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยจากมูลโคเพื่อลดต้นทุนและสร้าง รายได้เสริม มีการถ่ายทอดความรู้ด้านการเลี้ยงโคสู่คนรุ่นใหม่ พัฒนา Smart Farm ด้วยเทคโนโลยี IoT และพลังงานทดแทน

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง การสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ กรณีศึกษากลุ่ม วิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผู้ศึกษา มีข้อเสนอแนะจากการศึกษาเพื่อเสนอแนะให้ภาครัฐ สมาคม เอกชน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้ในการวางแผนการผลิตและการตลาดโคเนื้อเพื่อสร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้กับ เกษตรกรของประเทศไทย ดังนี้

5.2.1 การส่งเสริมการวางแผนการผลิตโคเนื้อโดยใช้ "ระบบการตลาดนำการผลิต" ถือเป็นแนวทางที่ช่วยให้เกษตรกรผลิตโคเนื้อได้ตรงกับความต้องการของตลาด ลดปัญหา การผลิตล้นตลาดและราคาตกต่ำ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดแนวทางในการส่งเสริม ดังนี้

1) ศึกษาความต้องการของตลาด โดยสำรวจความต้องการของผู้บริโภค ทั้งในและต่างประเทศ (เช่น ขนาด น้ำหนัก คุณภาพเนื้อ) วิเคราะห์แนวโน้มตลาด เช่น ความต้องการ โคเนื้อทั่วไป โคขุนพรีเมียม โคเนื้อปลอดสารเร่งเนื้อแดง เป็นต้น

2) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร โดยดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไป ใช้ต้นแบบในการสร้างทีม และสร้างผู้นำทีมที่มีความเข้มแข็ง เสียสละ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและ พวกพ้อง เพื่อให้สามารถเพิ่มอำนาจต่อรองด้านการซื้อขาย มีเครือข่ายการผลิตที่สามารถกระจาย สินค้าที่มีคุณภาพได้มาตรฐานสู่ตลาดอย่างต่อเนื่อง

3) จัดทำแผนการผลิตให้มีปริมาณและคุณภาพในแต่ละภูมิภาคให้สอดคล้องกับความต้องการตลาด กำหนดกรอบการผลิตให้เหมาะสมกับช่วงเวลาที่ต้องการ โดยใช้อัตราส่วนการตลาดมาวางแผนการผลิตให้เหมาะสม

4) พัฒนาศักยภาพเกษตรกร โดยการจัดอบรมด้านการจัดการฟาร์ม การคัดเลือกสายพันธุ์ การเลี้ยง การให้อาหาร และการดูแลสุขภาพ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย และเหมาะสมกับพื้นที่

5) ส่งเสริมการสร้างมาตรฐานสินค้า ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตโคเนื้อที่มีมาตรฐาน เช่น GAP, GMP ตรวจสอบย้อนกลับ (traceability) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับตลาด รวมทั้งส่งเสริมการสร้างแบรนด์และเรื่องราวของสินค้า (Storytelling) เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างจุดขาย

6) บูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และองค์กรเกษตรกร ในการขับเคลื่อนด้านการตลาดนำการผลิตในแต่ละพื้นที่ โดยเน้นการสนับสนุนช่องทางการตลาด จัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มช่องทางการตลาด ช่วยจัดหาตลาดรับซื้อที่แน่นอน เช่น ตลาดกลางสหกรณ์ โรงเชือด หรือผู้ส่งออก ส่งเสริมตลาดออนไลน์ และ e-commerce เป็นต้น

5.2.2 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสำคัญที่จะสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร โดยควรเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่มีโครงการนั้นๆ ในประเทศไทย โดยเฉพาะในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานด้านตลาดและการแปรรูป เช่น โรงฆ่า โรงบ่ม โรงตัดแต่งขนาดใหญ่ที่มีกำลังการผลิตเพียงพอเหมาะสมกับการบริโภคภายในประเทศและส่งออก ศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าโคเนื้อ และผลิตภัณฑ์เนื้อโค รวมถึงระบบตลาดกลางโคเนื้อที่มีมาตรฐานและโปร่งใส

5.2.3 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการเงินและสวัสดิการ ภายใต้การมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคเกษตรกรที่จะเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนหรือสินเชื่อสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ รวมถึงการพัฒนาประกันภัยสัตว์เลี้ยงเพื่อลดความเสี่ยงของเกษตรกร

เอกสารอ้างอิง

- กรมปศุสัตว์. 2559. คู่มือปฏิบัติการผลิตโคเนื้อเชิงการค้าสำหรับเกษตรกร กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์. พิมพ์ครั้งที่ 1 บริษัทนิวธรรมดาการพิมพ์ (ประเทศไทย) จำกัด, กรุงเทพฯ
- กรมปศุสัตว์. 2560. ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม พ.ศ. 2560.
- กรมปศุสัตว์. 2560. ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม พ.ศ. 2560.
- กรมปศุสัตว์. 2562. ประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการรับรองฟาร์มเลี้ยงสัตว์ปลอดสารเร่งเนื้อแดงหรือสารกลุ่มเบต้าอะโกนิสท์
- กรมปศุสัตว์. 2563. ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองสถานภาพฟาร์มปลอดโรค พ.ศ. 2563.
- กรมปศุสัตว์. 2564. คู่มือส่งเสริมการเลี้ยงเนื้อ - กระบือ “โคต้นน้ำ” พิมพ์ครั้งที่ 1 โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด กรุงเทพฯ
- กรมปศุสัตว์. 2566. แผนปฏิบัติการด้านโคเนื้อ พ.ศ. 2566 – 2570 (5 ปี). กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์. สำนักพิมพ์บริษัทนิวธรรมดาการพิมพ์ (ประเทศไทย) จำกัด, กรุงเทพฯ
- กรมปศุสัตว์. 2567. เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการนโยบายพัฒนาโคเนื้อ กระบือ และผลิตภัณฑ์แห่งชาติ.
- โชค โสรังกุล. 2561. การจัดการกระบวนการผลิตเนื้อเชิงระบบเพื่อมุ่งเป้าสู่ 'การตลาดในเขตภาคเหนือและ ขยายโอกาสสู่ระดับอาเซียน ของสหกรณ์โคขุนดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. มหาวิทยาลัยพะเยา, จังหวัด พะเยา.
- ปิยฉัตร กุลทัพ. 2550. การสร้างความมั่นคงทางอาชีพในทัศนะของพนักงานธนาคาร พัฒนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรธนิภา องค์กรนิโชติ. 2554. ความมั่นคงในการประกอบอาชีพของพนักงานส่งเอกสาร. สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. สาขาพัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาวิทยาลัยราชภัฏ, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- ภูษณิศ กาญจนโกมล และสุพัฒน์ เอี่ยมสะอาด. 2563. สภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อจังหวัดนครปฐม. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนครปฐม, จังหวัดนครปฐม.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. 2567. การวิเคราะห์สวอด. <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B9%80%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%B0%E0%B8%AB%E0%B9%8C%E0%B8%AA%E0%B8%A7%E0%B8%AD%E0%B8%95>. สืบค้น 25 พฤศจิกายน 2567
- วิทยา สุมาลย์. 2565. คู่มือการจัดการให้อาหารโคขุนเพื่อผลิตเนื้อคุณภาพสูง. สำนักพัฒนาอาหารสัตว์กรมปศุสัตว์.
- วีโรจน์ ภัทรจินดา. 2564. TMR ยุคใหม่โคเนื้อไทยเกรดพรีเมียม. พิมพ์ครั้งที่ 1 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น.
- ศกร คุณาวุฒิฤทธิธ และจุฑารัตน์ เศรษฐกุล. 2558. การออกแบบนวัตกรรมในการแก้ปัญหาการผลิตโคเนื้อของประเทศไทย. เอกสารนำเสนอในการประชุมคณะกรรมการโคเนื้อไทย ต้องไปรอด. วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2558. อาคารวชิรานุสรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ
- ศิริรัตน์ แดงเครื่อง. 2549. ความมั่นคงทางอาชีพของผู้ขับขีรถจักรยานยนต์รับจ้างสาธารณะ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุกัญญา ขาวเขียว กิระลักษณ์ ชุตติกาญจน์กุลศิริ ฉัตริน ช่อนกลิ่น สุรเกียรติ์ ปริชาตินนท์ กมลทิพย์ ปริชาตินนท์ และ ภรณ์ หลาวทอง. 2567. การศึกษาการผลิตและการตลาดโคเนื้อเพื่อยกระดับสู่การเกษตรมูลค่าสูง ใน Administrative Journal for Local Development : Vol. 3 No. 2 (2024) : July-December : ISSN 3057-059X (Online)
- สุวิช บุญโปร่ง. 2558. คู่มือการเลี้ยงโคเนื้อสำหรับเกษตรกรไทย. กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์กรมปศุสัตว์ พิมพ์ครั้งที่ 1 โรงพิมพ์บริษัทรุ่งธนเกียรติออฟเซ็ท จังหวัดสุรินทร์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 5. 2567. การผลิตและการตลาดโคขุนพันธุ์ลูกผสมวากิว จังหวัดสุรินทร์. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 11. 2564. การผลิตและการตลาดโคเนื้อในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

สำนักมาตรฐานอาหารและเกษตรแห่งชาติ. 2556. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคเนื้อ
ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศและงานทั่วไป เล่ม 130 ตอนพิเศษ 14 ง วันที่ 30
มกราคม พุทธศักราช 2556

ภาคผนวก

ข้อบังคับของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ

1. สมาชิกต้องมีกิจกรรมร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ดังนี้
 - 1.1 เลี้ยงแม่โคผลิตลูก
 - 1.2 เลี้ยงขุนโค
 - 1.3 ปลูก/ผลิตพืชอาหารสัตว์
 - 1.4 แปรรูปหรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูป
2. ขึ้นทะเบียนแม่พันธุ์ โคขุน แปรลงหญ้าจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์กับวิสาหกิจชุมชนและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด
3. ร่วมประชุมกับวิสาหกิจชุมชนปีละ 1 ครั้ง
4. การเป็นสมาชิกสิ้นสุดลงเมื่อ
 - 4.1 เสียชีวิต
 - 4.2 ลาออก
 - 4.3 ไม่ร่วมกิจกรรมภายในระยะเวลา 2 ปี

ภาพการสัมภาษณ์เชิงลึก

ณ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนสุรินทร์โกเบครบวงจรตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ภาพโคขุนในแต่ละระยะ

ณ ฟาร์มเลี้ยงโคขุน หมู่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

แรกรับ (หย่านม)
น้ำหนักไม่น้อยกว่า 120 ก.ก.

เลี้ยงประมาณ 2 - 3 เดือน

เลี้ยงประมาณ 12 เดือน

โคขุนพร้อมแปรรูป
อายุ ประมาณ 30 เดือน

